

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

**SPORT A TĚLESNÁ VÝCHOVA V OSUDECH VYBRANÝCH
HISTORICKÝCH OSOBNOSTÍ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Matěj Trojanec

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor TV – Dě

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. dubna 2021

.....
vlastnoruční podpis

Chtěl bych srdečně poděkovat rodině, Bc. Kristýně Michelové za odbornou pomoc při editaci textu a v neposlední řadě ze srdce děkuji paní PaedDr. Heleně Východské za odborné vedení, užitečné rady a připomínky k mé diplomové práci.

OBSAH

ÚVOD	2
1 ŘÍMSKÉ GLADIÁTORSKÉ HRY	4
2 ŘECKÉ OLYMPIJSKÉ HRY	23
2.1 ZROZENÍ ŘECKÝCH OLYMPIJSKÝCH HER	38
3 RYTÍŘSKÁ KLÁNÍ	41
4 SAMURAJOVÉ	55
5 PRAKTICKÁ ČÁST	69
5.1 GLADIÁTOŘI	69
5.1.1 Forma hodiny	69
5.1.2 Konkrétní analýza hodiny	71
5.1.3 Didaktická aplikace	72
5.2 OLYMPIJSKÁ TRADICE	74
5.2.1 Forma hodiny	74
5.2.2 Konkrétní analýza hodiny	76
5.3 RYTÍŘSKÁ KLÁNÍ	77
5.3.1 Forma hodiny	77
5.3.2 Konkrétní analýza hodiny	79
5.3.3 Didaktická aplikace	80
5.4 SAMURAJOVÉ	85
5.4.1 Forma hodiny	85
5.4.2 Konkrétní analýza hodiny	86
ZÁVĚR	87
SUMMARY	89
SEZNAM LITERATURY	91
SEZNAM OBRÁZKŮ	94
PREZENTACE	I

Úvod

Pedagogická fakulta ZČU v Plzni učinila velice zajímavý krok, jehož součástí bylo otevření řady nových oborových kombinací, což v budoucích letech umožní řadě studentů, prahnoucích po rozšíření pohledu a nabytí nových vědomostí, jiný pohled na studium a také jiné možnosti uplatnění. Jedním z těchto oborů je mnou studovaná kombinace tělesná výchova a historie.

Konkrétně u tak specifického oboru, jako je tělesná výchova, se toto zdá být naprosto prospěšné, zejména z důvodu opuštění pomyslné bubliny, jež nabízí obvykle velice jednostranný pohled sledující svět sportovců, ve kterém se samozřejmě jednotliví studenti, kteří praktikují pouze obor tělesná výchova, pohybují.

Nová oborová kombinace tělesná výchova a dějepis nabízí zcela nový průhled do řady oborových i didaktických problematik, jak z pohledu historického, tak z pohledu tělovýchovného. Student se díky tomuto zajímavému spojení může mnohem více zamyslet a ponořit do témat, která vyplývají zejména z fyzické přípravy, která má nepopiratelný vliv na historii. De facto celá historie je protkaná různým zápolením a porovnáváním fyzických sil, jež určitým specifickým způsobem chod dějin vlastně směřovala.

Studium nového oboru i tato absolventská práce je možností prolomit nepopiratelné bariéry mezi jednotlivými katedrami. Pro mne osobně to byla velice zajímavá možnost, ale celkem složitá cesta a veliký závazek, ve kterém jsem se jako úplně první studující tuto kombinaci s plným vědomím věci snažil otevřít dveře pro další studenty, kteří rádi sportují a zároveň jsou si plně vědomi nesporné reality, kterou představuje rozdílnost obou předmětů.

Při výběru tématu diplomové práce jsem se rozhodl jít cestou pomyslného propojení studia dějepisu a tělovýchovy a vytvořit práci na pomezí těchto dvou na první pohled nespojitelných oborů.

Jako cíl celé diplomové práce jsem si stanovil obsáhnout historická témata, která mají nezpochybnitelný průnik s jakoukoli tělesnou přípravou a následně jim na základě nabytých vědomostí vytvořit jakousi kombinovanou didaktickou nadstavbu.

Tato nadstavba by napomohla žákům ve škole nahlížet na sport jako na něco hlubšího a hodnotnějšího, než je několik soupeřících lidí, zároveň však přihlédnout racionálním pohledem k zákonitostem aktuální doby.

Ve spojitosti s tímto cílem jsem si stanovil čtyři historická témata. Tato témata jsem se snažil postihnout jednak v historických souvislostech a jednak v souvislostech jisté nadstavby, tedy sportovního náhledu v tomto dějinném kontextu.

V prvním a druhém tématu teoretické části jsem se zaměřil na starověk, přesněji na tělesnou kulturu ve starověkém Řecku a starověkém Římě. S těmito velkými antickými říšemi jsou nepochybně spjaty původní velké pohanské slavnosti. A následně vrcholné sportovní antické události, Olympijské hry. V kontextu starořímských dějin jsem vybral gladiátorské zápasy, jež daly základ pozdějším formám sportovních zápasů. Tyto paralely s dnešními Olympiádami a bojovým uměním bych chtěl nejvíce akcentovat a probudit tak zájem žáků o historii prostřednictvím jiných dětských zájmů, zejména pohybu.

Na tato dvě témata jsem dále navázal soudobým komplexním náhledem na středověké evropské rytířství, jež se následně pokouším porovnat se samurajským kodexem, případně archetypem samurajského válečníka.

Pro vytvoření úvodního konceptu těchto témat jsem využil řadu literárních zdrojů, předně jsem čerpal z knih Lidé a hry: Historická geneze sportu od Věry Olivové, Dějiny hmotné kultury a řady publikací mapujících historii tělesné výchovy a sportovního vzdělávání, jako například kniha Františka Krátkého, Dějiny tělesné výchovy. Tato dlouhodobá historická fakta jsem následně velice příhodně doplnil řadou historických televizních dokumentů, internetových rozhovorů a videoukázek, včetně podcastů s odborníky na daná témata.

Společně s mým dlouhodobým zájmem o sportovní historii napomohly vytvořit velice zajímavý koncept, který se snaží nabídnout trochu odlišný pohled na historická témata.

V aplikované části své absolventské práce se zabývám vytvořením didaktických aktivit k navrhovaným tématům, vytvářím obsah jednotlivých hodin. K jednotlivým tématům navrhuji a vytvářím různé didaktické formy. Mým záměrem je především osvětlit z jiného úhlu pohledu některá složitější témata, aktualizovat jejich význam s ohledem na dnešní dobu a lépe je tak přiblížit studentům.

1 ŘÍMSKÉ GLADIÁTORSKÉ HRY

Tělesnou kulturu a sport ve starověkém Římě můžeme sledovat nejlépe především v souvislosti s jednotlivými obdobími jeho politických dějin. Tělesná kultura byla, stejně jako v každé starověké zemi, zaměřena především na tvrdou vojenskou tělesnou přípravu, která obsahovala zejména vytrvalostní běhy, skoky, zápasení, plavání, nebo lezení. Velká pozornost byla věnována vytrvalostním pochodům se závažím.¹

Po příchodu k armádnímu způsobu profesionální žoldnéřské výchovy, došlo na konci období republiky k velkému úpadku tělesné kultury a všeobecné přípravy obyčejných lidí. Začaly se provozovat mnohem méně namáhavé sporty, zejména kolektivní míčové hry. V období začínajícího císařství se však dostávají do popředí gladiátorské hry. Je ovšem velice nutné podotknout, že prudký nárůst popularity tohoto fenoménu a s ním spojený vzrůst návštěvnosti a divácké sledovanosti, paradoxně způsobil velice silný úpadek tělesné přípravy svobodných Římanů. Nic to však nemění na faktu, že pojem chléb a hry je znám široké veřejnosti až po současnost.²

Toto latinské úsloví v nás rezonuje nejpřitažlivější z římských zábav, jehož filozofie se v úpadkovém období zvolna dostávala do popředí a stala se základním stavebním kamenem proletariátu Římské říše. Tento pompézní druh sportu pomalu vtiskoval celé římské kultuře tvář, kterou vnímáme až do současnosti. Jak je zřejmé i z názvu, původní hry se konaly u příležitosti různorodých oslav. Veškerý obsah těchto hraných bitev byl směřován čistě k divákovi. Toto uchopení, chytře navázané na Etruské veřejné hry umožnilo velkou rozmanitost a mnohotvárnou nádheru, kterou bychom těžko srovnávali s jakoukoli sportovní událostí. Podle latinského básníka Juvenála: *Nic nebylo ponecháno náhodě, všechna tato představení měla jasně demonstrovat a připomínat Římanům moc a rozsáhlost vlády římského impéria i ve velice vzdálených zemích.*³

¹ MANDELOVÁ, Helena, Eliška KUNSTOVÁ a Ilona PAŘÍZKOVÁ. *Dějiny pravěku a starověku*. Ilustroval Jan TICHÝ. Praha: Dialog, 2001. ISBN 8086218570.

² PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.

³ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979. - Dějiny římské říše – básník Juvenalos (60-130 n. l.)

V prvním století před naším letopočtem skončila římská republika a k vzestupu se dralo císařství. Při samotném pořádání her bylo cílem zaměstnat řadu běžných občanů, v tomto případě několik tisíc plebejů, kteří tvořili nezpochybnitelnou, však velice křehkou páteř celé společnosti. Císař si byl velice dobře vědom skutečnosti, že jakýkoliv úkaz nespokojenosti může rozdmýchat potenciální nebezpečí vzpoury prostých občanů, kteří byli, nutno podotknout, živeni ze státních peněz. Panovník tak vědomě značně omezil prostor pro všemožné spekulace tím, že celé této velké skupině umožnil sledovat zábavu zdarma. Tak mohla zábava skvěle vyplnit a „správně“ nasměrovat jejich volný čas, čímž naprosto rafinovaně vládce odpoutal jejich pozornost od pravého dění v zemi k hrané realitě. V této době, kdy byla vědomě pozastavena veškerá aktivita římských občanů, se staly veřejné hry dokonce jediným prakticky možným způsobem, jakým bylo dovoleno se vyjádřit. Většinou tyto výstupy zahrnovaly především vyslovení nespokojenosti, či přednes politických požadavků císaři, případně návrh zlepšujících inovací. Klání se tak pomalu stala živnou půdou pro celý římský politický vývoj.⁴

Panovník nelitoval žádných prostředků, které by mohly zajistit úspěch představení. V roce 66 nechal císař Nero zakrýt celou arénu hlavního římského cirku plachtou. O 14 let později dal císař Titus v proslulém Colosseu předvést odsouzence na smrt před 9 000 šelem, to vše za samozřejmého dohledu a nadšení diváků. Rozdíly v bohatství a postavení jednotlivých tříd občanů ve starověkém Římě byly jednoznačně velice znatelné již na první pohled. Nicméně toto nepsané pravidlo bylo zcela zjevné na jevištích středověkých arén. Čím byl občan výše společensky postaven, tím blíže byl k dění v aréně. Princip se naprosto shodoval s dnešními stadionovými sektorovými systémy. V Colosseu jasně platilo, že místo, které občané zastávali, jednoznačně určovalo jejich postavení v celé společnosti, nicméně v aréně nabývali všichni pocit naprosté rovnosti.⁵

⁴ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

⁵ CONNOLLY, Peter. *Koloseum: římská aréna smrti*. V Praze: Euromedia Group - Knižní klub, 2004. Universum (Knižní klub). ISBN 80-242-1232-3.

Samotná gladiátorská klání se stejně jako každý sport vyvíjela. Původně byla součástí náboženských oslav, do nichž byly zahrnuty starobylé římské hry, které se konaly na počest boha Jupitera. Postupně docházelo k různým obměnám na plebejské hry, stoleté hry, hry Velké Matky nebo Apollonovy hry. Tato klání nabývala na popularitě, což napomohlo vyčlenění jednotlivých specializací.⁶

První z nich byly závody v cirku, které se tak staly nejstarší ze všech tradičních pohansky založených římských zábav. Tento závodní koncept historicky sahá mnohem dál než do starověkého Říma. O závodech vozů tažených koňmi se dozvídáme už ve starém Egyptě nebo u řeckého básníka Homéra, který popisuje proslulého Achillea, který uspořádal před hradbami Troje na počest padlého přítele Patrokla velké závody koňských spřežení.⁷

V římských závodech vozatajů mezi sebou povětšinou soupeřili zástupci čtyř stájí, dělených podle barev na zelenou, bílou, modrou a červenou. Po celou dobu byly v popředí hlavně zelená a modrá stáj, proto byly závody zúženy na vzájemné klání dvou stájí. Závody probíhaly na tzv. bigách, což byly lehké dvoukolky taženy koňským dvouspřežím. Objevovala se trojspřeží nebo čtyřspřeží, výjimečně se diváci mohli setkat až s desetispřežím. Samotná klání se odehrávala na sedm kol po 840 metrech.⁸ Závod byl odstartován vhozením bílého šátku na startovní plochu. Celý průběh závodu byl velice nebezpečný, jelikož samotný profil dráhy a zejména její dvě sto osmdesáti stupňové zatáčky způsobovaly závodníkům velké problémy. Když přihlídneme k velké, až přehnané touze závodníků po vítězství, nebylo výjimkou, že by nedošlo ke zranění nebo dokonce ke smrti zvířat, či závodníků. Vítězství musel být však opojný pocit, který kromě slávy a peněz obnášel i obdržení posvátné vítězné palmové ratolesti. Je ovšem velice zajímavé, že vítězi nebyli vozatajové ani koně, ale pouze jejich majitelé, kteří v průběhu závodu na kolbišti ani nemuseli být přítomni. Proto se můžeme dočíst i o řadě ženských vítězných jmen. Tento fakt neznamenal, že by závodní koně nebo závodníci nebyli dostatečně oceňováni, nicméně to něco vypovídá o tom, jaký byznys sport už v tehdejší době byl.

⁶ LIBERATI, Anna Maria a Fabio BOURBON. *Starověký Řím*. 2. vyd. Přeložil Naďa BENEŠOVÁ. Praha: Rebo Productions, 1998. ISBN 80-85815-57-5.

⁷ AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Jak se žilo ve starověku*. Praha: Albatros, 1989.

⁸ VANDENBERG, Philipp. *Gladiátor*. V Praze: Knižní klub, 2004. ISBN 80-242-1172-6.

Nejznámější příklad můžeme datovat do velice specifického období římských dějin, vlády císaře Caliguly, který řadou svých rozhodnutí jednoduše velice udivoval. Jedním z nich bylo rozhodnutí svému nejoblíbenějšímu hřebci jménem Incitatus nechat postavit mramorovou stáj se žlabem ze slonoviny a dům se služebnictvem. Jeho úmysl prohlásit skvělého závodního koně, nicméně pořad jenom koně, římským konsulem však neprošel.⁹

Samotní vozatajové byli většinou profesionální závodníci s různým původem, většinou to však byli otroci nebo váleční zajatci. Ti byli před svým zaměstnáním v cirku podrobováni systematickému výcviku, který z nich měl postupně vyprofilovat miláčky davů a dopomáhal jim ke značnému bohatství.¹⁰

Hry byly přístupny pro všechny bez omezení. Slavnostní procesí proto sledovaly ženy i muži různých národů, jednoduše každý, kdo se zrovna ve městě nacházel. V čele tohoto pompézního úvodu jeli zástupci městské správy. Tyto závody byly populární jednak kvůli okázalým úvodním událostem zahrnující průvody z Kapitolu, oběti bohům nebo akrobacii na koních a jednak kvůli možnosti vsadit si na vlastní favority. To podle dostupných pramenů vzbouzelo v hledišti velikou vlnu povyku.¹¹

Oblíbenost těchto závodů můžeme datovat již do období založení Říma. V této době se samozřejmě závodům nedostávalo takové pozornosti. K velké změně ovšem došlo při přestavbě nejposvátnějšího závodního stadiónu v celém Římě, Velkého cirku. Ten nechal zrenovovat a následně přestavět Gaius Julius Caesar. O renovaci, a hlavně zvětšení závodního stadiónu nazývaném Circus Maximus na neuvěřitelnou kapacitu přibližně 150 000 diváků vypráví Ammianus Marcellinus ve 4. st. n. l.: „*Tito lidé věnují všechn čas, co žijí, vínu, kostkám, nevěstincům, rozkoším a divadlům. Circus Maximus je pro ně chrámem, přibytkem, sněmem i veškerou nadějí jejich tužeb. Na náměstích, křižovatkách, širokých ulicích a shromaždištích lze vidět mnoho shluklých skupin, jak se přou o výsledky...*“.¹²

⁹ AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Jak se žilo ve starověku*. Praha: Albatros, 1989. - Rychlá kola

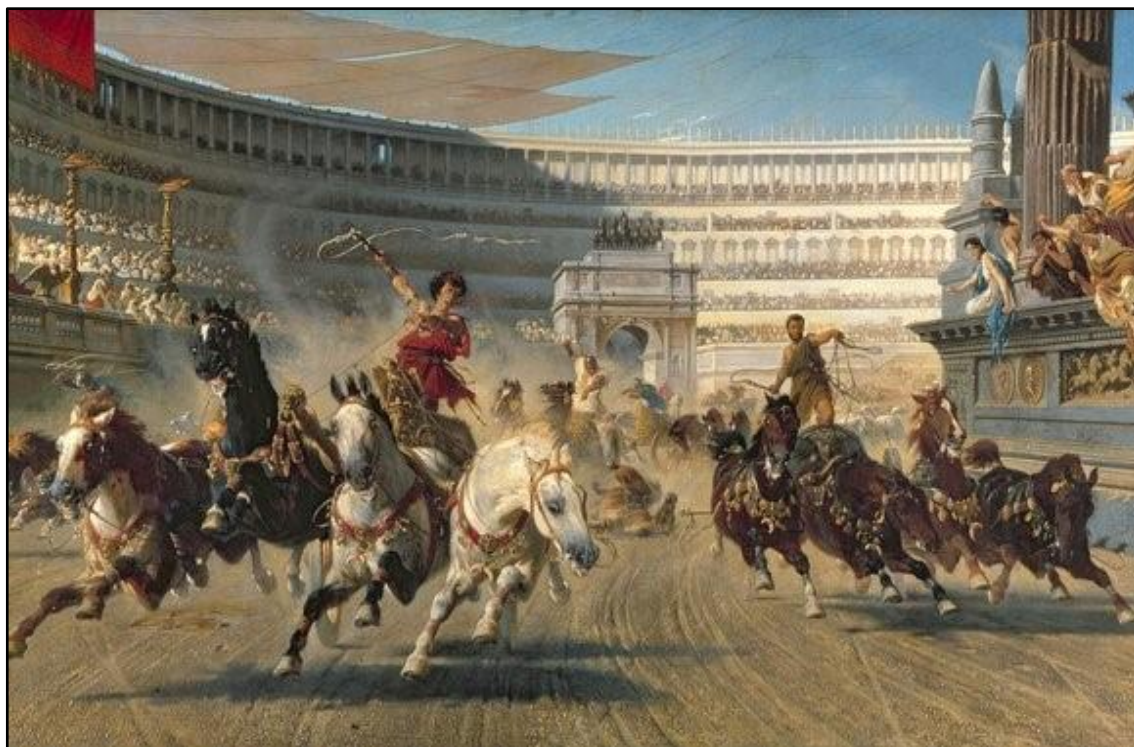
¹⁰ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979. - Panem et circenses

¹¹ MANDELOVÁ, Helena, Eliška KUNSTOVÁ a Ilona PAŘÍZKOVÁ. *Dějiny pravěku a starověku*. Ilustroval Jan TICHÝ. Praha: Dialog, 2001. ISBN 8086218570.

¹² OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979. - Amianus Marcellinus

Tento zápal vedl k řadě novinek, např. přinášel peněžní dary ve formě novodobého sponzoringu, velké mecenáše, kteří chtěli zviditelnit své jméno a také velké množství sázek. Objevovala se i řada pokusů o ovlivňování výsledků. Každému bylo naprosto srozumitelné přihlásit se k té či oné barvě. Toto rozdělení oddělilo diváky od aktivních fanoušků.

Tvořila se aktivní rezolutní jádra jednotlivých týmů, lehce přirovnatelná k současným fotbalovým „chuligánům“. I v současné době je pro řadu lidí z řad veřejnosti naprosto nemyslitelné pochopit, že by fotbaloví fanoušci za svůj klub umírali. Smyslem tohoto tvrzení není přesvědčit o tomto faktu, nicméně poukázat na pojetí reality, ve které je fanouškovství, případně klubismus postaven nad vše ostatní. Jako fanoušek nebo spíše člen určitého klubu se rodíte a následně tak i umíráte. Tato paralela jednoznačně platila, jak pro závody v cirku, tak pro fandění na stadionech o 2 000 let později.¹³

Obr. 1 – Zobrazení ikonické sto osmdesáti stupňové zatáčky slavného Circu Maximu

¹³ KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Olympia, 1974.

Je velice obtížné tvrdit, že by hry v cirku začaly upadat, nicméně se objevilo něco ještě lákavějšího, a to živá hra se smrtí. Pod nástupem gladiátorských her, konaných v elipsovité stavbě vroubené kolem do kola, tedy v amfiteátru, musela ustoupit veškerá kulturní činnost celého starověkého Říma. Sport byl vždy ukazatelem moci. V současné době se dostává do popředí oblíbených sportů MMA (angl. mixed martial arts), v překladu smíšená bojová umění. Řada lidí, koneckonců i sami bojovníci, se s radostí sami nazývají novodobými gladiátory. Tento holý fakt zcela potvrzuje neustálou tendenci, že touha po boji nebo pouhá snaha se porovnávat v nás nevytizela. Tento časový přesmyk opakujících se událostí v podobě této rozporuplné pohybové aktivity jasně dokazuje realitu, která je zhmotněna v touze po určitém zejména fyzickém porovnávání, tento akt dnes nazýváme sport. Nicméně, odpověď na otázku, co je sport, je velice subjektivní. Často záleží pouze na úhlu pohledu v určité historické době. A právě taková byla realita tehdejšího světa. Gladiátorské hry tímto principem a otevřeným přijetím veřejné vraždy naprosto ovládly celé pojetí římské společnosti.¹⁴

Římské císařství gladiátorským hrám, zcela cíleně, vědomo si vidiny skrze hry působené velké moci, přidalo velkolepou pompéznost. Nezpochybnitelně hlavně proto byly tyto hry čím dál tím více oblíbeny a zcela logicky se opakovaly čím dál tím častěji. Ty nejokázalejší slavnosti se konaly při jubilejních příležitostech, případně po hrdinských vojenských činech. Na sklonku prvního století před naším letopočtem se za rok uspořádalo kolem 65 turnajů ročně.¹⁵ Tento počet postupně stoupal až do 4. stol. n. l., kdy se dostal přibližně na 176 dní, tedy přibližnou polovinu roku.¹⁶ Pravidelností se mohly blížit k současným fotbalovým zápasům. Délka jednotlivých turnajů se velice lišila. Jednodenní turnaje patřily mezi všednosti, nicméně po velkých bitvách docházelo až na stodenní turnaje. Tím největším byl 123denní turnaj uspořádaný v roce 107 císařem Trajánem, který tím oslavil své válečné vítězství nad Dáky. Popularita her podle historických záznamů mimořádně stoupala, proto byla zařazována i řada nových disciplín.¹⁷

¹⁴ DUNKLE, Roger. *Gladiátoři: krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-031-2.

¹⁵ VANDENBERG, Philipp. *Gladiátor*. V Praze: Knižní klub, 2004. ISBN 80-242-1172-6.

¹⁶ BAKER, Alan. *Gladiátor*. Přeložil Daniela MIČANOVÁ. V Praze: Metafora, 2002. ISBN 8086518280.

¹⁷ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

Gladiátorské hry byly jednoznačně nejoblíbenějšími ze všech klání v amfiteátru. Idea těchto her byla také přejata od Etrusků a vyvinula se v epickou definici celého starověkého Říma. R. 264 před naším letopočtem byla zaznamenána první trojice zápasů, konající se při událostech pohřbu jednoho vznešeného Římana.¹⁸ Popularita tohoto typu her neustále narůstala. Lidé opouštěli zaběhnuté zvyklosti a pomalu se nořili hlouběji do této podivné reality.¹⁹

Lidé mají rádi sport, protože nezvykle chutná a nelze ničím nahradit. Sport nelze ničím nahradit, sport nahrazuje mužům, kteří se možná vnitřně chtějí bít, válku. O válkách byla napsána většina té největší literatury. Někdy se říká, že sport je jako divadlo. *Jenže sport je v nějakém směru mnohem více, na divadle můžeme předem vědět, co se stane, ve sportu se to ve většině případů dopředu nedovíte nikdy. Když padne na divadle facka, je většinou nahraná. Ve sportu si můžete být jisti tím, že tyto emoce jsou pravé, že jdou přímo z nitra člověka. Málokdo z nás umí prohrávat, ať se jedná o kuželky, člověče, nezlob se nebo již zmiňovaný fotbal.*²⁰

Tato úroveň vnímání rostla v mysli všech Římanů. Pouhé jednoduché antické slovní spojení pronesené římským aristokratem Juvenálem Panem at circenses, pozvedlo starý a unavený Řím, jehož vládcí se starali spíše o to, komu postaví sochu. Zemědělci a řemeslníci se ze širokého okolí doufajíc v lepší zítřky stěhovali do Říma, kde ale také mnoho práce nebylo, protože ji po většinou zajišťovali otroci. Římští občané proto, podle dostupné literatury, relativně z pohodlně a mnohem více času věnovali právě zábavě, ve které projevovali svoji společenskou aktivitu správným směrem, tedy divadlu, veřejným koupelím, hrám v cirku a hrám v amfiteátru. Tato místa nebyla vládnoucí elitě nijak nebezpečná. Římští obyvatelé se tedy zaprodali za jídlo a zábavu, přesněji chléb a hry. Tato idea rostla a neustále nabývala na hmotnosti.²¹

¹⁸ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

¹⁹ PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.

²⁰ PAVEL, Ota. *Proč mám rád sport?*. Ilustroval Jiří SLÍVA. Štítý: Veduta, 2009. ISBN 9788086438276.

²¹ KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Olympia, 1974.

Amfiteátr, kolbiště starověkých her, se tak stal nezbytnou součástí každého velkého římského města. Řím jakožto hlavní město římské říše se mohl pyšnit obrovskou stavbou, Colosseem. Tento jeden z divů tehdejšího světa nechal postavit císař Vespasianus. Mohutná třípatrová stavba se tyčila do výšky padesát metrů. Celé hlediště zaplnilo přibližně 50 000 diváků.²² Nemluvě o velkém systému komor, chodeb a zařízení, které byly umístěny pod arénou a sloužily nejen jako prostory na trénink, ale hlavně k proměnám a speciálním úpravám arény.²³

Obr. 2 – Porovnání perspektivy dnešního pohledu na pozůstatky středověkého Colossea s tehdejším využitím kanálů v podobě zaplavení kolbiště arény- tzv. neumachie

²² VANDENBERG, Philipp. *Gladiátor*. V Praze: Knižní klub, 2004. ISBN 80-242-1172-6.

²³ KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Olympia, 1974.

Tento historický milník celého Říma nás zavádí k prvním hrám, které byly v Colosseu v roce 80 n. l. uspořádány. O tom, jak byly tyto hry očekávány, napsal básník Marcialis, který popisuje zahajovací souboj těchto her, ve kterém se utkali dva nejlepší římské gladiátoři Verus a Priscus. Jejich boj trval několik hodin, až nakonec oba dva k respektu vůči sobě složili své zbraně a zápas tak skončil remízou:

*Dnes Verus a Priscus císaře zdraví,
pak meče zkříží a lid se baví.
Dál bez štítů veden je boj.
Krev barví těla,
než ruka vzlétne vzhůru jako spasitelná střela.
Dvěma vítězům tleská velká aréna.
Stejně dobře bojovali a stejná jejich odměna.
Dřevěný meč dnes poslal císař oběma
a oba zdobí palma vítězná.
Všichni to viděli a nikdo neplatil.
To díky tobě, císaři, lid tvůj se pobavil²⁴*

Hry byly již od prvopočátku velice oblíbeny, nicméně Colosseum posunulo celý koncept veřejné zábavy o několik úrovní výše. Popularita neustále narůstala, až do momentu jednoznačně nejvyššího rozmachu, který přišel o dvacet pět let později, roku 105 n. l. V tomto roce byly zápasy předvedeny jako jedna z hlavních částí velkých veřejných slavností. Počet dvojic gladiátorských bojovníků se v té době zvýšil na 320 párů.²⁵ Klání, ve kterých nastupovalo přibližně sto párů, se stávala zcela všedními. K rekordním řadíme čtyřměsíční Trajánovi slavnosti, které roku 107 n. l. pojmulý deset tisíc zápasníků.²⁶ K tomuto bodu ovšem vedla poměrně dlouhá cesta. Prvopočátky gladiátorských klání probíhaly velice skromně bez jakékoliv přípravy. Těchto bitev se účastnili většinou, a hlavně váleční zajatci, kterých v Římě, díky velkému územnímu rozmachu neubývalo. Často tyto velké počty doplňovali otroci a zločinci odsouzení k nuceným pracím, nebo dokonce k smrti. Tento rozsudek se nazýval *Ad gladium*, tedy ke gladiátorské činnosti.²⁷

²⁴ CONNOLLY, Peter. *Koloseum: římská aréna smrti*. V Praze: Euromedia Group – Knižní klub, 2004. Universum (Knižní klub). ISBN 80-242-1232-3.

²⁵ BAKER, Alan. *Gladiátor*. Přeložil Daniela MIČANOVÁ. V Praze: Metafora, 2002. ISBN 8086518280.

²⁶ CONNOLLY, Peter. *Koloseum: římská aréna smrti*. V Praze: Euromedia Group – Knižní klub, 2004. Universum (Knižní klub). ISBN 80-242-1232-3.

²⁷ SAUNDERS, Nicholas J. *Gladiátoři a Koloseum*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3731-7.

S postupným vzrůstem popularity těchto her začal narůstat počet zejména chudých občanů Říma, kteří se nechali najímat dobrovolně. Až polovinu bojovníků tvořili dobrovolníci, kteří prodali svoji svobodu na pět let, většinou za cílem zaplatit dluhy nebo uniknout trestu smrti. Objevovala se však také řada často i zcela zaopatřených občanů, které lákala možnost vydobýt si v aréně slávu, a to jak z bohatých či chudých společenských vrstev.²⁸

Stejná přímá úměra byla spojována s nároky publika, které již pouhý boj muže proti muži přestal vzrušovat. Tento fakt vedl ke stále větší přípravě gladiátorů ve speciálních školách. Ty vznikali především v Římě a jeho okolí. Tento systém byl vedený a provozovaný tzv. lanisty, což byla funkce velice dobře připodobitelná k současným hráčským, případně sportovním agentům, kteří současným sportovcům zajišťují jednak potřebné angažmá, jednak určitý komfort a růst, který je jim následně vracen štědrými procenty z přestupu, případně z výtědku. Velice podobným systémem fungovali lanisté, nicméně je nutné podotknout, že přístup ke gladiátorům byl mnohem striktnější než k dnešním sportovcům, obzvláště s přihlédnutím na fakt, že gladiátoři byli nesvobodní.²⁹

²⁸ LIBERATI, Anna Maria a Fabio BOURBON. *Starověký Řím*. 2. vyd. Přeložil Naďa BENEŠOVÁ. Praha: Rebo Productions, 1998. ISBN 80-85815-57-5.

²⁹ PEČÍRKA, Jan. *Dějiny pravěku a starověku: Učebnice pro vys. školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Světové dějiny (SPN).

Lanisté zároveň zaměstnávali učitele, kteří podrobovali studenty tvrdému výcviku. Tento výcvik produkoval profesionální sportovce speciálně připravené na výkon v aréně včetně gladiátorského mamonu. Výcvik byl velice tvrdý a trval celé dlouhé měsíce. Naučit se v boji zabít člověka vyžadovalo hodně výcviku, fyzické i psychické odolnosti. Pokud byl učitel a následně hlavně majitel spokojen, byl gladiátor vybrán pro boj v aréně. Většinou se nejprve účastnili her v malých arénách na okraji Říma. Následně se doslova propracovávali do středu města, až ke Koloseu, kde již zápasili ti opravdu nejlepší. Tezi se sportovními agenty potvrzuje fakt, že do určité míry se obchod s gladiátory téměř nelišil od současných fotbalových transferů. Pro lanisty byla prestiž mít ve své stáji ty nejlepší bojovníky, jejich hlavní pozornost se spíše, než na vývoj nováčků upínala k nákupu a prodeji tzv. hotových, tedy již soutěžících gladiátorů. Obchod s gladiátory se stal nejvýnosnějším v celé říši.³⁰

Obr. 3- Zobrazení specializované silové přípravy gladiátorů

³⁰ *Ilustrované dějiny světa*. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN 80-85265-89-3.

Samotné ostré střetnutí se pravidelně zahajovalo pozdravem *Jdoucí na smrt tě zdraví – Morituri te salutant*, tím vzdali hold svému panovníku a současně tak oznamovali sobě i svým soupeřům souznění s touto situací. V pořadí jednotlivých střetnutí nejprve probíhali předstírané zápasy s dřevci. Ty sloužily na předpřípravení atmosféry, zároveň tak daly čas pro zkontrolování kvality a stavu zbraní skutečných na smrt bojujících gladiátorů. Ti používali ke svému výkonu špičkové zbraně, které byly oproti dřevěným vytvořeny pro mrzačení nebo přímé zabití. Všichni už netrpělivě očekávali troubení, které oznamovalo nástup profesionálů. Každý válečník měl svůj vlastní styl, který se velmi často vyvinul z národa, ze kterého pocházel. V gladiátorských hrách šlo hlavně o zalíbení se divákům, jelikož to zaručovalo minimálně částečný úspěch. Bojovníci tak vymýšleli všemožné úpravy, které různým způsobem umocňovaly efektivitu provedeného boje.

První a nejstarší z nich byl cestus. Zbraň vzniklá před více než 2 000 lety je přímým předchůdcem boxerské rukavice. Původní omotávání zápěstí pro ochranu vlastního poškození zápěstního kloubu, se vyvinulo ve velice účinnou zbraň, která koncentrovala sílu úderu gladiátora. Ti si na ně často přidávali různé kovové hroty nebo pláty, které destrukci protivníka ještě více napomohli, proto mohl stačit pouze jeden přesně trefený úder.³¹

Obr. 4- Porovnání gladiátorských rukavic s rukavicemi zápasníků MMA dokreslující určitou podobnost znázorňující znovuzrození tohoto sportu

³¹ DUNKLE, Roger. *Gladiátoři: krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-031-2.

Jednou z dalších poměrně zvláštních zbraní byl scissor. Byla to oblá čepel přidělaná ke konci železné připínací ruky. Jistým způsobem mohla současným divákům připomínat pirátský hák.³²

Divácky velice oblíbenou zbraní se také stal Poseidonův trojzubec. Zbraň na střední vzdálenost měla tři špičaté hroty, které tvořily účinnější, ale hůře ovladatelné kopí. Vržený trojzubec mohl projít až do hloubky 30 centimetrů. V aréně používali gladiátoři trojzubec v kombinaci se sítí, do které se snažili zamotat protivníka a omezit jeho pohyb.³³

Obr. 5- Ikonický text zobrazující boj gladiátora se specifickou zbraní scissor proti bojovníku se sítí a trojzubcem

³² *Ilustrované dějiny světa*. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN 80-85265-89-3.

³³ DUNKLE, Roger. *Gladiátoři: krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-031-2.

Aby gladiátoři nadchli davy, snažili se neustále vymýšlet nové typy zbraní, které mohly navenek působit velice impozantně, nicméně, zacházení s nimi mohlo být velice náročné a zároveň ošidné. K jedné z mnoha takových zbraní patřila sica. Tato velká zahnutá šavle umožňovala svým zahnutím zasáhnout gladiátora kolem štítu. Kromě speciálních mečů však používali i klasické zbraně. Tou nejhlavnější byl meč římských legionářů, gladius. Právě tento typ dvojsečného meče byl u zrození římských gladiátorských her, a i právě podle tohoto meče se bojovníkům v arénách začalo říkat gladiátoři.³⁴

Ob. 6 – Gladiátor vítězí v souboji hledíc do skandujícího publika očekává rozhodnutí císaře

Následný boj, probíhal za dozoru zvláštních dohlížitelů, kteří slovně nebo dokonce holemi, či rozžhaveným železem pobízeli gladiátory do boje. To, co mohlo v některých divácích vzbuzovat pocit hry, byl naprosto reálný boj, při kterém přišlo o život nebo bylo poraněno velké množství bojovníků. Gladiátor mohl kdykoliv v boji pomocí zdviženého ukazováčku či skloněním zbraně vzdát svoje snahy o vítězství. Nicméně o jeho bytí a nebytí rozhodovali diváci. Ti podle popularity jednotlivých sportovců vztyčeným palcem rozhodovali o jejich životech. Získat si dav proto bylo v tomto sportu stěžejní, pokud se tak bojovníkovi v průběhu bojů nepodařilo učinit, byl odsouzen k smrti rukou jeho soupeře.

³⁴ SAUNDERS, Nicholas J. *Gladiátoři a Koloseum*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3731-7.

Jeho bezvládné tělo bylo poté odneseno do zvláštních katakomb pod amfiteátre. Pak už stačilo pouze uklidit jeviště a mohlo se pokračovat na vrstvě nového písku.³⁵

Tato popularita se zjevně projevovala i druhým směrem. Pokud gladiátor odvedl velký počet zdařilých a úspěšných bitev, mohl být omilostněn. Tento svobodu tvořící, ovšem velice ojedinělý čin se stal velkou motivací pro každého bojovníka. K výjimečnosti těchto císařských omilostnění jednoznačně vedl zejména fakt, že panovník si byl naprosto vědom divácké sledovanosti a zároveň moci, kterou skrz ni disponoval. Proto jen tak nepustil na svobodu bojovníky, které chtěl každý divák vidět. Pokud si však nějaký gladiátor dlouhodobě vynucoval jeho pozornost skvělými výkony, mohl tak přesto učinit a přinést tím to největší ocenění, bezmeznou, zaopatřenou svobodu. Samotným symbolem omilostnění se stala v očích mnoha gladiátorů ta nejcennější zbraň, rúdus. Byl to dřevěný meč gladius, který používali gladiátoři při jejich trénincích. Tento meč se bez pochyby stal definicí jejich dlouhé cesty ke svobodě. Gladiátor byl tímto činem oceněn za svoji práci, už se nikdy nemusel účastnit bojů v aréně a stal se svobodným občanem Římské říše. Objevovali se někteří, jež tímto symbolem opovrhli a dál žili životem gladiatora. Jedním z nich byl i syrský otrok Flamme, který tento čin odmítl čtyřikrát, a nakonec zemřel po 34 bojích ve věku třiceti let právě v písku Colossea.³⁶

Gladiátoři sice byli z tehdejšího úhlu pohledu ztělesněním těch nejcennějších ctností, jako statečnost nebo pohrdání smrtí. To tehdy znamenalo být Římanem. Ani nelze zpochybňovat fakt, že souboje v amfiteátru byly bojem na život a na smrt. Pokud gladiátor v Colosseu zvítězil, jeho odměna se podobala ročnímu platu římského vojáka.

³⁵ NOSSOV, Konstantin. *Gladiátoři: krev a písek*. Praha: Deus, 2012. ISBN 978-80-87408-12-4.

³⁶ SAUNDERS, Nicholas J. *Gladiátoři a Koloseum*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3731-7.

Mohlo se ale snadno stát, že prohrál. Velkým mýtem ovšem je, že každý souboj skončil smrtí. Pokud byl bojovník zabit, musel za něj lanista zaplatit náhradu. Gladiátor měl tedy přibližně devadesátiprocentní šanci, že zápas přežije. Dle poměrně důkladné americké studie vyplývá, že většinu úmrtí způsobily sečné rány do hlavy. Pokud byl bojovník zasažen do břicha, následky zranění většinou nebyly smrtelné. V drtivé většině případů se gladiátorům dostalo prakticky okamžitě nejlepší dostupné lékařské péče. Svou léčbou tak lékaři přispěli zejména při léčbě vnějších poranění, zejména zlomenin, což samotný fakt jenom potvrzuje. Neustálá práce na léčení bojových zranění pomohla velkému rozšíření lékařských poznatků, zejména při operacích.³⁷

I přes všeobecnou zdatnost, již tehdy specializovaných lékařů, smrt ze starověkých kolbišť bohužel nezmizela. Velice často docházelo k situacím, kdy bojovník neměl dostatek štěstí a postihlo ho zejména vnitřní zranění, v jeho důsledku byla úmrtí prakticky nevyhnutelná. V písku starověkého Colossea, případně jiných skromnějších kolbišť, zemřela řada gladiátorů. Nicméně je na místě vyvrátit všeobecně zakořeněný fakt, že se s jejich těly zacházelo nedůstojně. Jelikož měla řada gladiátorů velké rodiny, byly pro ně často pořádány pohřby, nemluvě o finanční náhradě, které se mohlo dostat rodině, pokud bojovník zemřel přímo v aréně, případně na následky zranění na lékařském lůžku. Tato finanční kompenzace mohla rodinu po určitou dobu, alespoň částečně zaopatřit a ulehčit tak truchlení nad velkou ztrátou. Předně tyto důvody, a hlavně nutnost uctít své „*bratry ve zbrani*“, probudily zájem o zakládání gladiátorských pohřebních bratrstev, ve kterých rituálně pohřbívali a vzdávali hold svým padlým přátelům.³⁸ Celý tento koncept uctívání hrdinně padlých blízkých dodal historické obci řadu informací, díky kterým se dnes můžeme dozvědět informace o věku, původu a kariéře velké řady bojovníků. Tyto informace situované zejména na náhrobcích padlých jsou zachovány poměrně dostatečně na to, abychom se z nich dozvěděli a porovnali, jak kvalitní a dobrý každý gladiátor vlastně byl.³⁹

³⁷ NOSSOV, Konstantin. *Gladiátoři: krev a písek*. Praha: Deus, 2012. ISBN 978-80-87408-12-4.

³⁸ VANDENBERG, Philipp. *Gladiátor*. V Praze: Knižní klub, 2004. ISBN 80-242-1172-6.

³⁹ SAUNDERS, Nicholas J. *Gladiátoři a Koloseum*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3731-7.

Řím od počátku své existence rozšiřoval svoji geopolitickou, a tím i kulturní působnost. Jeho územní rozmach souvisel i s přílivem nových kultur a zvyklostí, ale zároveň nových potravin, materiálů a také zvířat. Jak neustále vzrůstala popularita gladiátorských klání, rostla i poptávka po dalších změnách a obohacení. Proto se prakticky sto let po prvních gladiátorských hrách v římském Colosseu, objevily *venationes*, tedy zápasy s dravou zvěří. Zvířata dovážená zejména z Afriky najednou nabídla naprosto nový druh vystupňované podívané, který vracel myšlenkové pojetí světa o několik tisíc let zpět. Hyeny, sloni, pštrosi, opice a zejména kočkovité šelmy sloužili nejen jako protivníci, ale zároveň jako cenné triumfy nebo jako takový středověký cirkus. Ten nabízel vozy tažené opicemi, lvy donekonečna chytající zajíce, tuleně zdravící publikum nebo slony sloužící jako pouliční osvětlení vysokých domů. Docházelo k různým zápasům zvířat mezi sebou.

A hlavně k bojům člověka s divokou šelmou, nazývanou *bestiarie*. Můžeme říct, že se jednotliví císaři, režiséři her předháněli ve všemožných nápadech, které kopírovaly historické konflikty Říma, báje, pověsti a další mýtické nebo skutečné hrdinské příběhy, které po většinou končily smrtí.⁴⁰

Obr. 7- Ikonický text zobrazující souboj slona s buvolem v římském Colosseu – Venatio

⁴⁰ *Ilustrované dějiny světa*. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN 80-85265-89-3.

Gladiátorských klání se v některých případech účastnily i ženy. Informace o existenci *gladiatrix*, tedy ženského protějšku gladiátora je velmi málo a panuje v nich řada nejasností. I přes veškeré schopnosti bojovnic byla tato klání Římany nejspíše vnímána převážně jako erotické představení.

K tomuto přístupu jednoznačně přispěl i fakt, že *gladiatrix* bojovaly úplně nahé, přičemž jediný ochranný prvek, který mohly použít, byla helma. Při boji používaly většinou logicky vzhledem ke své tělesné konstituci lehčí snadno ovladatelné zbraně. I přesto, že měly ženy zastoupení v gladiátorských školách a jejich bojeschopnost byla více než úctyhodná, většinou se využívaly spíše na sex než na souboje.⁴¹

Pompéznost a propracovanost her neustále narůstala. Technické možnosti se zvyšovaly, což dospělo, až k přeměnění celého jeviště Colossea na vodní plochu. Už samotný pohled na pro obecnost zcela nové vodní živočichy by mohl stačit. Hlavní ideou bylo vytvoření vodního kolbiště umožňujícího rekonstrukce námořních bitev a dalších všemožných zápasů, které dnes nazýváme *naumachie*. Těchto zápasů se často účastnily stovky, někdy i tisíce veslařů. Tato velkolepá představení tak naprosto upozadila divadlo, o čemž svědčí i skutečnost, že v celém Římě byla pouze tři divadla, která jen stěží pohromadě dorovnála kapacitu poloviny Colossea.⁴²

Všechna tato klání byla velice zvláštním odrazem tehdejší společnosti, která se jasně tyčila mezi diváky a zápasníky. Pro diváky to byla pouhá hra, zatímco pro uctívané bojovníky boj o přežití. Je velice zvláštní, že tato kritéria určovala několik století směr kulturního rozvoje. Pravda ovšem je, že co do pompéznosti a krásy spojené s rafinovanou přípravou zaručovaly hry naprosto uchvacující zážitek, plný ohňostrojů, salv děl, průvodů a mnoha dalších oslav, které nemají v pojetí současného světa obdoby. Spojením s drastickým prvkem smrti před zraky všech, prohlubovala tato zábava díru mezi starověkým Římem a nově narůstajícími vlivy vedenými zejména novým náboženstvím, křesťanstvím.

⁴¹ SAUNDERS, Nicholas J. *Gladiátoři a Koloseum*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3731-7.

⁴² CONNOLLY, Peter. *Koloseum: římská aréna smrti*. V Praze: Euromedia Group – Knižní klub, 2004. Universum (Knižní klub). ISBN 80-242-1232-3.

Dle horečného prohlášení Salviana se dá velice dobře vycítit atmosféra a všeobecně negativní nastavení vůči hrám: „Každého dne v divokých hrách, ať je jakýkoli církevní svátek, nejenže nepřijdou do chrámu ti, kteří si říkají křesťané, ale přijdou-li někteří náhodou, aniž by tušili, že jsou hry, a uslyší-li o nich až v kostele, odejdou pryč. Chrámem božím se pohrdne a běží se do divadla. Kostel se vyprazdňuje a cirk se zaplňuje. Krista na oltáři opouštíme, abychom zálezným, nečistým pohledem pásly zraky na hanebných a smilných hrách.“⁴³

S úpadkem říše římské a pod tlakem církve a dalších přilévajících se kultur postupně upadaly všechny původní zvyklosti. Koncem 4. století byly zakázány řecké olympijské hry (jak uvádím v následující kapitole) a zanedlouho po nich následovaly i hry gladiátorské. Tato rozhodnutí jasně demonstrovala novou ideologii, pod jejímž tlakem byl rozdrčen starý antický svět tělesné kultury.⁴⁴

⁴³ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

⁴⁴ LIBERATI, Anna Maria a Fabio BOURBON. *Starověký Řím*. 2. vyd. Přeložil Naďa BENEŠOVÁ. Praha: Rebo Productions, 1998. ISBN 80-85815-57-5.

2 ŘECKÉ OLYMPIJSKÉ HRY

Dějiny starověkého Řecka představují první období historie, které přikládá důležitost fyzickému sportovnímu závodění. Důraz na sportovní zápolení se odrazil na vývoji celé řecké kultury. Slavnosti měly v antických dějinách vždy zásadní význam pro vytváření a udržování společenské pospolitosti jednotlivých městských států.⁴⁵

Sportovní závodění obdrželo řecký název „*athla*“. Postupný vývoj tohoto pojmu, definuje i vývoj sportu ve starém Řecku. V Homérových eposech tento výraz označoval výhru, případně cenu za vítězství. Později se jeho význam vyvíjel v obecnou definici pro námahu, práci a fyzické vypětí. Poslední význam tohoto pojmu známý do dnešní doby je označení pro speciální závodění připravených sportovců ve svých individuálních odvětvích.⁴⁶

Spolu s tímto pojmem se začal vyvíjet i princip rozvoje pohybu, dávající širší společenskou základnu, ideál *kalokagathia*. Z historického hlediska toto pojetí, vycházející z řeckých slov kalos – krásný, aghatos – dobrý, poukazuje na syntézu estetického a etického cítění. Zjednodušeně jde o soulad těla a duše. Ze sportovního hlediska jde o maximální výkon a vypětí svalů, podpořený naprosto klidnou a uvolněnou myslí sportovce.⁴⁷

Prvotní vývoj sportu v Řecku byl velice spletitý. Sportovním výcvikem mohli projít pouze členové aristokratické vrstvy občanů. Ti tuto zdatnost potřebovali ke svému specifickému způsobu života, který zahrnoval souboje, válečné výpravy a v poslední řadě sportovní klání. Tato uměle vytrénovaná zdatnost jednoznačně vyčleňovala členy této společenské vrstvy nad průměrné obyvatelstvo. Z dostupných pramenů je jasné, že tato nadřazenost měla neustále vzestupnou tendenci, která vystoupala až v naprostou sociální nadřazenost. Tento fakt byl nejlépe vyjádřen v řeckém jazyce, kdy se původní řecký výraz pro aristokrata „*agathos*“, vyjadřující muže připraveného k válce, vyvinul až v *aristos*, tedy nejstatečnější. Tento fakt na základě jazykových souvislostí jasně dokládá sílu a dovednosti, které pouze aristokraty opravňovali k vykonávání těchto činností. Aristokraté se zdokalovali ve školách, zejména v zápasení a závodním běhu.⁴⁸

⁴⁵ PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.

⁴⁶ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

⁴⁷ KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Olympia, 1974.

⁴⁸ PEČÍRKA, Jan. *Dějiny pravěku a starověku: Učebnice pro vys. školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Světové dějiny (SPN).

Je velice důležité zdůraznit, že aristokratická nadřazenost byla pouhým odrazem reality, která spočívala v tom, že chudý, prostý lid si nemohl dovolit trénovat. Tento fakt si začala řada obyvatel uvědomovat. Až došlo k dalšímu rozšíření a posunu ve vnímání tělesné kultury, ale zároveň i celé aristokracie. S atletickými schopnostmi byly spojovány i duševní přednosti. V konceptu kalokagathie byly chytrost, moudrost a rozvážnost ceněny stejně vysoko jako fyzická zdatnost. Tato vynucená změna koncepce vedla k naprosté změně přístupu všech aristokratů, ti byli nuceni, jednak změnit svůj přístup k životu, tím se zbavit veškerých privilegií a jednak změnit své zaměření a uchýlit se politickým, či duchovním směrem.⁴⁹

Konec této epochy dal prostor pro vytvoření již zmiňovaného vyváženého ideálu starověkého Řecka, kalokagathie. Řekové nebyli první ani jediní, kteří ve starověku sportovali. Od svých předchůdců a vlastně i následovníků se lišili v jedné velice podstatné věci, kterou bylo prohloubení povahy tělesného cvičení, sloužících k zábavě a fyzické zdatnosti v ušlechtilou součást starověkého života. Zásadní se stala idea, že každý člověk může celistvě a všestranně rozvíjet celou svou osobnost včetně tělesné schránky a duše. Člověk vychovaný tímto principem měl být tělesně krásný a duševně dobrý. Z pohledu tělesné kultury šlo o harmonický rozvoj člověka, který by měl potenciálně být vytvářen prostřednictvím kvalitního funkčního tréninku, podpořeného neustálým intelektuálním vzděláváním. Právě tuto hlubokou ideu ztělesňovaly antické hry.⁵⁰

Antické hry měly rozdílný vznik a tradici. Některé uctívaly přírodní síly, jiné božstva, nebo sloužily jako pohřební rituály či zkoušky dospělosti. Jedno ale měly společné, všem se postupně vtiskoval specifický charakter sportovního závodění, které ovlivňovalo celou řeckou kulturu. Prvotní hry se nazývaly Panhélské. Vznikaly v Delfách jako Pýtické hry, následně v Aténách Panaténské a Nemejské hry. Téměř všechny uvedené slavnosti zpočátku sloužily zejména k duchovním účelům.⁵¹

Co do atraktivity všechny předcházející i paralelní hry byly překonány právě hrami olympijskými.

⁴⁹ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

⁵⁰ PARANDOWSKI, Jan. *Olympijský disk*. Praha: Melantrich, 1972. Panoráma (Melantrich).

⁵¹ AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Jak se žilo ve starověku*. Praha: Albatros, 1989. str. 92 – Zrodil se sport

Ty byly pořádány na Peloponésském poloostrově v polis Olympia, přičemž samotné počátky těchto nejúspěšnějších antických her se datují do 8. století před naším letopočtem, přesněji do roku 776 př. n. l. K této dataci se odborníci přiklánějí zejména díky dochovaným jménům olympioniků.⁵² Dá se ovšem velice snadno předpokládat, že zábava v podobě těchto her sahala mnohem dále do historie. Dokládají to také nejstarší archeologické nálezy na území Olympie. Tvar připodobněný velkému stadionu byl nalezen ve stratigrafické vrstvě datované do třetího tisíciletí př. n. l. Nicméně až od roku 776 př. n. l. je datován řecký kalendář, soudím tedy, že sami Řekové brali tuto událost jako zásadní přelomový okamžik a částečně i fundamentální orientační bod ve své dlouhé historii. Proto jí přikládala velkou pozornost i široká veřejnost, která se předháněla v objasnění tohoto mýtického data.⁵³

Podle řecké mytologie založili hry sami pro sebe řečtí bohové. Verzí a mýtů o vzniku je celá řada. Nejčastější pověstí je příběh o jejich založení Heraklem, synem boha Dia, který olympijské hry založil poté, co se vrátil z Kolchidy z pouti pro zlaté rouno. Jiná pověst poukazuje opět na Herakla a na Olympiádu jako oslavu vítězství nad králem Augiášem. Zajímavá verze je připisována horskému démonu Kúretovi. Ten v příběhu zachránil Diův život poté, co byl Zeus málem pozřen vlastním otcem Kronem, který se obával svržení své vlády. Byl ovšem oklamán svojí manželkou Rheiou, která mu místo Dia předložila kámen zavnutý v povijanu. Zeus tak unikl a po léta pak vyrůstal v horách právě pod dohledem Kúretů. Ti následně na jeho počest uspořádali v Olympii velkolepé první olympijské hry.⁵⁴ Za zmínku jednoznačně stojí také další spisy, které uvádějí jako zakladatele élidského krále Ífita, který dostal v delfské věštírně podnět k vytvoření her, jež měly zastavit veškeré válečné boje. Sám bych se v edukaci dětí na ZŠ nejvíce přikláněl právě k této pověsti, která se pevně drží ideje zdržení „rukou od zbraní“, tedy zákazu válek, případně jakýchkoli ozbrojených konfliktů. Tato tradice, sepsána na disku v chrámu bohyně Héry v Olympii, zaručovala po dobu jednoho měsíce mír, který se nazýval ekecheira. Z hlediska logistiky muselo mírové období trvat déle než samotné hry, a to zejména kvůli bezpečné dopravě diváků i atletů tam a zpět.

⁵² OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

⁵³ Ilustrované dějiny světa. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN 8085265877. - str. 278

⁵⁴ SÁBL, Václav. *Hrdinové antických olympiád: olympijské příběhy a pověsti*. Praha: Olympia, 1968.

S postupným nárůstem oblíbenosti olympijských her musela narůstat i délka míru, ekecheiria, jelikož cesta z Asie nebo vzdálené Afriky vyžadovala mnohem větší čas.⁵⁵

Samotná pravidla tohoto míru přesně obsahovala tři základní zásady. První zakazovala vstup jakékoli ozbrojené osobě na území Olympie. Druhá zajišťovala již zmiňovaný bezpečný průchod všem sportovcům, divákům i delegacím. Třetí byl zákaz veškerého násilí a válek v tomto sportovním období.⁵⁶

Rozvoj olympijských her, pravidel organizace i celého sportovního soutěžení na pozadí válečného míru byl však postupný, i když vystavený na velice pevných základech. O tomto faktu svědčí první olympijské hry, které se konaly pouze jeden den a je patrné, že jejich dosah byl nejspíš zcela lokální. V nejstarším období to byla spíše náboženská oslava, teprve postupem doby se přidala myšlenka a praxe sportovního zápolení.⁵⁷

Závodění mělo zpočátku naprosto jednoduchou formu, totiž běh na tzv. jedno stadium. Stadium představuje vzdálenost šesti set olympijských stop, tedy 192,27 metru. Závod ve sprintu na tuto vzdálenost ovládl jako první Koroibos z Elidy, a stal se tak jedním z nejznámějších vítězů tohoto v budoucnu hlavního a nejsledovanějšího závodu ze všech klání na starověkých olympijských hrách. Tento úspěšný závod byl předzvěstí obecné tendence závodit, tedy řízeným úsilím se vymanit svými mimořádnými výkony z anonymity a zajistit si trvalou slávu.⁵⁸

Přitažlivost sportovního závodění se začala jednoznačně projevat na programu a velikosti her, které každé čtyři roky zařazovaly nová sportovní odvětví, zatímco sakrální obřady zůstávaly prakticky beze změn. Dostupná literatura opřená o hmotné nálezy není tak podrobná a není schopna zmapovat každé olympijské hry chronologicky, proto jejich popis může představovat mnoho otázek. Nicméně další zmínku o Olympiádě a její organizaci datujeme do 724 př. n. l.,⁵⁹ kdy na seznam závodu přibyl *diaulos*, tedy běh na dvě stadia s obrátkou.

⁵⁵ DOVALIL, Josef. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004. ISBN 80-7033-871-7.

⁵⁶ KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Olympia, 1974.

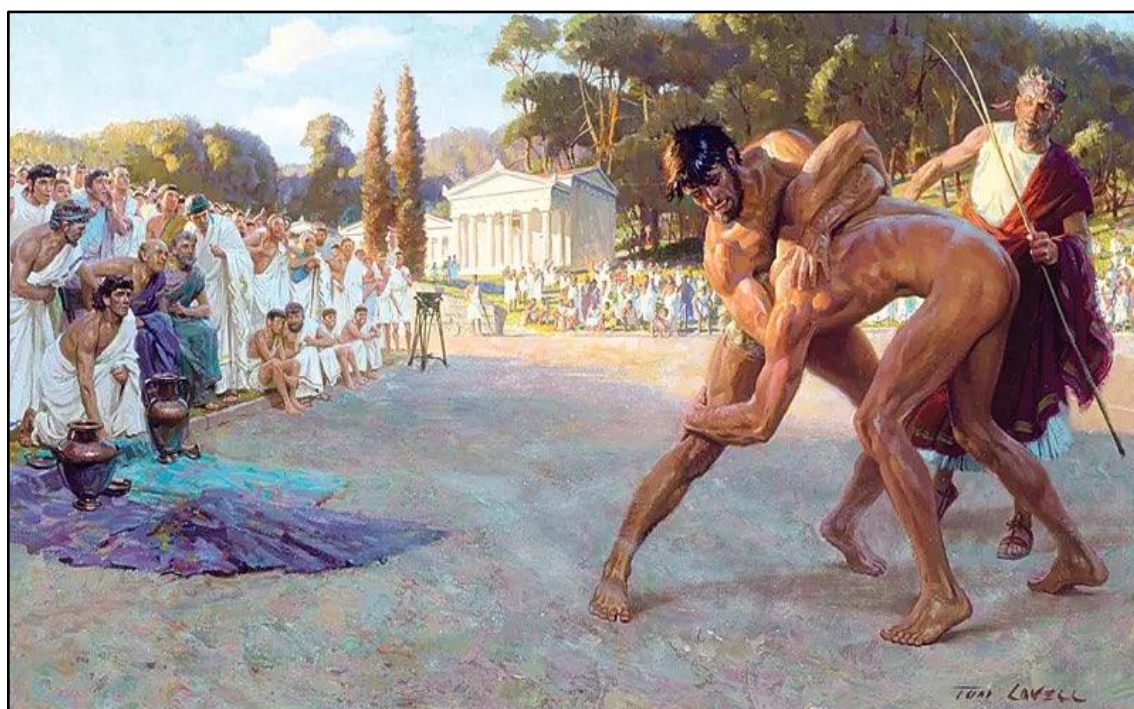
⁵⁷ DOVALIL, Josef. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004. ISBN 80-7033-871-7.

⁵⁸ SÁBL, Václav. *Hrdinové antických olympiád: olympijské příběhy a pověsti*. Praha: Olympia, 1968.

⁵⁹ HERBST, Nicola a Thomas HERBST. *Olympijské hry: nejstarší sportový svátek : pre všetkých, ktorí by radi vedeli, kto vymyslel olympijské hry*. Ilustroval Frithjof SPANGENBERG. Uherský Brod: Ditipo, 2012. Benny Blu. ISBN 978-80-87223-80-2.

Po čtyřech letech v dalším cyklu olympijských her roku 720 př. n. l. byl zařazen dolichos,⁶⁰ vytrvalostní běh na pravděpodobnou vzdálenost sedm, později dvanáct a dvacet čtyři stadií, tedy přibližně 4 600 m. Roku 708 př. n. l. byl program rozšířen o palé, sport podobný současnému řeckořímskému zápasu. V tomto sportu bylo cílem povalit soupeře vlastní prosazenou technikou na lopatky. Dnes víme, že problematickým v tomto ohledu byl fakt, že se Řekové mazali olejem, což způsobovalo ztížení úchopu, větší vyrovnanost a nepředvídatelnost zápasu.⁶¹

Společně s palé byl přidán do programu osmnáctých olympijských her i *pentathlon*, neboli pětiboj skládající se ze skoku dalekého, běhu na jedno stádio, hodů diskem, zápasení a hodů oštěpem. Tento systém sportovních seskupení se snažil předvést co nejkomplexnější přípravu a schopnosti jednotlivých sportovců, a tím ukázat toho nejlépe připraveného atleta. Jelikož základní atletický trénink obsahoval stěžejní prvky vojenské přípravy, včetně schopnosti dobře běhat, házet zbraně, ale zároveň i úspěšně zápasit, je na místě tvrdit, že nejuspěšnějšími atlety byli ti nejnebezpečnější vojáci.⁶²

Obr. 8 - Dvojice řeckých zápasníků bojujících o dobrý úchop, kterým si následně mohl prosadit svoji techniku, jak porazit soupeře na lopatky

⁶⁰ AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Jak se žilo ve starověku*. Praha: Albatros, 1989.

⁶¹ Český olympijský výbor: *Olympijské hry*. Olympic.cz [online]. Praha [cit. 2021-01-09].

⁶² OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

O dvacet let později roku 688 na 23. olympijských hrách bylo zavedeno *pygmé*⁶³. Byl to sport nejvíce připodobnitelný dnešnímu boxu, nicméně styl a provedení bylo mnohem tvrdší. Zápasníci ve vymezeném prostoru měli omezený čas na knockautování svého soupeře. Box v současném pojetí 21. století je opatřen silnými rukavicemi a velkým ringem s provazy, ve kterém se boxeři pohybují dvanáct třiminutových kol, celý tento proces sledují rozhodčí, kteří hodnotí sílu a úspěšnost jednotlivých úderů, podle kterých je vyhodnocen vítěz. Tento systém ovšem atleti starověkého Řecka nectili, byli vybaveni pouze koženými opasky, které měli omotány přes ruce. Pokud nebylo v omezeném čase rozhodnuto o vítězi, následoval tzv. rozstřel, při kterém se bojovníci postavili před sebe a střídali se v provedení úderu bez krytí obličeje. První, který srazil druhého na zem, se stal vítězem. Pokud si odmyslíme toto finálové rozhodování, nebyl vlastně při pouhém jednoduchém porovnání rozdíl mezi *pygmé* a současným boxem tak znatelný, nicméně z hlediska destrukce na tělech bojovníků je jasné, že starověká verze byla mnohem tvrdší. V tomto smyslu by se dala starověká verze velice dobře připodobnit k „novému“ upravenému Bare knuckle challenge, což je box bez rukavic, kdy ruce jsou opatřeny jen bandážemi na zpevnění zápěstí.⁶⁴

Obr. 9 - Porovnání ikonického textu starověkého *pygmé* s dnešním boxem bez rukavic Bare knuckle challenge

⁶³ HERBST, Nicola a Thomas HERBST. *Olympijské hry: nejstarší športový sviatok : pre všetkých, ktorí by radi vedeli, kto vymyslel olympijské hry*. Ilustroval Frithjof SPANGENBERG. Uherský Brod: Ditipo, 2012. Benny Blu. ISBN 978-80-87223-80-2.

⁶⁴ AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Jak se žilo ve starověku*. Praha: Albatros, 1989. – str. 94 – Olympijské disciplíny

Z hlediska našeho současného úsudku o starověkých olympijských hrách je zajímavé, že ačkoliv se dodržoval mír ekecheiria, byly tyto antické závody velice tvrdé a převládaly v nich de facto kontaktní sporty. Vyvrcholením byl v tomto smyslu tzv. pankration, zvláštní kombinace zápasu a boxu, při němž bylo pro skolení soupeře dovoleno prakticky všechno. Starověké záznamy uvádějí, že známý athénský politik Alkibiádés se v zápase uchýlil dokonce ke kousání. „Koušeš jako ženská“ volal na něj soupeř, on však hrdinně odpověděl: „Ne, jako lev“.⁶⁵ Poměrně známý je také jeden z dobových výtvarných výjevů, ve kterém se při zápolení snaží jeden zápasník druhému vymáčkout oko. Tento čin byl však zakázaný, a tak víme, že bojovník byl rozhodčími pobízen k čistému zápasu. Z dnešního hlediska je zajímavé, že malby znázorňují rozhodčího s prutem v ruce, jímž pravděpodobně „usměrňuje“ zápasníky. Z těchto skutečností je však patrné, že zápasy mohly skončit i smrtí.

66

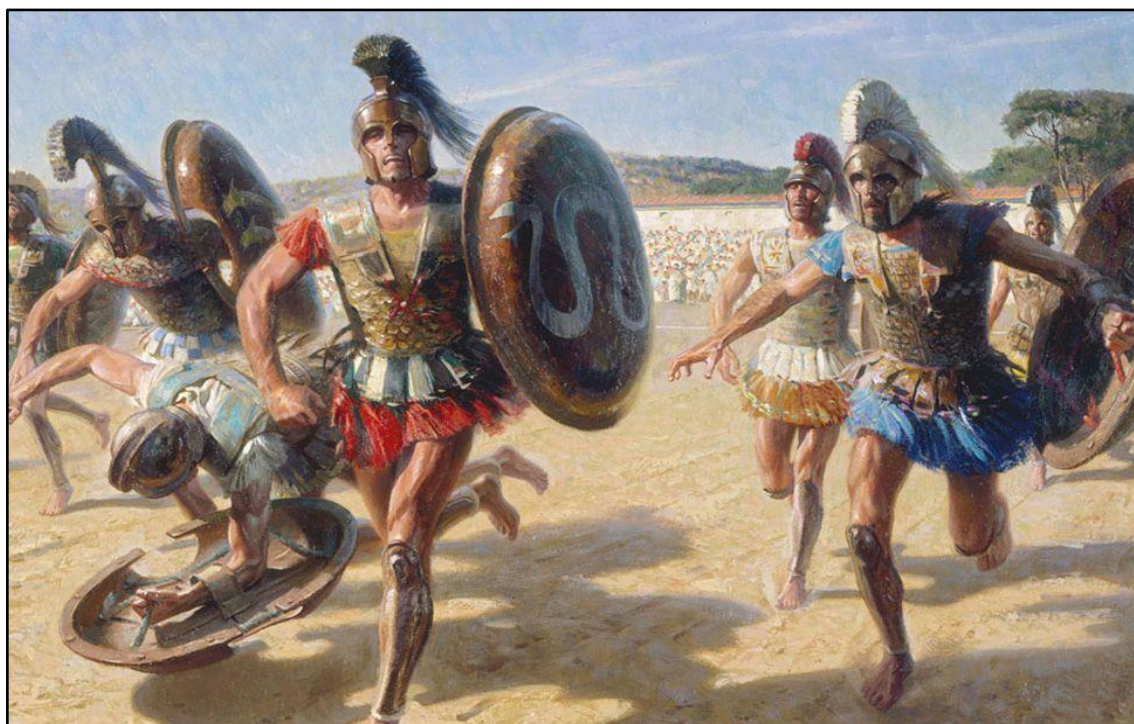
Obr. 10 - Porovnání starořeckého pankrationu s dnešními ultimátními zápasníky smíšených bojových umění

⁶⁵ AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Jak se žilo ve starověku*. Praha: Albatros, 1989. str. 96 - Vítězové

⁶⁶ MANDELOVÁ, Helena, Eliška KUNSTOVÁ a Ilona PAŘÍZKOVÁ. *Dějiny pravěku a starověku*. Ilustroval Jan TICHÝ. Praha: Dialog, 2001. ISBN 8086218570. str. 82 – Na návštěvě v Olympii

Rok 680 př. n. l. a 25. Olympijské hry přinesly další novinku.⁶⁷ Kromě dosavadních atletických disciplín byl nově zařazen tethrippon, tedy rychlostní závod dvoukolových vozů s koňskými spřeženími. Není zcela jasné, proč byla vozatajská disciplína zavedena na Olympiádu tak pozdě, zejména uvědomíme-li si, že rychlostní závody vozů byly oblíbené již za mykénského období.⁶⁸

Postupně docházelo na Olympiádách k modifikaci jednotlivých disciplín nežli k přijetí řady nových. Existují výjimky, jednou takovou je rok 520 př. n. l., kdy byla zařazena nová disciplína - hoplítodromos, neboli běh těžkooděnců.⁶⁹ Závodníci běželi v plné zbroji, samozřejmě beze zbraní. Mimochodem toto pravidlo platilo i pro strážce obecného pořádku na hrách, kteří byli vyzbrojeni pouze biči nebo holemi.⁷⁰

Obr. 11 - Hoplítodromos

⁶⁷ DOVALIL, Josef. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004. ISBN 80-7033-871-7

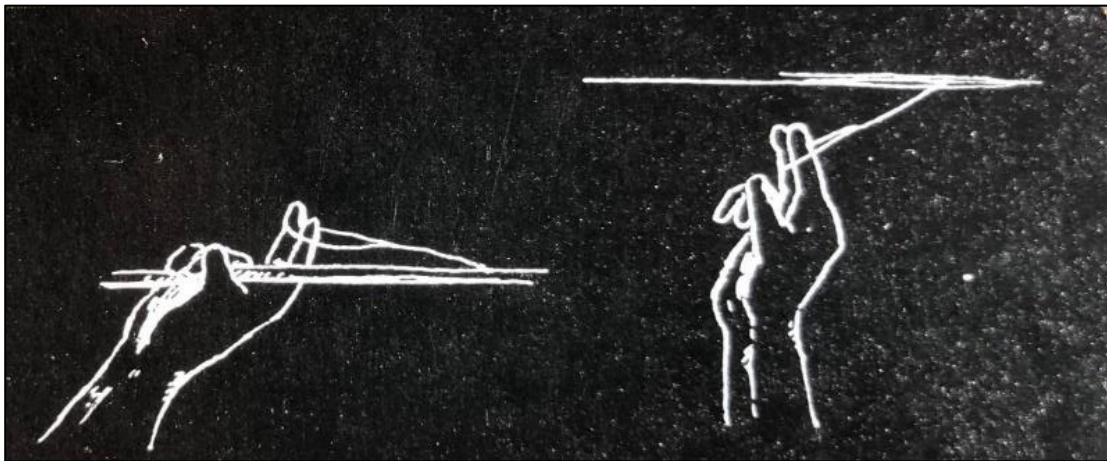
⁶⁸ PEČÍRKA, Jan. *Dějiny pravěku a starověku: Učebnice pro vys. školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Světové dějiny (SPN).

⁶⁹ HERBST, Nicola a Thomas HERBST. *Olympijské hry: nejstarší sportový svátek : pre všetkých, ktorí by radi vedeli, kto vymyslel olympijské hry*. Ilustroval Frithjof SPANGENBERG. Uherský Brod: Ditipo, 2012. Benny Blu. ISBN 978-80-87223-80-2.

⁷⁰ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

Je známo, že řada disciplín novodobých olympijských her vznikla na popud obrazů, soch či nálezů ze starověkého období. Byla v moderní době řádně upravena pro atlety 20. a 21. století. Většina sportovních odvětví neprobíhala ve starověku tak, jak je známe dnes. Sporty se velice lišily jak ve využití náčiní, tak v samotném projevu. Například původní antický disk byl pravděpodobně kamenný, následně bronzový a jeho váha mohla dosahovat téměř sedmi kilogramů. Jediný zaznamenaný výkon je vzdálenost 28 metrů, je ovšem otázka s jak velkým diskem se olympionik potýkal a jakou technikou jej házel.⁷¹

Při hodu oštěpem, který byl přibližně dlouhý jako dnešní oštěp, tedy necelé dva metry, využívali závodníci kličky z tenkého řemínku, kterou dokázali dát oštěpu rotaci kolem jeho podélné osy.⁷²

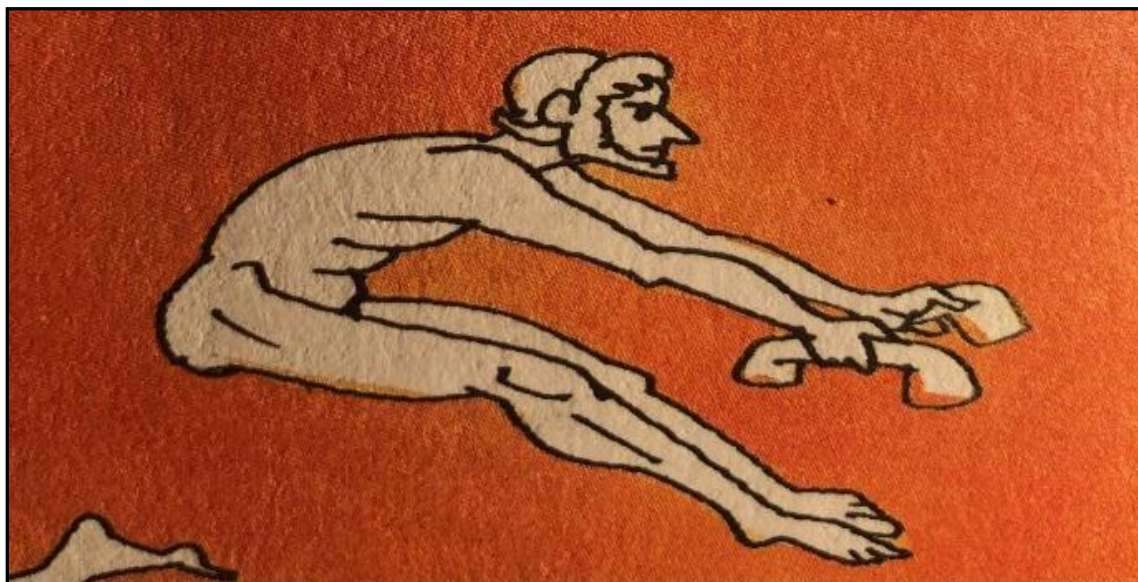

Obr. 12 – Přesná rekonstrukce tehdejšího hodu oštěpem s využitím kličky z tenkého řemínku

⁷¹ PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.

⁷² MANDELOVÁ, Helena, Eliška KUNSTOVÁ a Ilona PAŘÍZKOVÁ. *Dějiny pravěku a starověku*. Ilustroval Jan TICHÝ. Praha: Dialog, 2001. ISBN 8086218570. str. 83 – Na návštěvě v Olympii

Při skoku do dálky závodníci skákali s pomocným závažím – haltérem. To mohlo vážit dva až pět kilogramů. Skok daleký vycházel z krátkého rozběhu, výskoku z odrazové nohy, švihnutí haltéry a následného odhození závaží, což napomohlo prodloužení fáze letu. Zaznamenané vzdálenosti činí dokonce 16,28 metru. Není to ovšem vzdálenost jednoho skoku, ale výsledný součet všech pravděpodobně tří skoků v soutěži.⁷³

Obr. 13 - Starořecký skok daleký

Samotní běžci vykazovali pravděpodobně porovnatelné fyzické parametry jako současní atleti, nicméně naděje porovnat starověké a současné výkony je mizivá, protože Řekové v závodech neměřili čas. Jednoduše platilo, kdo doběhl první, zvítězil. Z dostupných pramenů ovšem víme, že antičtí sportovci byli zřejmě fantastičtí běžci. Například Argejský běžec Ageás po vítězství na 113. olympiádě radostně doběhl 110 kilometrů až do své domoviny, aby tuto radostnou zprávu sám oznámil.⁷⁴ Všeobecně známý je potom příběh o státním poslu Feidippidovi, který přeběhl roku 490 př. n. l. vzdálenost z Marathonu do Athén, kam byl poslán králem Miltiadem, aby zvěstoval vítězství aténské armády nad Peršany. Tuto úctyhodnou vzdálenost necelých 38 kilometrů uběhl za dvacet hodin čistého času, aby na prahu naprostého vyčerpání pronesl zprávu: „Zvítězili jsme“ a následně se sesunul k zemi. V řadě učebnic a analů je uvedeno, že na místě zemřel.

⁷³ *Ilustrované dějiny světa*. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN 8085265877. – str. 279 – Olympijské hry

⁷⁴ DOVALIL, Josef. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004. ISBN 80-7033-871-7.

To není úplně pravda, pouze omdlel, nicméně únava z neuvěřitelného výkonu byla tak vysoká, že následkům nakonec podlehl. Samotný výkon se však stal naprosto nesmrtelným a připomínáme si ho dodnes během zvaným maraton. Ten je v současné době pořádán na vzdálenost 42,195 metrů. Samotný důvod, proč se v současné době běhá maraton na vzdálenost o čtyři kilometry delší, by se mohl zdát z určitého úhlu pohledu velice bizarním. K natažení vzdálenosti došlo na Londýnských olympijských hrách roku 1908, z invence pořadatelů závodu, kteří chtěli vyhovět anglické tradici a uspořádat finiš závodu před sídlem královské rodiny, Buckinghamským palácem.⁷⁵

Obr. 14 – Vyčerpaný doběhnuvší Feidippides

Důležitou poznámkou k tématu jednotlivých disciplín je, že přibližně až do 80. Olympiády byly součástí programu i múzické soutěže. Řekové soutěžili v recitaci básní, zpěvu, hudbě a soutěži trubačů a hlasatelů. Soutěž hlasatelů byla obzvláště zajímavým prvkem olympijského zápolení. Zúčastnění soutěžili o největší sílu hlasu.⁷⁶

⁷⁵ AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Jak se žilo ve starověku*. Praha: Albatros, 1989. str. 95 – Olympijské disciplíny

⁷⁶ ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Vzkříšení Olympie*. 2. přeprac. vyd. V Praze: Erika, 2003. ISBN 80-7190-014-1.

Je velice důležité podotknout, že již od počátku Olympijských her soutěžili závodníci výhradně nazí, aby tím tak ukazovali divákům zhmotněnou ideu kalokagathie. Nahota byla v antickém Řecku synonymem krásy. Nahotu přijímali jako něco přirozeného a čistého a vše co je opravdu čisté je krásné a hlavně pravdivé. Dnes ji vnímáme lehce poklesle, nicméně je to symbol naprosté rovnosti.⁷⁷

Olympijských her se mohli účastnit pouze svobodní Řekové, museli být tedy obyvateli některé z řeckých polis. Každý, kdo se chtěl zúčastnit, musel být trestně bezúhonný a na závod se musel připravovat minimálně deset měsíců do začátku her a do toho absolvovat měsíční tréninkové soustředění přímo v místě konání her.⁷⁸

Ti, jejichž příslušnost byla neřecká, nemohli soutěžit, a zároveň jim byl z neznámého důvodu odepřen i přístup mezi diváky.⁷⁹ Olympijské hry nemohly sledovat ani ženy a děti, jedinou výjimkou byla kněžka bohyně Héry, která v křesle dohlížela na helladoniky, tedy rozhodčí.⁸⁰ Byly, ale i takové případy, kdy se ženy pokusily dostat do arény v přestrojení za muže. Příběh vypráví o vdově Kallipiteiře, která se dostala na stadion v přestrojení za trenéra svého syna. V nadšení, že se její syn stal vítězem her, přeskočila hrazení pro trenéry, a přitom se jí strhlo oblečení, které zahalovalo její ženskost. Byla ušetřena jenom proto, že všichni mužští členové rodiny byli úspěšní atleti, kteří se zapsali do historie těchto klání. Jiné pokusy byly ovšem bez milosti trestány. Kromě toho bylo přijato opatření, že i trenéři museli přicházet stejně jako závodníci nazí.⁸¹

Zajímavým paradoxem se začala stávat účast zahraničních závodníků. Přestože klání se mohli účastnit jen Řekové, nad účastí jiné národnosti se často „přimhouřilo oko“. Často docházelo k pořečtování talentovaných závodníků, kteří měli jiný původ.

Zajímavým příkladem je závodění Alexandra I., který roku 496 př. n. l. soutěžil jako Makedonec v běhu na jedno stadium.⁸² Částečně se tím pravděpodobně snažil prosadit rovnoprávnost Makedonie. Podobným příkladem byl i římský císař Tiberius, který doložil svůj prastarý původ v jedné ze starých řeckých osad.

⁷⁷ PARANDOWSKI, Jan. *Olympijský disk*. Praha: Melantrich, 1972. Panoráma (Melantrich).

⁷⁸ Český olympijský výbor: *Olympijské hry*. Olympic.cz [online]. Praha [cit. 2021-01-09].

⁷⁹ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

⁸⁰ PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.

⁸¹ SÁBL, Václav. *Hrdinové antických olympiád: olympijské příběhy a pověsti*. Praha: Olympia, 1968.

⁸² Český olympijský výbor: *Olympijské hry*. Olympic.cz [online]. Praha [cit. 2021-01-09].

Byli, ale i tací, kteří se snažili falšovat svůj původ. V takovém případě, bylo-li prokázáno porušení přísahy, museli přistižení provinilci postavit pokutové sochy. Tyto monumenty sloužily jako veřejné svědectví jejich hanby.⁸³

S dalšími a dalšími olympiádami se prodlužovala i doba trvání samotných her. Do roku 468 př. n. l. byla olympiáda velkou měrou ovlivněna spartánskou výchovou, poté ale přišel „zlatý věk“ her, který trval až do roku 400 př. n. l., tedy 68 let. Tato doba se nejvíce podobala původnímu panhélenskému rázu, který dbal na naprostou čistotu výkonu bez velké rivality a urputnosti se zaměřením na výsledek. V období začátků stačil na olympiádu jeden den. Pak, ale můžeme v historii vysledovat období takzvaného profesionalismu spojeného se zakládáním kolonií, který trvá až do roku 338 př. n. l.. V tomto období trvaly soutěže až pět dní.⁸⁴

Těmto pěti vrcholným olympijským dnům předcházela samozřejmě řada příprav. Tou nejdůležitější byl posvátný běh s olympijským ohněm. Atleti si za pomyslné pomoci okřídlené bohyně Niké předávali štafetově jeden druhému zažehnutou pochodeň, jejíž plamen nesměl uhasnout. Vítěznému mužstvu z minulých her se dostalo cti zapálit pochodní posvátný oheň, který podle legendy přes Diův zákaz přinesl lidstvu Prométheus. Tento prastarý symbol naděje a víry v lidech podle tohoto mýtu zažehnul první jiskry pětidenní konstantní zábavy a bezstarostnosti.⁸⁵

⁸³ AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Jak se žilo ve starověku*. Praha: Albatros, 1989. str. 98- vítězové

⁸⁴ KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Olympia, 1974.

⁸⁵ *Ilustrované dějiny světa*. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN 8085265877. str. 278

První den se olympijské hry slavnostně otevíraly, závodníci plnili přísahu, a probíhali závody v běhu. Oblíbenost této akce byla neuvěřitelná. Z historických pramenů jasně vyplývá, že všichni zúčastnění plnými doušky hlali nástup atletů: *„Svahy náspu stadionu pod úbočím Kronova vrchu se zaplňovaly diváky už od svítání. Teprve nedlouho před nástupem atletů přišli nejvážnější hosté, vedoucí poselstev řeckých obcí, vojevůdci, státní hosté Elidy, aristokrační statkáři, majitelé domů a velkoobchodníci.*

A pak nastala slavnostní chvíle příchodu borců. Na kamenný podstavec poblíž vchodu do stadionu vystoupil urostlý trubač, přiložil ke rtům polnici, nadul hrud' i tváře a břesknou fanfárou upozornil obecnstvo, že velký okamžik zahájení olympijských soutěží nastává. Vzápětí byla chvilka napjatého ticha rozdracena bouří jásotu, volání, dupání a potlesku, neboť z šera vstupního tunelu se za hellanodiky, oděnými do tradičních červených rouch, vynořil proud nastupujících atletů. Naolejovaná a sluncem do bronzova osmahlá těla oslňovala krásou. Zatímco se atleti zastavili na ploše žlutého, nebeskou výhni rozpáleného písku, hellanodikové důstojným krokem došli ke konci závodiště, kde měli u cíle běžeckých soutěží mramorová sedadla. Bíle oděný herold ohlásil do čtyř stran hlediště zahájení dne soutěží a začal vyvolávat jména přihlášených atletů, jejich otců s názvy rodných obcí a ptal se shromážděných, znají-li borce jako svobodné občany Hellady a mají-li bezúhonnou minulost. Jestliže nikdo nevznesl žádné námitky, zahájilo se losování do skupin rozběhů.“⁸⁶

Druhý den začaly jednotlivé závody. Jako první se konal pětiboj. Třetí den byl vyhrazen pro veškeré kontaktní sporty a formy boje. Čtvrtý den závodili dorostenci v běhu na jedno stadium, v zápasení a v boxu. Poslední den byl pevně spojen se závody vozatajů a závody v běhu těžkooděnců na dvě stadia. Celá pompézní akce, již Olympiáda beze sporu představovala, byla samozřejmě poslední den řádně zakončena slavnostním ceremoniálem oceňováním vítězů.⁸⁷

Vítězství na Olympijských hrách znamenalo v řecké společnosti opravdu mnoho. Důkazem tohoto tvrzení je fakt, že řada úspěšných atletů je nám známa dodnes. Seznamy dne uvádějí kolem 800 závodníků. V době vrcholu se olympijských her zúčastňovalo až 600 borců, které sledovalo přes 50 000 diváků. Je zřejmé, že konkurence byla tvrdá, obtížnost obrovská. Pokud atlet vyhrál, nečekala ho žádné velké finanční ocenění za výhru.

⁸⁶ SÁBL, Václav. *Hrdinové antických olympiád: olympijské příběhy a pověsti*. Praha: Olympia, 1968.

⁸⁷ DOVALIL, Josef. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004. ISBN 80-7033-871-7.

Vítěz obdržel věnec uvitý z palmové ratolesti coby symbol míru a vítězství, který později začali používat i římsí císaři. Vítězného atleta ovšem čekala velká sláva, při které se bohatství a blahobyt pomalu sám dostavil.⁸⁸

O velké slávě řeckých atletů byla složena řada oslavných básní, ty dokonce získaly svůj speciální název, *epinikie*:

*„Do dálek září čest
získaná na olympijských hrách
tam na dráze Pelopa závodní,
kde rychlostní nohou borci soupeří
a vypětím síly ve smělém boji.
Kdo zvítězí, prožívá po celý další život
krás pohody jasné, sladké jako med,
pokud ji vítězství může dát, štěstí pak,
které se den co den
vrací, je pro všechny lidi
to nejvyšší štěstí. I musím
vítěze zpěvem jezdeckým
ověnčit v aiolském rázu“⁸⁹*

Největší sláva starověkých olympiád končí s nastupující římskou nadvládou. Římané olympiády postupně transformovali dle svého vkusu do her gladiátorského někdy až cirkusového charakteru. Hry se v římském pojetí již nepořádaly pravidelně a pozvolna upadaly v zapomnění na úkor jiných populárních akcí. Vše dokončil následný již zmiňovaný příchod křesťanství. Olympijské hry byly v zájmu Římanů překonány gladiátorskými hrami nebo okázalým soupeřením v cirku. Čas se proto na olympijských kolbištích zastavil na 1 500 let.⁹⁰

⁸⁸ PEČÍRKA, Jan. *Dějiny pravěku a starověku: Učebnice pro vys. školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Světové dějiny (SPN).

⁸⁹ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979. - pindaros

⁹⁰ PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.

2.1 ZROZENÍ ŘECKÝCH OLYMPIJSKÝCH HER

Idea sportu zhmotněném ve starořeckých olympijských byla tak silná, že zanechala v celé sportovní kultuře napříč staletími velikou stopu. Samotnou myšlenku, která probudila obnovení těchto her, podpořily zejména archeologické vykopávky v Řecku. Tyto hmotné nálezy známého, zejména kolem Olympie situovaného, archeologa E. Curtise zahrály velice významnou úlohu k podpoření myšlenky obnovení olympijských her.⁹¹

Částečně i na popud těchto nálezů vydal roku 1859 řecký král Otto dekret o obnovení olympijských her podle dlouze vzpomínaného antického vzoru. Idea se tak zalíbila, že se řada věcí řádně nedomyslela. Tento fakt velice rychlé a nepromyšlené přípravy, zahrnující řadu nevhodných doplňků a okolností, přispěl k nepravidelnosti tohoto klání, plynoucího zejména z malé oblíbenosti z řad veřejnosti. Hry v tu dobu spíše připomínaly lidové veselice, nebo pouhé divadelní oslavy olympijských her, které se však antické tradici mohly jen stěží rovnat, proto byly následně nepravidelně pořádány třikrát, a to v letech 1870, 1877 a 1889.⁹²

Naprosto stěžejní pro celé obnovení tohoto konceptu na mezinárodním základě byl nově vznikající trend mezinárodních sportovních organizací. Osobní zásluhy jsou přisuzovány zejména velkému obdivovateli a propagátorovi sportu ve Francii, Pierru de Coubertinovi. Ten si byl vědom, nejen důležitosti ale i vnitřních protikladů obsažených v moderních fyzických aktivitách. Jeho velice intenzivní iniciativa přispěla na mezinárodním kongresu 23. 6. 1894 k vytvoření Mezinárodního olympijského výboru a následnému ustanovení pořádání olympijských her každé čtyři roky.⁹³ Tyto akty byly potvrzením významného průvodního jevu mnohostranného rozvoje, a hlavně organizace nejrůznějších fyzických aktivit v druhé polovině 19. století. Tento proces byl součástí rodící se jednoty světa, která z určitého úhlu pohledu přetrvává dodnes.⁹⁴ Z těchto rozhodnutí následně plynula i volba prvních zahrnutých olympijských soutěží, které tvořily velice důležitý předěl ve vývoji novodobých fyzických aktivit.

⁹¹ PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.

⁹² DOVALIL, Josef. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004. ISBN 80-7033-871-7.

⁹³ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

⁹⁴ ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Vzkříšení Olympie*. 2. přeprac. vyd. V Praze: Erika, 2003. ISBN 80-7190-014-1.

Do programu byly zařazeny soutěže v lehké atletice, dále vodní sporty jako plavání, jachting, veslování a vodní polo, dále tenis, šerm, zápasení, box, jezdectví, střelba, gymnastika a cyklistika. Kolektivní sporty byly zastoupeny pouze fotbalem. Tyto sporty tak vytvořili impuls pro cestu značně mnohotvárného průběhu olympijských her.⁹⁵

Mezinárodní olympijský výbor se tak velice zasloužil o rozvoj tělesné výchovy a sportu v kontextu celého světového vývoje. Bohužel se i přes velmi důrazně prosazovanou snahu nepodařilo do všech důsledků prosadit ustanovení o obnovení olympijské mírové tradice, přesněji míru ekecheira. I přes tento neuspokojující fakt, který mohl z určitého úhlu pohledu předpovědět neblahé události dějin 20. století, se podařilo uspořádat roku 1896 první novodobé olympijské hry. Bohužel se nedaly realizovat v Olympii, podařilo se však obnovit antický stadion v Aténách, díky kterému zůstal odkaz na místě původního zrození, tedy na území starověkého Řecka.⁹⁶

Obr. 15 – Fotografie, která velice přesně zobrazuje ideu novodobých olympijských her

⁹⁵ Český olympijský výbor: *Olympijské hry*. Olympic.cz [online]. Praha [cit. 2021-01-09].

⁹⁶ ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Vzkříšení Olympie*. 2. přeprac. vyd. V Praze: Erika, 2003. ISBN 80-7190-014-1.

Možná i tato okolnost velice pomohla faktu, že i přes veškeré peripetie a nástrahy, které vždy ve sportu spočívaly, zejména v určitých obdobích, kdy byly využívání olympiády jako určité prosazení moci, či vyústění ve formu propagandy, možná i šíření strachu, mají olympijské hry v současné době nedílné zastoupení v celé sportovní obci. I přes holý fakt, že celý koncept žijící v ideje starověkých olympijských her, se dal ze všech forem sportu nejlépe uchopit a zhmotnit do civilizace dvacátého století, by neměl dát zapomenout velkému sebezapření při obnově tohoto odkazu, který jednoznačně vypomohl rozvoji jednotlivých sportů, případně vytvoření a následné řady naprosto nových dnes velice oblíbených sportů. Velice definující jsou slova samotného Pierra de Coubertina, který ze všech nejvíce usměřňoval rozvoj fyzických aktivit v Evropě: *„Právě tak jako v minulosti i v dnešní době může sport působit buď blahodárně, nebo škodlivě, podle toho jak ho bude využito a jaké budou směrnice, jimiž se bude řídit. Atletismus může podpořit vlastnosti jako nezištnost a ctižádost, právě tak jako touhu po zisku, může být rytířský nebo zvrhlý, statečně mužný nebo zvířecký, lze ho využít jak k upevnění míru, tak i k přípravě na válku.“*⁹⁷

Možná i díky těmto slovům dnes můžeme být každé dva roky svědky velkolepých akcí, jež střídavě zahrnují 324 soutěží ve třiceti třech sportech letních olympijských her a 16 disciplín v devíti sportech zimních olympijských her.⁹⁸

⁹⁷ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

⁹⁸ Český olympijský výbor: Olympijské hry. Olympic.cz [online]. Praha [cit. 2021-01-09].

3 RYTÍŘSKÁ KLÁNÍ

Vojenská povinnost byla ve středověku základem prakticky všech států. Z knížecích a královských pokolení začaly vznikat stálé vojenské družiny. Stavovsky rozdílný charakter tělesné výchovy se proto v tomto období projevoval především v tom, že zatímco rolníci museli využívat tělesnou a bojovou přípravu na pracovní a bojovou činnost, utvářející se feudální šlechtě sloužila na zvyšování tělesné zdatnosti s cílem co nejpříměji upevnit svoji nadvládu.⁹⁹

Hlavním důvodem se zdála být snaha výrazněji se odlišit od prostého rolnického lidu. Toto rozhraní mělo být vedeno jak na politicko-ekonomické, tak i na fyzické úrovni. Ovládání zbraní, fyzická vyspělost, síla a obratnost začaly být výsadou šlechty. Tato výsada vzbuzovala respekt v povědomí prostého lidu a zároveň pomáhala zvětšovat rozdíly, které definovaly rozdíl mezi třídami ve feudální společnosti.¹⁰⁰

Jak jsem již uváděl v předchozích kapitolách, sport neměl i v tomto období možnost se díky společenskému kontextu rozvíjet. Celá nastupující ideologie feudalismu, pevně se opírající o náboženství a církve, sice napomáhala zprostředkovat veškeré rozumové vzdělání, nicméně vedla k absolutní destrukci tělesnosti. Tělesná výchova byla tímto obdobím prakticky zakleta a odsuzována.¹⁰¹

Jak jsem se již snažil poukázat dříve, v období starověkých státních zřízení, církve odpírala vše, co bylo vírou historicky zaměřeno jen trochu jiným směrem. Živoucím důkazem byl právě skomírající starověký Řím, který byl odsouzen pro jeho bezbožnost za pořádání gladiátorských her, nebo štvanic divé zvěře. Nebo snad starověké Řecko a zákaz olympijských her. Všechna tato klání byla pokládána za bezbožná. Lidské tělo se najednou stalo nemravným. Proměna z „cvičící antiky“ byla tak rapidní, že dokonce platila varování, která zakazovala tělesné cvičení, neboť mělo jít o ďáblovu dílo.¹⁰²

Středověk postupně prosazoval pravidla, která se z prvopočátku vyznačovala naprostým podřízením těla duši. Jen to mohlo podle tehdejších teologických a náboženských názorů učinit duši nesmrtelnou a proniknout nad přírodu.

⁹⁹KUBÍN, Václav, Milica STEINOVÁ a Josef POLIŠENSKÝ, NINDL, Oldřich, ed. *Dějiny středověku I.* 1. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1952. Str. 288 - následky křižáckých výprav

¹⁰⁰KUMPERA, Jan. *Historia mundi.* 2. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004. ISBN 8070433299. str 94 vojenství a sociální struktura

¹⁰¹KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy.* Praha: Olympia, 1974.

¹⁰²DUTOUR, Thierry. *Ve stínu středověkých hradů.* Ilustroval Christian BROUTIN. Praha: Gemini, 1994.

Za tímto strmě upadajícím pocitem péče o čistotu těla a stanov, kdy člověku vnucovali méněcenné někdy až podřadné postavení, se ovšem pomalu šplhalo nové, dovolil bych si tvrdit, znovuzrození sportu. Tím je celá ideologie rytířství.¹⁰³

Z popela znovu povstala antická ideologie těla i ducha, která dostala mnohem většího významu, a to hlavně z důvodu slepé jednostrannosti církve, která svými příkázáními otevřela druhou naprosto rovnocennou složku středověkého státu, vojenský stav. Rytíř byl zhmotněním této „odvrácené strany“.

Rytíři zajišťovali stát vojensky. To, že jsem je označil zhmotněním odvrácené strany, je pravda, protože se vyvíjeli v protikladu k církevnímu ideálu světce. Nicméně je třeba podotknout, že jejich víra a přesvědčení bylo minimálně stejné jako církevní, byli tudíž plně odhodláni hájit zájmy o rozvoj feudální společnosti středověké Evropy.¹⁰⁴

Prapůvodně byl názvem rytíř označován ozbrojený jezdec. Jejich jméno je přímo odvozené od jednoduché skutečnosti, že bojovali na koních. Tento způsob boje byl však velice výsadním postavením, jelikož takto původně bojovali pouze členové královské družiny. Výraz rytíř je tady velice pravděpodobně odvozen od německého pojmu *ritter*, doslovně přeložen jako jezdec na koni.¹⁰⁵

V písemných pramenech i ve středověké ikonografii nacházíme ustálenou rytířskou výzbroj. Typickou zbraní všech feudálních rytířů byl meč s křížovou rukojetí a dlouhé těžké kopí, případně palcát a sekera. Chráněný byl štítem a drátěnou košilí, která nahradila dřívější kožený krunýř, na který se navlékaly kovové pláty. Hlavu měl rytíř chráněnou pevnou přilbou, tvář mu překrýval zvláštní kovový chránič.¹⁰⁶

Na to, aby se muž stal rytířem, samozřejmě nestačilo jenom zajistit si neuvěřitelně nákladné brnění, jehož cena se blížila hodnotě celého domu nebo malé polnosti. Rytířství představovalo nejen výchovu, osobnostní zásady, bojové dovednosti, ale i celoživotní všestranný styl chování a jednání. Byl to velice zdoluhavý proces vyžadující dlouhou řadu let důsledné přípravy a absolutní disciplíny ve smyslu koncepce tzv. rytířských zásad života.

¹⁰³ KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Olympia, 1974.

¹⁰⁴ KUBÍN, Václav, Milica STEINOVÁ a Josef POLIŠENSKÝ, NINDL, Oldřich, ed. *Dějiny středověku I*. 1. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1952. str. 134

¹⁰⁵ PETRÁŇ, Josef. *Dějiny hmotné kultury I (1): Vymezení kulturních dějin. Kultura každodenního života od pravěku do 15. století*. Praha: Stát. pedagog. nakladatelství, 1985.

¹⁰⁶ KUBÍN, Václav, Milica STEINOVÁ a Josef POLIŠENSKÝ, NINDL, Oldřich, ed. *Dějiny středověku I*. 1. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1952. str. 135

Samotná výchova rytíře začínala již v sedmém roce, kdy byl chlapec, nyní tzv. páže, poslán na výchovu k sousednímu rytíři nebo do družin na dvory mocných velmožů, knížat a králů, později dokonce do rytířských akademií. Tato dlouhá systematická práce a de facto výuka musela být kromě nepopiratelného fyzická opřena o výuku mravního chování. Základním stavebním kamenem tedy bylo, jak se vůbec správně chovat na královském dvoře. To včetně základního mamonu zahrnovala i studia latiny, poznávání obsahu řady vědních oborů a dvorské kultury, včetně právních norem své země. Tuto výuku byli nuceni absolvovat jak chlapci, tak i dívky bez velkého rozdílu v typu výuky. Toto dogma se nám ovšem brzy obměňuje, jelikož je chlapcům přidáno nové břemeno, které se musí snažit rozvíjet, a to fyzická stránka osobnosti.¹⁰⁷

Aby nedošlo k situaci, že bude rytíř na bojišti nebo v běžném životě něčím překvapen, začalo se těmito situacím předcházet, chlapcům se začalo dostávat systematické tělesné výchovy. Toho dosáhli tak, že si vytvořili vlastní soustavu tělesné přípravy, které se věnovali každý den. Tělesná cvičení byla obdobou přípravy duchovenstva v sedmi svobodných uměních, tedy spojeném cyklu tzv. trivium (gramatika, rétorika, dialektika) a quadrivium (aritmetika, geometrie, muzika, astronomie). Tak vznikl základ výchovy rytířů v sedmi rytířských ctnostech. Mezi předměty rytířské přípravy byla zařazena jízda na koni, plavání, zápas, šerm, lov, hra v šachu, veršování a lukostřelba.¹⁰⁸ Výcvik ctností doplňovali tréninkem zručnosti, do čehož byla zahrnuta akrobacie na neosedlaném koni za jízdy, plavání v brnění, vrhání kameny, šplhání po žebřících, žerdích a provazech, zápasení na koni nebo tance.¹⁰⁹ Jak jsem již uvedl, výcviku postaveném na fyzičnu se chlapci podrobovali již od sedmi let věku. Páže bylo již od takto útlého mládí nuceno pravidelně vcházet do ledové vody a otužovat se, dále se podrobovat řízenému nepohodlí. Tento uměle vyvolávaný diskomfort měl za cíl vyvolat tvrdou přípravu na realitu rytířské kariéry a válečný život, který ho doprovázel. Pokud nebyli schopni absolvovat tuto přípravu a nebylo vidět jiné východisko, museli se vzdát vidiny rytířské kariéry a pravděpodobně následovat cestu církve. To ve většině případu znamenalo uchýlit se do kláštera.

¹⁰⁷ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979. 172str.

¹⁰⁸ *Dějiny hmotné kultury I (1): Vymezení kulturních dějin. Kultura každodenního života od pravěku do 15. století*. Praha: Stát. pedagog. nakladatelství, 1985.

¹⁰⁹ PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982. str. 22

Když si byl mladík jistý ve všeobecné realitě boje, docházelo k zacílení na specifické rytířské tělovýchovné prvky. Ta obsahovala základy fyzické přípravy poměrně dobře porovnatelné se současnou tělovýchovou. Museli běhat, skákat, šplhat a házet. Po tomto základním výcviku následovala výuka a rozvoj rytířských ctností.¹¹⁰

Obr. 16 - Dobové zachycení gymnastického přeskoku koně a jeho následný rozvoj v olympijskou disciplínu přeskok, ve kterém získala dvě olympijské medaile naše nejúspěšnější olympionička, československá gymnastka Věra Čáslavská

Základním předmětem rytířského výcviku a hlavní rytířskou ctností byla jízda na koni. Na její důležitost upozornil zejména Arabský stát, který věnoval opravdu velkou pozornost vojenské tělesné přípravě, zejména skvěle byli schopni vycvičit své bojovníky v jízdě na koni. Arabové byli schopni v plném cvalu přesně střílet z luku, házet lehké kopí, případně šermovat nebo zacházet s dlouhým kopím. Válečné kontakty s Blízkým Východem v období křížáckých výprav jen posvěcuje tento názor o ovlivnění arabskou kulturou, z níž byla právě feudály západní Evropy přejata i řada prvků rytířské a jezdecké přípravy. Jízda na koni byla zejména pro mladé chlapce naprosto stěžejní částí výchovy. Prvořadý důraz byl proto kladen na to, aby chlapci zcela bezpečně a pevně ovládali koně za každé situace. Na koni se dokonce začalo cvičit a vzniklo nové odvětví, tzv. jezdecká gymnastika. Na její nácvik se používala atrapa koně, ze které se postupně vyvinul současný gymnastický kůň sloužící k přeskoku na délku. Nedílnou součástí se stalo již krátce zmiňované ovládání zbraní při jízdě. Panoši, starší chlapci v rytířské službě, se učili zacházet s velkou řadou zbraní různé velikosti a délky, základní složkou byl boj s mečem.

¹¹⁰ PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982. str. 21 – Feudální společnost

Museli bezpečně pevnými stehny ovládat koně, štítem v jedné ruce odrážet protivníkovy útoky a následně zasazovat rány mečem v druhé ruce. Aby byli těchto dovedností schopni v sedle, museli je nejdříve prokázat na pevné zemi. Zpočátku se věnovali pouze tréninku s mečem, ke kterému se s nabývajícím zručností přidávaly další bojové činnosti.¹¹¹

Zacházení s touto výsostnou zbraní bylo také základní rytířskou cností, nazývanou šerm. Šermování prakticky rozhodovalo veškeré tehdejší války, a proto se rytíři věnovali výcviku šermu sečnými zbraněmi, meči, kopími nebo palcáty velice intenzivně. V přípravných tréninkových obdobích používali žáci dřevěné hole, posléze speciálně upravené dřevěné nebo odlehčené tupé meče.¹¹²

V současné době dokonce probíhá zajímavé oživení této středověké formy boje ve formě turnajů pod záštitou ruské organizace bojových sportů M1 – Global. Toto zápolení nazvané Medieval MMA, by mohlo být poměrně zajímavou demonstrací tehdejší reality.¹¹³

Obr. 17 - Současná bitva rytířů pod záštitou ruské organizace Medieval M1

¹¹¹ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.173

¹¹² ANDĚL, R., M. HROCH, V. HROCHOVÁ, F. ŠMAHEL, M. TEICH, A. TEICHOVÁ a J. VESELÁ. *Dějiny středověku II.: Ediční řada světové dějiny*. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. Kultura a společnost – hlavní proudy a tendence

¹¹³ https://www.youtube.com/results?search_query=m1+mediaval

Plavání se mezi rytířskými ctnostmi udrželo pouze z určité tradice, zejména ve střední Evropě, mnohem méně než jiné ctnosti. Chlapci se učili plavat nejprve pomocí nafouklých hovězích měchů, následně přecházeli na plavání bez této dopomoci. Plavání tvořilo jeden z již zmiňovaných propastných rozdílů mezi šlechtou a chudinou, povětšinou se uměli pouze rytíři pohybovat ve vodě, např. brodit v proudu i v těžkém železném brnění. ¹¹⁴

Pro boj na dlouhou vzdálenost se trénovala lukostřelba. Cvičila se z luků různé velikosti na odlišně vzdálený cíl. Oblíbenou a vyvíjející se hrou se stala střelba na ptáka. Luky, ale postupně nahradily kuše a následně palné zbraně. Tento druh zábavy přetrval až do současného olympijského sportu, střelbu na trap. ¹¹⁵

Obr. 18 - Rytířská hra vrh kamenem a její následný vývoj v Olympijskou disciplínu lehké atletiky vrh koulí

¹¹⁴ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979. str. 173

¹¹⁵ REHÁK, Petr. *Vzduch jako střelivina: historie vývoje vzduchových zbraní*. Praha: Mladá fronta, 2017. ISBN 978-80-204-4630-5.

Do výcviku bylo taktéž zařazeno i vrhání všech možných předmětů, zejména kamenů, následně nožů. Rytířská hra, vrh kamenem byla předchůdkyní dnešního vrhu koulí. Pokud chlapci bezpečně zvládali tupé předměty, mohli přejít na ty ostré, jako byly zejména dýky. Chránění malými štíty se snažili zasáhnout cíl pomocí dvou až tří rychle za sebou jdoucích hodů. Tento způsob boje sice nebyl pokládán za čistě rytířský, nicméně fakt, že jeden jediný dobře hozený nůž mohl rytíře dělit od života i smrti, nejlépe přispíval k realitě válečného boje života na smrt. ¹¹⁶

Další velkou zábavou byla i další rytířská ctnost, hra v šach. Tato desková hra pro dva hráče byla středověkou úpravou původní perské šachové hry *šatranz*. Její forma se od počátku 15. století dodnes nezměnila a stále si udržuje kredit prestižní hry. Moderní velké turnaje jsou sice novodobou zvyklostí, nicméně popularita této herní aktivity sahá do hluboké historie. Šachy dříve ovšem nebyly výlučně zábavou, spíše protnutím bojové taktiky a strategie. V této hře totiž neexistuje prvek náhody, každou partii rozhodují znalosti a schopnosti jednotlivých hráčů. Dodnes se proto šach doporučuje jako velká škola pro zlepšování kvality myšlení a sebekontroly. Zároveň to byl jasný ukazatel, zda v žákovi „dřímá“ budoucnost velkého vojevůdce. ¹¹⁷

Poslední, ale neméně důležitou ctností bylo veršování, které se obvykle pojilo s přednesem básně nebo písně, tu rytíř doprovázel hrou na loutnu. Tyto dovednosti dohromady tvořily jeden vyšší princip, a to schopnost dvořit se dámě. Do ideálu rytíře se postupně proluly hodnoty celé středověké společnosti a s nimi i kodex společenského chování. Rytíři se stali ideálem definujícím fyzičnost, doplněnou statečností, zbožností a velkomyslností, hromadně tak nesoucím všechny vrcholné hodnoty středověké společnosti. ¹¹⁸

Společně se svojí neochvějně cennou rytířskou ctí se stávala výlučným prvkem láska, jelikož v této složité, etikou protkané společnosti platil důležitý požadavek, aby každý rytíř měl dámu „svého srdce“. K poctě žen konali rytíři své hrdinné činy ve válkách i turnajích.

¹¹⁶ PETRÁŇ, Josef. *Dějiny hmotné kultury I (1): Vymezení kulturních dějin. Kultura každodenního života od pravěku do 15. století*. Praha: Stát. pedagog. nakladatelství, 1985.

¹¹⁷ BIOLEK, Richard, Richard BIOLEK a Marek VOKÁČ. *Šachy: hra fantazie*. [Ostrožská Nová Ves]: Richard Biolek, 2020. ISBN 978-80-87303-73-3.

¹¹⁸ ANDĚL, R., M. HROCH, V. HROCHOVÁ, F. ŠMAHEL, M. TEICH, A. TEICHOVÁ a J. VESELÁ. *Dějiny středověku II.: Ediční řada světové dějiny*. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. str. 135 Rozvitý feudalismus

Láskyplné verše rytířského citu tak vtiskly největší, i když církví velice rozporované, hodnoty středověké Evropě, v níž tak rostl paradox muže, který na jedné straně válčil a v bitvách statečně dobýval bezmezná území, avšak na straně druhé mohly být jeho činy ovlivněny jediným slůvkem ženy, které se rozhodl věnovat celý dlouhý a komplikovaný proces projevování své lásky.

K tomuto tématu lze nalézt v pramenech mnoho příkladů: ¹¹⁹

*I stojím cudně, plaše před vámi,
třebaže mizí má rozvaha,
jakmile rty jen zřím, má předrahá.
Však pokušení neblahá
Vaše ctnost krotit pomáhá.* ¹²⁰

Obsahem výchovy muže bylo do 14. roku získávání základních vědomostí jako psaní, čtení, počítání a chování na knížecím dvoře a samozřejmě také tělesná cvičení, základní motorické a lokomoční pohyby a rytířské cnosti. To vše pod dohledem a výchovou speciálních učitelů. Ve 12–14 letech museli chlapci čelit určitému přechodovému rituálu, de facto zlomu ve výchově a vzdělání. Odešli ze svého otcovského domu k lennímu pánovi, nebo ke knížecímu, případně dokonce až ke královskému dvoru. Zde se následně stávali panoši a v kolektivu dalších panošů nabývala jejich přísná výuka prestiži i vážnosti. Každému mladíkovi byl přiřazen zkušený rytíř, který mu dodal potřebný punc osobnosti, který každý rytíř potřeboval. ¹²¹

Panoš byl v tomto období velice aktivně připravován na přijetí mezi muže, tedy na pasování rytířem, kterého panoši dosáhli většinou kolem 21 roku věku. V mezidobí se jejich příprava zaměřovala předně na zvládnutí rytířských cností a dovedností. Tento dlouhodobý progres mohl být otestován dvěma způsoby, z nichž každý je úplně jinak účinný, ale oba byli tradičním středověkým způsobem trávení volného času v relativně krátkých přestávkách mezi válkami. ¹²²

¹¹⁹ KUMPERA, Jan. *Historia mundi*. 2. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004. ISBN 8070433299. - str 90 – Rytířská a světská kultura

¹²⁰ SPUNAR, Pavel. *Kultura českého středověku*. Praha: Odeon, 1987.

¹²¹ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979. str. 175

¹²² KUMPERA, Jan. *Historia mundi*. 2. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004. ISBN 8070433299. str. 89

Prvním z nich byly velké zvířecí hony, které patřily k největším prověrkám tělesné a bojové připravenosti rytířů. Lov byl jednou z největších zábav středověku, velice blízkou vojenské činnosti. Za dlouho dobu vývoje celé Evropy prodělal velice výraznou společenskou proměnu. Lovit zvěř byl v prvopočátku právem každého hladového občana. Postupně však bylo toto právo vloženo pouze do rukou urozeného lidu, který užíval tuto kratochvíli jako symbol svého výsadního postavení ve společnosti.

Z užitkového lovu se tedy stala zábava, kterou si aristokracie vyplňovala svůj volný čas. Tak jako u každé zábavy to napomohlo rychlým inovacím ve světě lovu. Využívaly se různé způsoby, jako například štvanice nebo lov se sokolem, ten vyžadoval dlouhý speciální výcvik dravců.¹²³

Obr. 19 - Buhurt

Druhým způsobem byla pravděpodobně nejrozporuplnější zábava středověké Evropy, rytířské turnaje. Jednalo se o kolby předvádějící cvičený boj na koních, který asi nejlépe vyjadřoval ducha rytířské dvorské zábavy. Turnaje vznikly v 9. století ve Francii, ze které se po Evropě rozšířily 300 let později. Převážná část klání se odehrávala stejně jako reálný boj na koni, protože zbroj byla tak těžká, že v ní rytíř na zemi byl velice těžkopádný, prakticky jako živý obrněný terč.¹²⁴

¹²³ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979. str. 175

¹²⁴ KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Olympia, 1974.

Turnaje sloužily jednoznačně jako kvalitní a nutná příprava k boji. Na válku se rytíři připravovali v jednotlivých kláních jezdeckého boje i kontaktního souboje. Z těchto klání, která původně sloužila stejně jako na divokém západě k rozřešení vzájemných sporů, se vyvinuly samotné rytířské turnaje. Ty se svými pravidly a náročností de facto navozovaly dnešní pocity fanouška.

Původní typy rozsouzení se dělily na dvě hlavní kritéria. Prvním známým způsobem byla velká hromadná utkání s německým názvem *buhurt*. Tento způsob bitvy svou podstatou demonstroval cvičnou bitvu rytířské jízdy, kdy cílem bylo udržet jedoucí šiky neustále při sobě, aby se nerozpadly. Objevovaly se i různé obměny, kdy se boj šiků změnil v průběhu na boj jednotlivců nebo kdy jeden osamocený bojovník útočil na celý šik a snažil se ho prorazit. Druhým typem klání, dnes nejčastěji využívaným při inscenaci turnajů, byl tzv. *tjost*, tedy klání dvou proti sobě jedoucích rytířů na koních v plné zbroji opatřené dřevcem a štítem, případně mečem, se kterým se mohli následně utkat.¹²⁵

Obr. 20 - Tjost

¹²⁵ PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.

V turnajích byl tento boj upraven a začal se příznačně lidově nazývat „*bít se na dřevce*“. Ty dřevce byly pro bezpečnost zakončeny korunkou, což znamenalo, že hroty byly tupé, proto zde k smrtelným zraněním docházelo velice zřídka. Jezdci vyjeli s dřevci v pravé ruce namířenými proti sobě, mezi nimi byla umístěna malá dřevěná zeď, která usměrňovala koně k rovnému trysku a zároveň zabraňovala srážce koní. K vítězství v souboji rytíř potřeboval tři úspěšně zapsané dřevce, tedy body. Jeden bod byl za dřevec zlomený mezi pasem a krkem soupeře.

Dva body za přesný úder do přilby, což byl velice náročný úder, jelikož helma byla konstruována tak aby z ní většina ran sklouzla, to způsobovalo, že se dřevec nezlomil. Tři body a okamžité vítězství získal rytíř za sražení jezdce z koně. Vítěz v tomto případě vyhrál jako trofej koně soupeře, nebo mu musel poražený vyplatit jeho hodnotu.¹²⁶

Tento způsob boje byl cvičen již od mládí, kdy mladí panoši trénovali na zvláštním náradí, tzv. *quintane*. Na kůl upevněný v zemi byl připevněn prostý sud, na který byl následně připoután štít s brněním. Tohoto fingovaného nepřítele bylo nutno zasáhnout, přičemž zásah měl způsobit pád kůlu na zem. Následně byly vymyšleny další obměny, kdy byl kůl připoután na rotující podstavec, a cílem útočníka tak bylo roztočit panáka co nejrychleji kolem své osy, případně se trefit do malého kulatého otvoru. Tím jezdci trénovali naprostou přesnost úderu.¹²⁷

Obr. 21 - Současná klání dokazující rytířskou zdatnost, kopírující zobrazený trénink mladých panošů pro rytířská klání

¹²⁶ DUTOUR, Thierry. *Ve stínu středověkých hradů*. Ilustroval Christian BROUTIN. Praha: Gemini, 1994.

¹²⁷ OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979. str. 173

Všechny turnaje byly pořádány se speciálně upravenou zbrojí a samozřejmě s tupými zbraněmi. Jako u každého rozvíjejícího se sportu, při rychlém růstu popularity se začínají vyhledávat nové způsoby, které sport ještě více ztraktivní a zároveň usměrňují styl boje. Jak rostla oblíbenost turnajů, přímo úměrně docházelo k dílčím upravujícím změnám v pravidlech, k obohacení turnajové zbroje, která byla velice propracovaná a upravená tak, že v konečné podobě se velice lišila od zbroje válečné.¹²⁸

Součástí zbroje byl i ukazatel identity, který neodmyslitelně patřil k výzbroji každého rytíře. Protože rytíři v bitevní vřavě s obličejem zakrytými přilbou toužili po věčné slávě, chtěli být oddělitelní a rozpoznatelní. Vyvíjely se proto erby, prezentované na štítech, vrchním šatu, či korouhvích.¹²⁹

Samotný turnaj probíhal samozřejmě na vymezeném prostranství, vytvořeném na nějaké rozlehlé planině, případně na náměstí. Zde bylo vybudováno poměrně nákladné kolbiště s tribunou pro zraky šlechty a okolí, přičemž tento areál kol dokola obklopovaly stany všech zúčastněných.¹³⁰

Obr. 22 - Nejstarší dochované barevné vyobrazení znaku Čech, fresková výzdoba sálu hradu Gozoburg v Kremži z doby okolo roku 1270

¹²⁸ PETRÁŇ, Josef. *Dějiny hmotné kultury I (1): Vymezení kulturních dějin. Kultura každodenního života od pravěku do 15. století*. Praha: Stát. pedagog. nakladatelství, 1985.

¹²⁹ JANÁČEK, Josef a Jiří LOUDA. *České erby*. Praha: Albatros, 1974. Oko (Albatros).

¹³⁰ DUTOUR, Thierry. *Ve stínu středověkých hradů*. Ilustroval Christian BROUTIN. Praha: Gemini, 1994.

Turnaje náležely k významným společensko-politickým událostem, které často měly mezinárodní dosah. Často se měřila prestiž jednotlivých šlechtických nebo královských dvorů podle toho, jak daleko se daly kolby rozhlásit a jak vznešení feudálové a kolik se jich k velkolepému turnaji sjelo. Zvláštní pozornost byla též věnována turnajům konaným u příležitosti významných panovnických návštěv, např. sňatku krále, případně při korunovaci. Tyto turnaje proto byly v kronikách zaznamenávány, jako velmi významné události. Skutečně velkých her bylo totiž podstatně méně než skutečných bitev.

Teprve pozdější doba přinesla obměnu v pojetí, kdy se turnajů pořádala velká řada a jejich účastníci se stávali prakticky profesionálními sportovci. Život prostého šlechtice však měl co do své všednosti velice daleko k rytířské scénérii, která nám je prezentována v krásné literatuře a v kinematografii dnes. Zábavy, hony a turnaje byly ve skutečnosti výsadou pouhé hrstky vyvolených.¹³¹

Z dosavadního textu by se zdálo, že rytířské turnaje měly pouze své obdivovatele. Šíření turnajů však naráželo na stejnou bariéru jako římské i řecké hry, a tou byl odpor církve. Z písemných pramenů vyplývá, že římscí papežové a církevní hodnostáři naprosto odsuzovali konání turnajů na všech církevních koncilech a tuto zábavu naprosto odpírali a zakazovali. Často vyslovovali klatby nad všemi, kdo by se měli takto „provinit“. Nasnadě je otázka, co církvi na rytířských turnajích tak vadilo. Validním argumentem byla relativně častá úmrtí na těchto středověkých kolbištích. Smrt však byla v období středověku všude přítomna a představa, že by byly turnaje zakázány na základě toho, že v nich rytíři umírali, byla z tehdejšího úhlu pohledu naprosto směšná. Řada historiků se shoduje na faktu, že církev viděla v turnajích a v neustále populárnějším ideálu rytíře nepatrné znovuzrození antického ideálu a nebezpečnost návratu celé velké nezpochybnitelné pohanské minulosti, skryté v hluboké evropsky zakořeněné ideje boje muže proti muži. Tento velký důraz církve na potlačení prakticky jakékoliv světské zábavy byl ohlušen jedním výrazně protijdoucím faktem, a to tím, že rytíři byli oproti gladiátorům a řeckým atletům většinou křesťané. V mnohých bitvách napříč Evropou i v dobovačných křížových výpravách dokazovali svoji věrnost a podřízenost církevním hodnotám středověké společnosti.¹³²

¹³¹ANDĚL, R., M. HROCH, V. HROCHOVÁ, F. ŠMAHEL, M. TEICH, A. TEICHOVÁ a J. VESELÁ. *Dějiny středověku II.:* Ediční řada světové dějiny. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967.- Rytířská kultura a životní styl

¹³²KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy.* Praha: Olympia, 1974.

V závěru kapitoly je vhodné konstatovat, že celý koncept tzv. železného rytíře se přes všechny historické, praktické i ideologické peripetie stal de facto definicí celého raného středověku v Evropě. Na jedné straně rytíři budili opodstatněnou hrůzu v přepadených oblastech či zemích, nicméně v průběhu času se projevila jistá těžkopádnost těchto obrněných těžkooděnců.

Ve velkých bitvách masivní brnění sice vyloučila účinnost některých dosud velice úspěšných zbraní, zejména těch střelných (luky, kuše), ale na druhé straně brnění neumožňovala příliš dobrou manévrovací schopnost, proto často docházelo k situacím, v nichž každý rytíř začínal, ač nechtěně, bojovat sám za sebe.

Tím se naprosto rozpadala, byť výborně naplánovaná taktika a strategie bitvy. Pokud byl rytíř sražen z koně, jeho nemotornost se ještě zvětšovala, a to ještě lze pominout fakt, že se sám po pádu většinou ani nebyl schopen zvednout. V takových případech míval každý rytíř v boji po boku dva někdy až dokonce deset panošů či pomocníků, kteří se takto teoreticky i prakticky zacvičovali v boji.¹³³

Rytíři sice bojovali velice statečně, nicméně svoje osobní hrdinství a případné individuální úspěchy na bojišti nadřazovali úspěchu celé válečné skupiny i celé armády. Tento fakt plynoucí z dodržování rytířského kodexu, kdy se jeden rytíř čelně potýkal se svým protivníkem, byl řadou válečných taktik rozbit a spolu s touto destrukcí byl vytvořen precedens, který ve válce dovoloval prakticky všechno, rytířská čest tak byla upozaděna před úspěchem celé vojenské skupiny. Projev boje, který byl diváků na kolbištích vyhledáván, začal ztrácet ve skutečně válce smysl, což nepochybně vedlo k postupnému úpadku celého rytířského kultu.¹³⁴

¹³³ KUBÍN, Václav, Milica STEINOVÁ a Josef POLIŠENSKÝ, NINDL, Oldřich, ed. *Dějiny středověku I. 1*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1952. - Feudální hrady a rytířská výzbroj

¹³⁴ KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Olympia, 1974. str. 131

4 SAMURAJOVÉ

Celým světem v různých historických vlnách zmítali boje o moc. Z tohoto důvodu je každá země definována svojí specifickou kulturou, která se odráží na všech všedních i nevšedních směrech, jedním z nejdůležitějších je válečný život. De facto, to jakou země ctí kulturu, lze poměrně směrodatně rozpoznat z tzv. kódu válečníka. Ten spočívá v nastavení bojovníkova smýšlení jak v rodinném kontextu, tak v kontextu celého válčení, stylu boje, oblékání a využití specifických zbraní.

Tyto pojmy nám pomáhají vyčlenit různé bojové styly a přístupy k boji, které mohou definovat náš dnešní, sice často velice zkreslený, nicméně hluboce zakořeněný pohled na určité specifické kultury mnoha zemí, protože boj a umění se s válkou různými způsoby vypořádat je historickým synonymem úspěšné a prosperující země.

Obr. 23 – Socha samuraje Kusunoki Masashige v východní zahradě císařského paláce v Tokyu

Jedním z nejtradičnějších dodnes vzbuzovaných kulturních dědictví je tzv. kodex samuraje. Samotný výraz samuraj pochází z rodného Japonska od slova *samurau*¹³⁵, což znamená dělat asistenci urozenému člověku.

¹³⁵ MUSASHI, Miyamoto a Jagjú MUNENORI. *Kniha pěti kruhů a Kniha rodinných tradic válečného umění*. Praha: Talpress, 1997. ISBN 80-7197-026-3.

Příčemž vývoj byl velice spletitý, jelikož Japonsko charakteristické velice hornatým územím, se nejdříve snažilo převzít čínský systém správy země, spočívající v tom, že kdokoliv složil úřednické zkoušky, mohl zastávat jakýkoliv úřad. Tento systém však v kontextu celého Japonska nedostal svého očekávání, jelikož v momentě, kdy někdo obsadil úzký průsmyk nebo špatně dostupná území, bylo prakticky nemožné ho vojenskou silou dobít a tím zároveň zajistit všeobecnou správu celé země. To byl hlavní důvod proč Japonci, oddělení v separovaných vesnicích od vnějšího světa, nakonec upustili od podkladu na základě zkoušek a začali vycházet z dědičnosti. Tímto způsobem vznikla takzvaná venkovská, případně vojenská šlechta. Tento název byl zastírající definicí pro ochránce zájmů jednotlivých vesnic, které dnes známe jako samurajové.¹³⁶

Takto na tento pojem nahlížíme dnes, nicméně zcela prapůvodně byli samurajové jízdní lukostřelci, kteří svým výcvikem nahradili velice složitě fungující japonskou rolnickou konskripční armádu, vycházející opět z čínského vzorce. Postupným vývojem a řadou odstředivých tendencí, ve válce neustále zmáhaném Japonsku, se stali největší oporou celého systému.¹³⁷

Obr. 24 - Výzbroj samuraje

¹³⁶ DRAEGER, Donn F. a Robert W. SMITH. *Asijská bojová umění: historie, techniky a zbraně*. Bratislava: CAD Press, [asi 1995]. Budo. ISBN 80-85349-40-X.

¹³⁷ YAMAMOTO, Tsunetomo. *Hagakure: moudrost samuraje z kraje Saga*. Přeložil Bob HÝSEK. [Adamov]: Temple, c2004. ISBN 80-86719-03-0.

Všeobecná všudypřítomnost válečných sporů v Japonsku byla tak intenzivní, že se role císaře stala až rituálně symbolickou. Jeho úkol se změnil z vládnutí na pouhé strhávání pozornosti z pravého držitele faktické moci v říši, vůdce armády, „velitele samurajů“ a nejmocnějšího ze všech válečníků šoguna. Dalo by se tedy říct, že samurajové se tak s příchodem toto období stali nástrojem pro válečnou diktaturu.

Velice důležité je, že všeobecná, zejména západní představa o samurajích je velice milná. Z logického usuzování by mohla být spíše historickým průřezem japonských dějin. Pojem samuraj tak postupně procházel velkou proměnou. V každém století byl definován velice odlišně. Změny se projevovaly nejen tím, co měl válečník na sobě, ale i tím jakým způsobem se vyjadřoval ve společnosti. Tato fakta samozřejmě zejména plynuly z toho, v jaké situaci se zrovna celé Japonsko nacházelo. ¹³⁸

Velká společenská změna nastala začátkem 16. století, kdy byl samuraj šlechtic, držící dědičný titul, podobně jako u evropské šlechty. V tomto případě byl poměrně podobně, již od malička po všech stránkách připravován na svoji roli. Jenom výjimečně se v tomto období mohlo stát, že titul samuraj byl za zásluhy obdržen. De facto, byla vytvořena zajímavé paralela, vycházející ze srovnání středověkého evropského rytířstva a japonských samurajů. Ti měli historicky velice podobné problémy, jejichž hlavní definicí byla samotná čest a z ní plynoucí vedení boje. ¹³⁹

Samurajové původně věřili, stejně jako rytíři, v boj muže proti muži. Souboj ve válce byl pro ně rituálním obřadem. Na rozdíl od evropského ekvivalentu, ale samurajové uvědomující si svůj možný zánik, dokázali poměrně briskně reagovat na možné nově vytvořené precedenci vedení války jinými národy. Tím si poměrně úspěšně uchovali svoji historickou integritu, ale zároveň to jen potvrzuje definici tak klouzavého pojmu samuraj, který se v návaznosti na historická období válek a míru opravdu velice rapidně měnil. Díky tomuto uvědomění a velké sebereflexi tak na rozdíl od evropského rytíře přežil řadu historických peripetií a stal se určitým odkazem celého Japonska. ¹⁴⁰

¹³⁸ DRAEGER, Donn F. a Robert W. SMITH. *Asijská bojová umění: historie, techniky a zbraně*. Bratislava: CAD Press, [asi 1995]. Budo. ISBN 80-85349-40-X.

¹³⁹ YAMAMOTO, Tsunetomo. *Hagakure: moudrost samuraje z kraje Saga*. Přeložil Bob HÝSEK. [Adamov]: Temple, c2004. ISBN 80-86719-03-0.

¹⁴⁰ YAMAMOTO, Tsunetomo. *Hagakure: moudrost samuraje z kraje Saga*. Přeložil Bob HÝSEK. [Adamov]: Temple, c2004. ISBN 80-86719-03-0.

Velice zajímavý z dnešního pohledu je fakt, že roční důchod samurajů činil více než tisíc koků rýže. Způsob této výplaty vypovídal o nastavení samurajů prakticky vše. Vypláceni byli takovýmto způsobem zejména proto, jelikož penězi opravdu velice opovrhovali, jejich smysl života byl veden zcela jinou cestou. Ta spočívala zejména v nastavení života podle sedmi zásad a jednadvaceti pravidel myslí bušídó.¹⁴¹

V bušídó nacházíme samotné srdce japonského duchovního života. Tato celoživotní cesta lze zahrnout do sedmi zásad:¹⁴²

- I. Gi – Klidná mysl. Správné rozhodnutí, správný postoj. Když musíme umřít tak musíme umřít.
- II. Jú – Odvaha a statečnost zbarvená hrdinstvím.
- III. Džin – Všeobjímající láska, dobrosrdečnost.
- IV. Rei – Správné chování, pravdivost.
- V. Makoto – Naprostá upřímnost.
- VI. Meijo – Čest a sláva.
- VII. Čugi – Oddanost a lojalita

Obr. 25 – Myamoto Musashi

¹⁴¹ KAISEN. *Budo dharma neboli poučení samuraje*. Bratislava: CAD PRESS, 1992. Budo. ISBN 80-85349-13-2.

¹⁴² MUSASHI, Miyamoto a Jagjú MUNENORI. *Kniha pěti kruhů a Kniha rodinných tradic válečného umění*. Praha: Talpress, 1997. ISBN 80-7197-026-3.

Těchto sedm přísných všeobecných zásad rozkrývalo jednadvacet pravidel dekukóda:¹⁴³

- I. Neprotiv se tradičním mravům, zvykům předků.
- II. Nevyhledávej pro sebe potěšení a zábavy.
- III. Zůstávej nestranný uprostřed mnohosti jevů.
- IV. Ber sebe sama s humorem a druhé vážně.
- V. V životě nepodléhej žádostivosti.
- VI. Nelituj toho, co jsi kdy vykonal.
- VII. Nezávid' druhým ani nebud' škodolibý.
- VIII. Nepochybně smutku z odloučení.
- IX. Nestěžuj si a nepomlouvej a nekritizuj druhé.
- X. Nedopusť, aby ses nechal vést srdcem a zbav se připoutanosti.
- XI. Neulpívej na věcech a povznes se nad rozlišování.
- XII. Povznes se nad tužbu po pohodlí a hezkém příbytku.
- XIII. Nevyhledávej dobré jídlo ani opojné nápoje.
- XIV. Neulpívej na starožitnostech a památkách.
- XV. Nepokoušej se věštit a pátrat po svém osudu.
- XVI. Kromě používaných zbraní nevyhledávej žádné jiné nástroje pro potěchu či na okrasu.
- XVII. Dokud praktikuješ bušídó, nevyhýbej se smrti.
- XVIII. Nepachtí se za majetkem, zaopatřením na stáří.
- XIX. Cti bohy a Buddhy, ale nespolehej jen na jejich pomoc.
- XX. I když odvrhneš své tělo, nezapomeň na svou čest.
- XXI. Neopouštěj nikdy cestu válečníka.

¹⁴³ MUSASHI, Miyamoto a Jagjú MUNENORI. *Kniha pěti kruhů a Kniha rodinných tradic válečného umění*. Praha: Talpress, 1997. ISBN 80-7197-026-3.

O směrodatnosti těchto pravidel by se však v intenzivním japonském dění dalo polemizovat, jelikož jejich vznik a samotné upotřebení je směřováno hlavně do období válek. Když však v roce 1600 zavládl v Japonsku více než tři staletý mír, museli se samurajové urbanizovat, tedy zapojit do běžného života, což činil každý velice odlišným způsobem, někteří plně zapadli do všedních zvyklostí tehdejšího světa, jiní se stali učiteli, někteří volili cestu asketického života. Každý tak volil svoji cestu, jejíž individuální srovnání s pravidly bušidó se velice lišilo.¹⁴⁴

Všeobecná realita byla však naprosto jednoduchá a jednoznačně směřovala k tomu, že pokud se válčilo, měli se samurajové mnohem lépe, jelikož pouze s rýží se v normálním životě prakticky vyžít nedá. Některé historické spisy dokládají, že samurajové tedy logicky rýži směřovali za peníze. Což bylo mnohem obtížnější, než by se mohlo zdát, protože všemi obchodníky byla tato situace známa a zdárně ji využívali, což znamenalo, že v době míru samurajové značně chudli a obchodníci bohatli.¹⁴⁵

I přes jasný fakt, že se samurajové měli všeobecně lépe ve válce než v míru, bylo velice individuální, jakou cestu spatřovali jako tu směrodatnou. Samurajovým hlavním odkazem, nezapomínající na jeho prapůvodní vznik, byla bezmezná služba svému pánovi.

Aby mohl každý samuraj tuto činnost provádět, potřeboval zbraň na ochranu. Samurajové měli plné právo, ale hlavně i povinnost nosit meč za každé situace. Velice signifikantní je dokonce jednoznačný fakt, že se v samotném boji prakticky nemohlo stát, že by se samuraj ocitl beze zbraně. Vývoj zbraní, na železné rudy velice chudého Japonska, byl velice specifický. Nicméně řemeslníci dokázali nekvalitní nerost upravit do takové kvality, že se dnes může pyšnit jedním z nejpreciznějších mečů s jednosečnou a velice ostrou čepelí, který nese od 15. století název *katana* neboli dlouhý meč. Katany váží jen okolo 1,5 kilogramu a tajemství jejich výroby se předávalo pouze ústně z otce na syna či z mistra na žáka.¹⁴⁶

¹⁴⁴ YAMAMOTO, Tsunetomo. *Hagakure: moudrost samuraje z kraje Saga*. Přeložil Bob HÝSEK. [Adamov]: Temple, c2004. ISBN 80-86719-03-0.

¹⁴⁵ KAISEN. *Budo dharma neboli poučení samuraje*. Bratislava: CAD PRESS, 1992. Budo. ISBN 80-85349-13-2.

¹⁴⁶ HURNÍK, Zdeněk. *Samurajský meč*. Praha: Naše vojsko, 1995. Mozaika (Naše vojsko). ISBN 80-206-0510-X.

Přestože katany téměř vymizely kvůli velice přísné regulaci vlastnictví, díky několika nadšencům se tradice jejich výroby zachovala do dnešní doby. Společně s *katanou* měli samurajové při sobě vždy menší doprovodný meč *wakizashi*. Tento tzv. meč pobočník měli po boku za jakékoli situace, i při kamarádské návštěvě u nejlepšího přítele, u něhož měl sice samuraj odložený dlouhý meč, nýbrž doprovodný meč měl pořád u sebe. To jenom potvrzuje, že pro samotné válečníky byl meč naprosto stěžejní zbraní a odrazem duše, jehož ostří zrcadlilo lidské ctnosti. Je však velice důležité podotknout, že v samotných bitvách postupným vývojem, zejména střelných zbraní, meč již dávno ztratil své převážné zastoupení, nicméně jeho symbolická funkce přetrvala v Japonsku až do současnosti, což dokládají dochované ikonické texty japonských vojáků, bojujících v druhé světové válce.¹⁴⁷ Samotné historické porovnání je velice zajímavé obzvláště s tímto, pro Japonsko velice krutým, obdobím, které dalo vzniknout sebevražednému vedení války, kamikaze. Tato hrozivá zbraň vytvořená v zoufalství válkou zužovaného, prakticky zdecimovaného Japonska, byla vnitřně postavena na *dekukódu* (17. pravidlo) samuraje a jeho cestě válečníka spočívající ve smrti. Nad touto tezí a jejím zhmotněním by se dalo určitým způsobem polemizovat, jelikož v některých obdobích japonských dějin byly války a malé spory, prakticky každodenním problémem, nicméně tento společenský úzus vznikl pravděpodobně v období hlubokého míru.¹⁴⁸

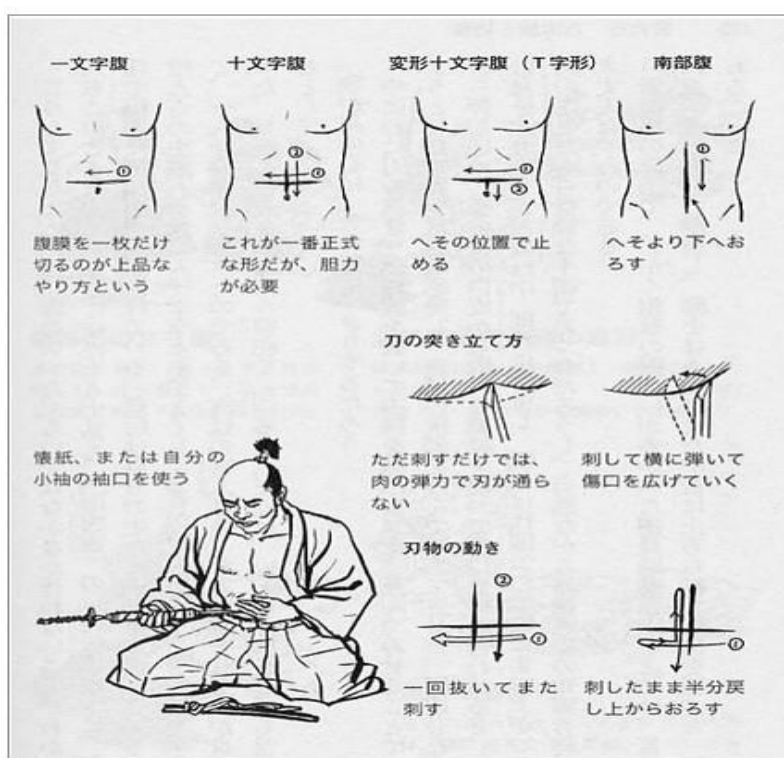
Jsou to však nepopiratelná historická fakta, která samuraje vyčleňovala ze všední japonské populace. Samuraj byl vždy připraven v boji zemřít za svého pána. Samotný pohled na tuto realitu je nám z dnešního pohledu velice vzdálený, nicméně je naprosto zřejmé, že si samuraj raději vzal vlastní život sám, než aby porušil některé ze svých pravidel. Pokud tak opravdu učinil, většinou toto jednání znamenalo určitou formu protestu, kterým chtěl dát najevo nesouhlas s činy svého pána, vyhnout se zajetí či získat zpět ztracenou čest.

¹⁴⁷ HURNÍK, Zdeněk. *Samurajský meč*. Praha: Naše vojsko, 1995. Mozaika (Naše vojsko). ISBN 80-206-0510-X.

¹⁴⁸ MUSASHI, Miyamoto a Jagjú MUNENORI. *Kniha pěti kruhů a Kniha rodinných tradic válečného umění*. Praha: Talpress, 1997. ISBN 80-7197-026-3.

Tuto formu sebevraždy známe pod názvem *seppuku*, nebo pod mírně zavádějícím názvem *harakiri*, přičemž tato „výsada“ nebyla povolena jiným vrstvám obyvatelstva, pouze samurajům.¹⁴⁹

Tato velice specifická sebevražda byla prováděna po krátké meditaci a přečtení básně na téma pohrdání smrtí. Válečník si vkleče vodorovným řezem zleva doprava prořízl dutinu břišní, která je v Japonsku považována za centrum těla a duševní aktivity. Při určitých typech této sebevraždy následně pobočník setnul samurajovi hlavu. Samotné proříznutí břicha obrazně poukazovalo na čistotu bojovníkova nitra, který má plnou kontrolu nad svou smrtí.¹⁵⁰

Obr. 26 – Způsoby provedení rituální sebevraždy zvané seppuku

Tato realita boje a přijímání smrti jednoznačně napomohla již zmiňované ideologii, jak reálně zabránit naprosté katastrofě v podobě západní invaze. Spojení historické myšlenky s tvrdou realitou a opravdu naprosto racionálním uvažováním vedlo k řadě sebevražedných útoků, které známe pod již zmiňovaným názvem kamikaze neboli božský vítr.

¹⁴⁹CONLAN, Thomas. *Zbraně a bojové techniky samurajů: 1200-1877 n.l.* Přeložil Zdeněk HURNÍK. Praha: Naše vojsko, 2015. Válečníci světa. ISBN 978-80-206-1509-1.

¹⁵⁰BA, Abdourahmane. *Ilustrované dějiny světa*. Ilustroval Nicole BARON. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN 8071610542.

Název velice chytře historicky zvolený, jelikož Japonci díky velkému tajfunu odolali ve 13. století nájezdům mongolů, proto i v dalším temném období doufali v tento odkaz na přírodní zázrak, který měl tentokrát naprosto odlišnou formu, nicméně podobný důvod, kterým byla snaha odvrátit jasné výsledky druhé světové války.¹⁵¹

Se zcela první myšlenkou se Japonsko začalo zaobírat přibližně dvacet měsíců před prvním útokem, když si uvědomili přesný dopad ztrát ostrova Guadalcanal roku 1943.¹⁵² Usoudili tak hlavně na základě poznání, že nemají proti americké technické, a hlavně neustále rostoucí síle šanci bojovat konvenčními zbraněmi. Celá tato koncepce, byla nejdříve vnímána jako naprosto poráženecká, nicméně po dalším postupu USA na Filipíny japonští velitelé usoudili, že je to jediná možnost, jak s touto silou bojovat a zároveň se pokusit způsobit spojencům takové ztráty, které by v nich utlumily chuť bojovat. Tyto speciální druhy útoku začali nazývat Toko.¹⁵³

Obr. 27 - Jednotka pilotů Kamikaze

¹⁵¹ HURNÍK, Zdeněk. *Samurajský meč*. Praha: Naše vojsko, 1995. Mozaika (Naše vojsko). ISBN 80-206-0510-X.

¹⁵² SHAW, Antony. *Druhá světová válka den po dni*. V Praze: Naše vojsko, 2004. ISBN 80-7249-195-4.

¹⁵³ SHAW, Antony. *Druhá světová válka den po dni*. V Praze: Naše vojsko, 2004. ISBN 80-7249-195-4.

Z pohledu japonského velení nebyl čas otálet. Z tohoto důvodu se piloti kamikaze rekrutovali z řad dobrovolníků, zejména pilotů střemhlavých bombardérů. Zbylí rekrutové prodělali povětšinou pouze sedmidenní výcvik, kdy dva dny cvičili vzlet, dva dny let ve formaci a zbylé tři dny přechod do střemhlavého letu. Tato týdenní přeměna pilotů v živé bomby vyžadovala obratné překroucení celé japonské historie a taktiky, postavené zejména na již zmiňovaném kodexu bušidó.

Nicméně je třeba podotknout, že žádná tradice v organizovaných sebevraždách ve prospěch vyššího cíle zahrnuta v žádném kodexu není. V souvislosti se sebevraždou se uvádí pouze, že je lepší zemřít vlastní rukou nežli rukou cizí, nicméně o kamikaze útocích nebylo v žádném japonském kodexu ani slovo.¹⁵⁴

Tato snaha vyústila po dvaceti měsících v první organizovaný sebevražedný nálet ve druhé světové válce 25. října 1944 v 10 hodin dopoledne, kdy na letadlovou loď USS *St. Lo* zaútočilo devět japonských stíhaček ZERO, přesněji stíhací letouny, které neměly a ani nepotřebovaly žádné velké řídicí vlastnosti. Stroje letěly těsně nad vrcholky vln, aby oklamaly americkou radarovou kontrolu. Pět letounů neslo místo přídavných nádrží 250 kilogramové bomby. Toto navýšení hmotnosti speciálně u malých letounů rapidně zhoršovala ovladatelnost. Zamezení využití všech manévrovacích schopností bylo jedním z důvodů, proč měly letouny ve své formaci ještě čtyři další doprovodné stíhací letouny. Tato letadla se snažila chránit a vytvořit cestu před možnými americkými letouny. Jejich dalším stejně důležitým úkolem bylo sledovat výsledek dopadů letadel a následné podání hlášení na příslušném velitelství, v případě úplně prvního útoku u pobřeží Filipín oznámení o potopení lodě.¹⁵⁵

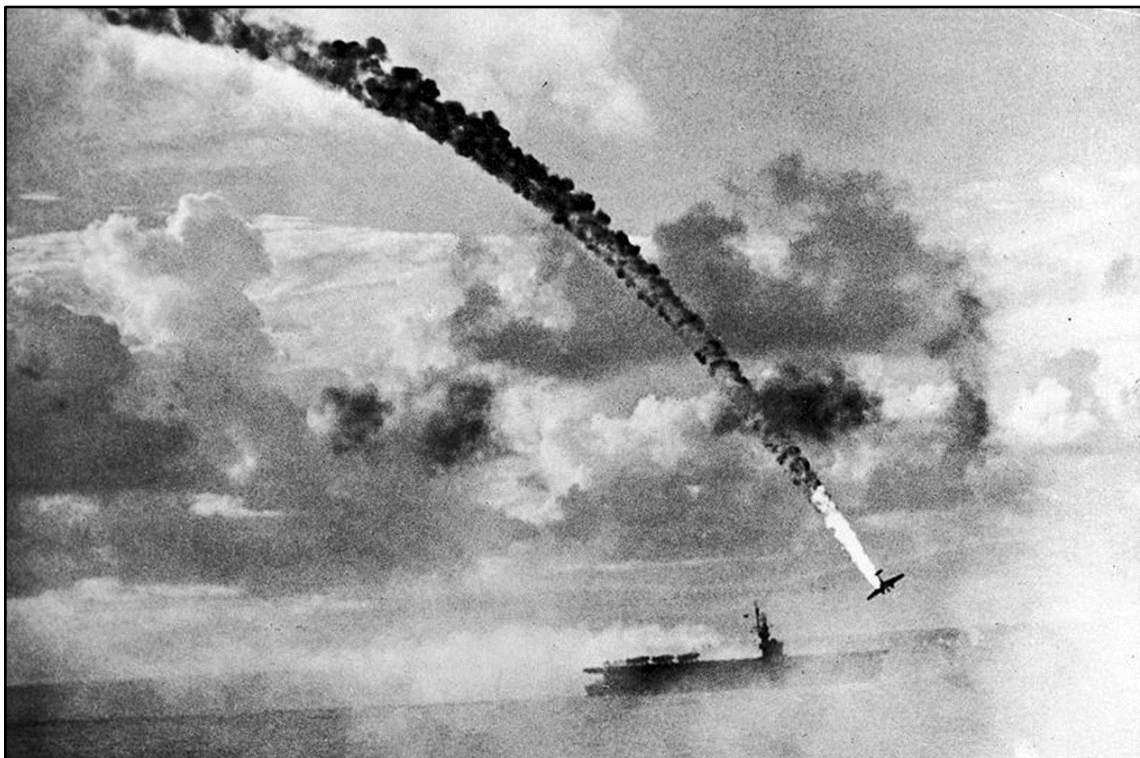
V momentě, kdy letci uviděli hledané eskortní letadlové lodě, případně torpédoborce, očekávali pokyn velitele letky, který zakýváním křídel vydal znamení k započetí útoku. Letci měli jednak předem přerozdělené role, včetně momentu a pořadí kdy zaútočí a jednak měli dvě možnosti jak zaútočit.¹⁵⁶

¹⁵⁴ HURNÍK, Zdeněk. *Samurajský meč*. Praha: Naše vojsko, 1995. Mozaika (Naše vojsko). ISBN 80-206-0510-X.

¹⁵⁵ LAMONT-BROWN, Raymond. *Kamikaze*. Praha: Beta, 2004. ISBN 80-7306-108-2.

¹⁵⁶ SHAW, Antony. *Druhá světová válka den po dni*. V Praze: Naše vojsko, 2004. ISBN 80-7249-195-4.

První variantou bylo prudce vystoupat na hranici přibližně 1500 metrů a následně padat střemhlavým letem na cíl. Druhý způsob byl, že letci udržovali let těsně nad hladinou oceánu. Tyto dva způsoby byly jediné, které zaručovaly alespoň částečný potenciální úspěch. Při ideálním útoku toko útočili letadla ze všech úhlů a ze všech směrů, tak aby byly co nejhůře trefovány děly z letadel, které nemohly stačit reagovat. Přičemž samotný útok nebyl z důvodu již zmiňované váhy letadla a rychlosti, kterou letělo zdaleka tak jednoduchý, jak by se mohlo zdát. Zasáhnout cíl bylo opravdu velmi těžké a nebylo to pravidelné, ale počet letadel útočících v jedné formaci vždy přinesl úspěch.¹⁵⁷

Obr. 28 – Fotografie zobrazující japonský letoun ZERO útočící na americkou letadlovou loď

Tyto prvotní úspěchy neustále rozšiřovaly myšlenku, že jediný muž, pilotující jediné letadlo může zničit celou letadlovou loď. Což bylo bráno jako naprosto hrdinský akt sebeobětování, který přinese císaři vítězství, které může zažehnout malou naději ke zvrácení války. Samotný náraz ve spojení s bombou připevněnou na letadle a řadou leteckého a dalšího vojenského arzenálu, včetně paliva způsoboval na řadě lodí velice devastující škody.

¹⁵⁷ LAMONT-BROWN, Raymond. *Kamikaze*. Praha: Beta, 2004. ISBN 80-7306-108-2.

Pilotům přispíval zjevný fakt, že pro samotné lodě bylo velice obtížné uhýbat s takto velkým tílem letadlu, které se na vás řítilo rychlostí kolem 500 kilometrů za hodinu.¹⁵⁸

Japonsko v kontextu druhé světové války přišlo ještě s jednou velice zajímavou renovací, když nechala vyjevit mnohem efektivnější zbraň Ohka. Což byl jednomístný pilotovaný sebevražedný letoun s raketovými motory a náloží vážící 1200 kilogramů, přímo před pilotem, jenž musel absolvovat pouze jeden zkušební klouzavý let, aby mohl jako kamikaze tento letoun ovládat. Letadlo bylo připevněno v otevřených pumovnicích bombardérů a vyčkávalo na započetí odpojením letounu od bombardéru.

První minutu se pohybovalo klouzavým letem, po kterém byly tlačítkem zažehnuty raketové motory, které umožnily pilotovi dosáhnout rychlosti až 800 kilometrů za hodinu. Pokud byl letoun uveden do pohybu, dopady byly velice drtivé, nicméně celý tento koncept měl jednu velkou slabinu, a to byl jeho převoz na místo, ze kterého měl útočit, jelikož mateřské bombardéry, které jej nesly, měly díky tomuto těžkému nákladu velice omezené manévrovací schopnosti. Z tohoto důvodu nesplnily velká očekávání, s kterými byly nasazeny a staly se snadným cílem spojeneckých stíhacích letounů, než byly vpuštěny do akce.¹⁵⁹

Je naprosto jednoznačné, že tehdy ve spojitosti s projektem Toka fungovala velká propaganda, nicméně, celý úzus kamikaze spočíval z velké části pouze z úsudku některých hochů, kteří určitou dedukcí usoudili, že v momentě, kdy svým letadlem nalétnou do letadlové lodi, tak zabrání, aby z ní jednak vzlétli bombardéry, které by potenciálně mohli vybombardovat jejich rodné vesnice.

I v momentě, kdy by ji jenom poškodily tak věděli, že loď tak nemohla vykonávat svoji plnohodnotnou funkci, a proto se pravděpodobně dobrovolně přihlašovali. Tudíž v tomto případě můžeme tvrdit, že tato smrt v očích Japonců nemusela být spatřována zbytečná.¹⁶⁰

¹⁵⁸ *Kodžiki: kronika dávného Japonska*. Třetí, opravené vydání. Praha: ExOriente, 2017. ISBN 978-80-905211-4-8.

¹⁵⁹ LAMONT-BROWN, Raymond. *Kamikaze*. Praha: Beta, 2004. ISBN 80-7306-108-2.

¹⁶⁰ YAMAMOTO, Tsunetomo. *Hagakure: moudrost samuraje z kraje Saga*. Přeložil Bob HÝSEK. [Adamov]: Temple, c2004. ISBN 80-86719-03-0.

Zvláště nebezpečnou nepředvídatelnost vykreslují i někteří spojenečtí námořníci bojující na letadlových lodích, kteří byli konfrontováni s těmito smrtícími sebevražednými útoky.

Svědectví Alla Dorrise, střelce z torpédoborce USS Laffey vykresluje pocity, které mohli mít námořníci při střetu s tímto šíleným zhmotněním idey poslední záchrany:¹⁶¹ „ *I přes velkou dálku jsem mu viděl do kokpitu letadla. Když se přibližoval, viděl jsem jeho výraz, který nenaznačoval vůbec nic. Nevím, co měli v hlavě* “

Je naprosto samozřejmé, že v očích amerických, po většinou věřících, vojáků byl tento čin absolutně nepochopitelný. De facto stejné předpokládané uvažování by se dalo vyvozovat v řadách názorů současné populace, tedy i studentů deváté třídy základní školy.

Obr. 29 – Ohka

¹⁶¹ Letečtí stíhači v boji - <https://www.youtube.com/watch?v=5sCmV26znMk>

Z tohoto je ve výuce velice důležité připomenout fakt, který asi nejlépe prezentuje v předmluvě knihy Hagakure přední odborník na japonskou kulturu Jakub Zeman: ¹⁶²

„I v české historii máme případy dobrovolné oběti vlastního života pro druhé: Jan Lucemburský v bitvě u Kresčaku zachraňující syna, budoucího krále Karla IV., měli jsme svého Jana Husa, Jana Palacha ... Bezesporně se jedná o činy, kterým by se dostalo souhlasného přitakání i od středověkých samurajů. Odvrhnutí života jen tak pro nic je ovšem nedostatek pochopení podstaty bušidó.

Předsmrtná báseň pilota kamikaze „Padneme jako sakurové okvětní lístky na jaře, tak čisté a tak zářící“ ¹⁶³ jednoznačně potvrzuje obecné japonské tvrzení, že cesta bojovníka spočívá ve smrti. Toto přesvědčení tak jednoznačně vedlo k tomu, že do konce války je zaznamenáno přibližně 3000 útoků, které si vyžádaly 5 000 lidských životů a další nespočet zraněných. Již nezodpovězenou otázkou, proto zůstává, jak by dopadl tento velký spor, kdyby Japonsko s těmito útoky začalo dříve, než k nim bylo dotlačeno. ¹⁶⁴

¹⁶² YAMAMOTO, Tsunetomo. *Hagakure: moudrost samuraje z kraje Saga*. Přeložil Bob HÝSEK. [Adamov]: Temple, c2004. ISBN 80-86719-03-0.

¹⁶³ *Kodžiki: kronika dávného Japonska*. Třetí, opravené vydání. Praha: ExOriente, 2017. ISBN 978-80-905211-4-8.

¹⁶⁴ LAMONT-BROWN, Raymond. *Kamikaze*. Praha: Beta, 2004. ISBN 80-7306-108-2.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

5.1 GLADIÁTOŘI

5.1.1 FORMA HODINY

DIDAKTICKÁ FORMA: frontální výuka

NÁZEV AKTIVITY: Interview s gladiátorem

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY PODLE RVP

D-9-4-01 popíše podstatnou změnu evropské situace, která nastala v důsledku příchodu nových etnik, christianizace a vzniku států

ČASOVÁ DOTACE: 1 hodina

DÍLČÍ CÍLE HODINY

- žák si uvědomí věcné spojitosti mezi sportovním zápolením napříč kulturami a časem
- žák zhodnotí význam gladiátorských her
- žák vysvětlí pojem chléb a hry

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

- **kompetence komunikativní**

Formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu.

Naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje.

- **kompetence pracovní**

Používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky.

- **kompetence občanská**

Hledání paralel mezi minulými a současnými událostmi a jejich porovnávání s obdobnými či odlišnými jevy a procesy v evropském a celosvětovém měřítku.

Utváření pozitivního hodnotového systému opřeného o historickou zkušenost.

Rozlišování mýtů a skutečnosti, rozpoznávání projevů a příčin subjektivního výběru a hodnocení faktů i ke snaze o objektivní posouzení společenských jevů současnosti i minulosti.

POJMOVÁ ANALÝZA

- historie tělesné kultury
- morituri te salutant
- gladiátor
- gladius
- Colloseum
- Circus Maximus
- neumachia
- bestaria
- gladiatrix

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY zeměpis, občanská výchova, informatika, výtvarná výchova, český jazyk

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA

- osobnostní a sociální výchova
- výchova demokratického občana
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

5.1.2 KONKRÉTNÍ ANALÝZA HODINY

I. Žák se pomocí tajenky, kterou složí pomocí správných odpovědí, dostane k rozebíranému tématu, kterým jsou gladiátorské hry – GLADIÁTOR.

- Zimní olympijské hry 2022 budou pořádány v čínském městě (6) – Peking
- Místo pořádání starořeckých her (2) - Olympia

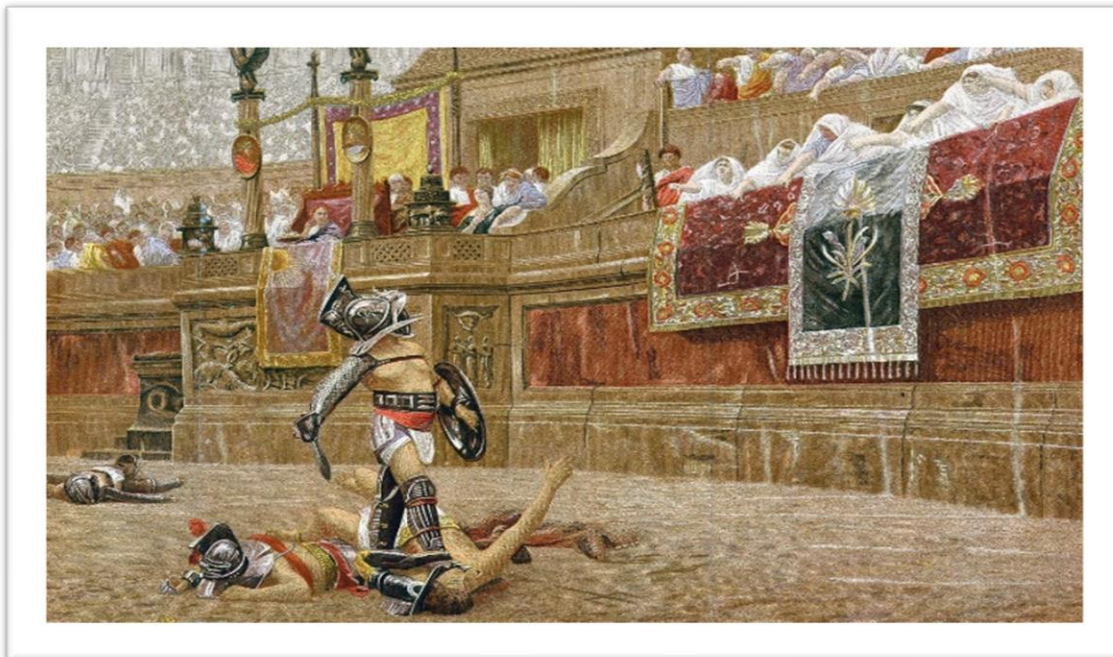
- Křestní jméno (1) - _ _ _ _ _ Hudec
- Pán podsvětí (3) - Hadés
- Pán moří (5) - Poseidon
- Vzdálenost běhaná na prvních olympijských hrách (3) – Stádio
- Řecký voják (6) – Hoplita
- Krutý otec nejmocnějších řeckých bohů (5) – Kronos

- (6) - Haltér

- II. Žák vyslechne powerpointovou prezentaci o gladiátorských hrách a paralelách ve vývoji celé tělesné kultury až do současnosti.
- III. Následně žák dostane pracovní list s tématem INTERVIEW S GLADIÁTOREM.
- IV. Odpoví v něm podle svého soudu na předem stanovené otázky.
- V. Žák dokreslí do pracovního listu podobiznu gladiátora, do kterého se pokusil pomocí směřovaného rozhovoru vtělit.

5.1.3 DIDAKTICKÁ APLIKACE

Interview s gladiátorem

Prestižní římský magazín _____ zasílá otázky tobě, jednomu z nejpulárnějších nově úspěšných římských gladiátorů. Počínaje dneškem máme za úkol, udělat Tě ještě větší hvězdou, ale na to potřebujeme důležité informace. Nejdřív se krátce představ (jaké je Tvé jméno, z jaké části impéria pocházíš, čím jsi byl před tím...)

Jak ses stal gladiátorem?

Stala se ti už nějaká zranění?

Bojoval si někdy proti nějakému zvířeti? Pokud ano, tak proti jakému?

Můžeš nám popsat, jak vypadají útroby arény?

Můžeš nám něco povědět o bitvách, kterých si se už účastnil? Na jaký typ bitev se specializuješ?

Nakonec nám řekni něco o sobě a o tvém gladiátorském životě.

Nakonec celého článku vložíme tvoje nejpovedenější foto z arény:

5.2 OLYMPIJSKÁ TRADICE

5.2.1 FORMA HODINY

DIDAKTICKÁ FORMA: projekt

NÁZEV AKTIVITY: Na olympijském stadionu v čase i v myšlenkách

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY PODLE RVP

D-9-4-01 popíše podstatnou změnu evropské situace, která nastala v důsledku příchodu nových etnik, christianizace a vzniku států

D-9-3-03 demonstruje na konkrétních příkladech přínos antické kultury, zrod křesťanství

ČASOVÁ DOTACE: 3 vyučovací hodiny

DÍLČÍ CÍLE HODINY

- žák vysvětlí pojem ekecheira a zhodnotí jeho význam
- žák na pozadí vybraných sportů komparuje novodobé a starověké olympijské hry a zhodnotí celý sportovní vývoj
- žák vybere a charakterizuje řecké bohy
- žák prezentuje výsledky projektu před třídou, obhájí svůj výběr informací

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

- **kompetence sociální a personální**

Účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce.

- **kompetence komunikativní**

Formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu.

Naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje.

- **kompetence pracovní**

Používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky.

POJMOVÁ ANALÝZA

- gymnasion	- pygme
- ekecheira	- Hoplitodromos
- atlet	- penthatlon
- stadio	- Maraton
- haltér	- Pierre de Coubertin
- pale	- Olympijské symboly

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY: občanská výchova, výtvarná výchova, přírodopis

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA

- osobnostní a sociální výchova
- výchova demokratického občana
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

5.2.2 KONKRÉTNÍ ANALÝZA HODINY

PROJEKTOVÁ VÝUKA

- I. Žáci jsou rozděleni do 4 skupin (4-5 žáků).
- II. Členové skupiny si mezi sebou rozdělí úkoly na určené téma:
 - a. BOŽSTVO – Řecká mytologie
 - b. ARCHITEKTURA – Stadion, paláce, sochy, sloupy
 - c. STAROVĚCÍ OLYMPIONICI
 - d. NOVODOBÍ OLYMPIONICI
- III. Každá skupina obdrží čtvrtku velikosti A1.
- IV. Žáci vyslechnou výklad (popis, vyprávění...) učitele pomocí powerpointové prezentace na téma starověké Olympijské hry a novodobá olympijská tradice.
- V. Žáci si připraví ve skupině 1 mobilní telefon nebo tablet s připojením na internet. Hlavním úkolem bude připravit výtvarné a informační schéma k tématu olympijské hry, které následně přenesou na papír.
- VI. Třída bude mít za úkol vytvořit upoutávku k plakátu s olympijským starověkým stadionem, na kterém budou bezpodmínečně zobrazeny:
 - a. tři sporty starověkých olympijských her
 - b. tři sporty novodobých olympijských her
 - c. tři řečtí bohové + Pierre de Coubertin
 - d. určité symbolické architektonické výjevy
- VII. Příští hodinu žáci plakát prezentují před třídou.

5.3 RYTÍŘSKÁ KLÁNÍ

5.3.1 FORMA HODINY

DIDAKTICKÁ FORMA: projekt

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY PODLE RVP

D-9-4-02 objasní situaci Velkomoravské říše a vnitřní vývoj českého státu a postavení těchto státních útvarů v evropských souvislostech

ČASOVÁ DOTACE: 2 vyučovací hodiny

DÍLČÍ CÍLE HODINY

- žák zpřehlední nejdůležitější události života, smrti a historického odkazu sv. Václava
- žák jmenuje příklady svatováclavské tradice pro český národ v minulosti a dnes
- žák vysvětlí pojem rytíř s rytířské zásady života
- žák prezentuje výsledky projektu před třídou, obhájí svůj výběr informací a pojetí

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

- **kompetence sociální a personální**

Účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce.

- **kompetence komunikativní**

Formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu.

Naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje.

- **kompetence pracovní**

Používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky.

POJMOVÁ ANALÝZA

- sv. Václav
- Boleslav Ukruťný
- Bořivoj, Ludmila, Drahomíra
- svatováclavská tradice
- bratrovražda
- Blaničtí rytíři
- kroniky
- legendy
- staroslověnština
- Svatováclavská legenda
- Kosmova kronika
- 28. 9. 929/935
- rytíř, ritter
- 7 rytířských cností
- páže, panoš
- buhurt, tjost
- erb

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY: český jazyk, výtvarná výchova, občanská výchova

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA

- osobnostní a sociální výchova
- výchova demokratického občana
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

5.3.2 KONKRÉTNÍ ANALÝZA HODINY

PROJEKTOVÁ VÝUKA

- I. Žáci jsou rozděleni do 4 skupin (4-5 žáků). Každý člen skupiny dostane vlastní text na určené téma. Texty jednotlivých skupin se liší. Dále každá skupina obdrží 2 identické pracovní listy.
- II. Žáci si pečlivě prostudují texty a do pracovních listů zapíší všechny informace, který jsou schopni z textu vyčíst.
- III. Skupina si zvolí zástupce, který s jedním z pracovních listů odejde k jiné skupině.
- IV. Skupina seznámí zástupce s obsahem svého textu a navzájem si doplní informace ve svých pracovních listech.
- V. Po vystřídání ve všech skupinách se zástupce vrátí do své původní skupiny. Navzájem si porovnají a doplní informace v obou pracovních listech.
- VI. Skupina na základě získaných informací sestaví medailonek o Klementu Metternichovi.
- VII. Zástupci medailonek prezentují na začátku následující hodiny před třídou.
- VIII. Třída si zvolí zapisovatele, který vybrané informace (určí třída) napíše na plakát.
- IX. Ve zbylé části hodiny učitel naváže na téma Blanických rytířů, na kterých prezentuje rytířské ctnosti.
- X. Učitel vysvětlí pojmy páže, panoš a rytířské turnaje.
- XI. Žáci na konci hodiny vytvoří a popíší vlastní erb.

5.3.3 DIDAKTICKÁ APLIKACE

JMÉNO:

DATUM NAROZENÍ:

DATUM, MÍSTO A ZPŮSOB ÚMRTÍ:

JMÉNO OTCE:

JMÉNO MATKY:

JMÉNO BRATRA:

Z JAKÝCH PRAMENŮ O NĚM MÁME ZÁZNAMY:

O ČEM VYPRÁVÍ LEGENDY:

ZAJÍMAVOSTI:

Kdo byl svatý Václav? Život zemského patrona znají Češi hlavně z legend

Bývá zobrazovaný většinou ve zbroji, s mečem a štítem, o jeho životě toho přitom víme málo. Řeč je o svatém Václavovi, českém národním patronovi. I když se o něm učí už děti na základních školách, většina z nás si do dospělosti zapamatuje jen to, že byl zavražděný ve Staré Boleslavi 28. září roku 935.

Svatý Václav byl kníže velmi vzdělaný. Četl a psal latinsky, a to tehdy uměl málokdo. Pěstoval víno, vykupoval otroky a celkově konal samé dobro. O životě knížete se toho ale ve skutečnosti příliš neví. Vychovávala ho babička Ludmila, kterou nechala zavraždit její snacha, Václavova matka Drahomíra.

Málo informací je i o světcově smrti. Knížete Václava zabili pomocníci jeho bratra Boleslava. O skutečných okolnostech toho moc nevíme, jsme odkázáni hlavně na legendy. Vypovídají o tom, jak se Václav ráno ubírá do kostela, je napaden Boleslavem a po hádce je zabit Boleslavovými družníky.

Jediný přímý pramen o životě svatého Václava je Vidukindova kronika. Zmiňuje, že Boleslav zabil svého bratra a že zabitý kníže byl zvláště zbožný a kníže křesťanský a že se o něm vypravují jakési zázraky. Byl to až Boleslav II., tedy synovec svatého Václava, za něhož vzniká kult svatého Václava. Je také pravděpodobné, že Boleslav II. je pohřbený v katedrále hned vedle svatého Václava, v dnešní Svatováclavské kapli.

Knížete uctíval i císař Karel IV. Pro lebku svatého Václava nechal zhotovit svatováclavskou korunu. Právě lebka je jedním z nejdůležitějších ostatků přemyslovského knížete, které se dochovaly. Svatováclavská koruna je zároveň nejstarší součástí českých korunovačních klenotů. Za věčného vládce české země pak byl Václav prohlášený ve 12. století, z té doby pochází i svatováclavský chorál.

Národního světce si také každoročně na konci září ve Staré Boleslavi připomínají tisíce lidí. Do města se na 24 hodin vrací vzácná relikvie, lebka světce. Lebka je ale přísně střežena.

Blaničtí rytíři a staročeská legenda

Nedaleko města Vlašimi se vypíná nevysoká hora Blaník, prorostlá tmavými lesy. Na hoře Blaníku jsou zbytky starých hradeb, které svědčí o tom, že tam kdysi stával pevný hrad. O vrchu Blaník se vypravuje pověst, že v něm dřímají ozbrojení vojáci se sv. Václavem v čele.

Čekají tam, aby osvobodili českou zemi od nepřátel. Každoročně na Velký pátek se hora otevírá, rytíři vycházejí z Blaníka a u pramene napájí koně. Je tu slyšet i řinčení zbraní, rachot bubnu a zvuky polnic.

Legenda píše: *Stalo se, že pastýř pásal pod Blaníkem ovce, bylo to, právě když hora byla otevřena. Šel hledat statného berana, který se mu zatoulal, přišel k otevřené skále a vešel dovnitř. Dlouho lidé o něm nic nevěděli, neboť skála se za ním zavřela. Pastýř spal v hoře celý rok. Když odcházel po roce, tu spatřil ozbrojeného rytíře, který ho požádal, aby šel v hoře poklidit. Když vešel dovnitř zpět, spatřil dlouhé síně a v nich na stěnách byly rozvěšeny zbraně. Po stranách stáli koně a u kamenných stolů seděli rytíři. Všichni do jednoho spali a ani se nehnutí. Když pastýř zametl síně, vrátil se po roce domů. Podivil se však, když mu vyprávěli, že celý rok byl v hoře: zakrátko však pastýř zemřel.*

Pověst o Blanických rytířích se zachovává z pokolení na pokolení v lidu českém, který i dodnes věří, že až bude nejhůře v české zemi, svatováclavské vojsko pomůže. Bude to v době, až se rozvodní pramen u skály, až se zazelená uschlý dub na temeni hory. Pak vpadnou nepřátelská vojska do České země v takovém množství, že by celou zemi roznesla na kopytech svých koní. Čechové a Moravané se nebudou moci ubránit velké přesile nepřátel. Tu se však Blaník sám od sebe otevře, vyjede z něho kníže sv. Václav na bílém koni a povede své silné a statečné vojsko k vítězství nad nepřáteli. Pak nastane tisíciletý mír a ti, kteří po hrozných bojích zůstanou na živu, budou sjednoceni a budou milovat svůj jazyk český a svou vlast.

Tato legenda o knížeti sv. Václavovi a rytířích z hory Blaník se vypravuje již několik staletí, snad už od samotné bratrovraždy knížete Václava. To jest od poloviny 10. století. Do dnešních dnů však rytíře ještě nikdo nikdy nespatriil. Znamená to, že v České zemi bude ještě hůře? Doufejme, že to je špatné proroctví a že se nikdy nevyplní.

Legenda o sv. Václavovi a rytířích z hory Blaník zazněla z mnoha úst. První, kdo ji sepsal, byl kronikář Kosmas, po něm tak zvaný Dalimil, nebo nedávný významný český umělec, prozaik a dramatik Alois Jirásek. A český hudební skladatel Bedřich Smetana ji dokonce zhudebnil do svého díla: Má vlast. Mikoláš Aleš ji vyobrazil. Karel Jaromír Erben o ni napsal i báseň: Balada Blanická. Takový význam měla a má legenda o rytířích a sv. Václavovi.

Svatý Václav

Svatý Václav (asi 907–28. září 935, příp. 929) byl český kníže. Je hlavním patronem Čech a Moravy a symbol české státnosti. Byl vychováván babičkou svatou Ludmilou a vzdělával se na Budči. Jako kníže, po porážce saským králem Jindřichem Ptáčníkem, dokázal zachovat suverenitu českého státu a založil chrám svatého Víta, hlavní kostel knížectví. Byl zavražděn ve Staré Boleslavi, sídle svého bratra Boleslava, který po něm převzal vládu. Po smrti začal být Václav uctíván jako svatý pro svou v legendách mu připisovanou zbožnost a posmrtné zázraky.

Vražda knížete Václava je od nepaměti předmětem mnoha legend. Zkrvavený světec ležící před kostelem je výjev, který zná v Česku každé malé dítě, jak ale skonal pobožný kníže ve skutečnosti a kdo ho vlastně zabil? Způsob vlády knížete Václava byl trnem v oku mnohých – zejména ale jeho bratra Boleslava. Ten si představoval pro český stát větší nezávislost, kdežto mírumilovný Václav se klidně poddal východofranckému vládci Jindřichu I. Ptáčníkovi. Boleslav se svými pobočníky proto vypracovali plán na zabití knížete. Na oslavy svátku svatých Kosmy a Damiána pozve Boleslav Václava na svůj hrad. Ani na středověkém dvoře není ovšem nouze o špehy, a tak se zpráva o plánovaném spiknutí donese až k Václavovi a on přijede do Staré Boleslavi obklopen početnou družinou. Boleslav tedy plány musí přehodnotit. Místo toho, aby bratra zabil na slavnostech, ho pozve na hostinu. Václav ale není včerejší, a tak přežije bujaré pitky i nadcházející noc. Jenže chybu nakonec přece jen udělá.

Ráno se podle svého zvyku vypraví na pobožnost, což bohužel očekává i Boleslav s pobočníky Tirou, Tužou a Čestou. Před kostelem svatého Kosmy a Damiána se Boleslav vynoří před Václavem s pobočníky.

"Václav se naň ohlédl a řekl: 'Bratře, včeras nám dobře posloužil.' K uchu Boleslava se naklonil ďábel a zkazil jeho srdce, že mu odpověděl: 'Nyní ti chci lépe posloužit.' Po těch slovech udeřil jej mečem po hlavě. Václav se obrátil k němu a řekl: "Co ti to popadlo, bratře?" A po těch slovech jej uchopil a srazil na zem. Tu přispěchal jakýsi Tuža a ťal Václava do ruky. Ten poraněn na ruce pustil bratra a běžel do chrámu. Tu dva ďábli řečení Tira a Česta ubili jej v bráně chrámové. Hněvsa pak přiskočil a probodl mu bok mečem. Václav ihned vypustil svou duši se slovy: 'V ruce tvé, Pane, poroučím ducha svého.'"

Tak vraždu popisuje První staroslověnská legenda. Podle latinsky psané legendy *Crescente fide Christiana* Václav po první ráně Boleslavovi vytrhl meč z ruky, rozmáchl se a zahodil ho, protože bratrovi nechtěl ublížit. Scénka ovšem vypadala jinak pro Boleslavovy druhy – ti vylezli z úkrytu a v domnění, že Václav chce Boleslava napadnout, knížete ubili.

Smrt svatého Václava je dodnes zahalena tajemstvím. O vraždu jít nemuselo

V pondělí 28. září časně zrána, při cestě na mši, padl rukou vrahů svatý Václav, český kníže. Vrahy vedl jeho vlastní bratr Boleslav. Václav se před smrtí ještě stačil chytit rukou železného kruhu na dveřích chrámu, do nichž mu místní kněz už zabránil vstoupit.

Boleslav a jeho stoupenci vybili Václavovu družinu, která ve městě ještě setrvala. Až když byl v Boleslavi klid, dovolila si kněžna Drahomíra – Václavova matka, vylézt ze svého domu. Nalezla Václavovo tělo a s pomocí kněze ho odnesla do kostela. Pak prchla ze země.

Václavovy ostatky už tři roky po jeho smrti – patrně v rámci pokání – nechal Boleslav přenést na Pražský hrad a došlo ke spontánnímu svatořečení. Během 10. století nadále vzrůstala obliba zavražděného knížete, až proběhla oficiální kanonizace.

Staletí změn mocenských poměrů, přesunů svatých kostí a oprav hrobu způsobily, že z Václavových ostatků toho zbylo jen velmi málo – kompletní lebka a pak úlomky kostí dolních končetin, pár částí žeber, obratel a úlomky pánve.

Vzhledem k tomu už z kosterních pozůstatků není možné určit, jak přesně Václav zemřel. Lebka nese známky starších zranění – výrůstek na pravém spánku naznačuje úder tupým předmětem, jizva v kosti nad pravým obočím ukazuje na další úraz. Oba nálezy jsou vyhojené. Na zbytcích kostí nejsou žádná zranění, která by napovídala řádění vrahů. V případě Václava tak nezbývá než věřit dobovým legendám.

Zhruba do 60. let 20. století se Václavova smrt datovala do roku 929. Ale jedna zmínka v kronikách někdy přepíše dějiny. A jedné takové kronice, kterou napsal benediktinský mnich Widukind z kláštera Corvey, dnes vděčíme za to, že zabití svatého Václava datujeme do doby o šest let později, tedy do roku 935. Widukindova Saská kronika přitom situovala Václavovo zabití zdánlivě ještě o rok později, do roku 936.

5.4 SAMURAJOVÉ

5.4.1 FORMA HODINY

DIDAKTICKÁ FORMA: frontální

NÁZEV AKTIVITY: Kodex samuraje

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY PODLE RVP

D-9-7-01 na příkladech demonstruje zneužití techniky ve světových válkách a jeho důsledky

ČASOVÁ DOTACE: 1 vyučovací hodina

DÍLČÍ CÍLE HODINY

- žák definuje pojem samuraj
- žák zhodnotí význam samurajů pro samotný japonský národ
- žák porovná samuraje a novodobého sebevražedného vojáka kamikaze

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

- **kompetence sociální a personální**

Rozpoznávání názorů a postojů ohrožujících lidskou důstojnost nebo odporujících základním principům demokratického soužití; ke zvyšování odolnosti vůči myšlenkové manipulaci.

- **kompetence komunikativní**

Formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu.

Naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje.

- **kompetence občanská**

Utváření vědomí vlastní identity a identity druhých lidí, k rozvíjení realistického sebepoznávání a sebehodnocení, k akceptování vlastní osobnosti i osobnosti druhých lidí

Úctě k vlastnímu národu i k jiným národům a etnikům; k rozvíjení respektu ke kulturním či jiným odlišnostem (zvláštnostem) lidí, skupin i různých společenství.

POJMOVÁ ANALÝZA

- samuraj
- bushido
- katana
- seppuku
- kamikaze

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY: občanská výchova, zeměpis

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA

- osobnostní a sociální výchova
- výchova demokratického občana
- výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

POMŮCKY: prezentace v programu Powerpoint, videoukázka

5.4.2 KONKRÉTNÍ ANALÝZA HODINY

PRŮBĚH HODINY viz.: ppt. SAMURAJSKÝ KODEX

ZÁVĚR

Oborová kombinace tělesná výchova a sport ve spojení s historií nabízí zejména ve výuce dějepisu na základní škole řadu nových příležitostí pro učitele, jakým způsobem podat žákům danou látku do značné míry odlišně od „klasického“ přístupu a pojetí. Vzhledem k tomu, že jsem prvním absolventem této oborové kombinace na pedagogické fakultě, snažím se se závěrem svého studia zanechat určitý malý odkaz, který může otevřít dveře dalším studentům, kteří by chtěli tuto oborovou kombinaci naplňovat, ale především naznačit nezpochybnitelné místo, kterou tato oborová kombinace může mít.

Z hlediska rozsahu diplomové práce jsem si předem stanovil čtyři témata, která bilancují na pomezí historie a tělesné výchovy. Tělesná výchova a její historie, tedy historie tělesné kultury, je vysoce spjata se všeobecným vývojem lidstva jako celku. Je všeobecně definována fyzickou připraveností a určitým mentálním nastavením. Tato dvě základní kritéria určovala směr ve vedení válek, v osobním soupeření významných osobností, v tvorbě dobové kultury a estetických ideálů i v prezentaci a uplatňování politických cílů, které jsou de facto rozhodujícím prvkem v psaní dějin jako takových.

Prvním tématem, které jsem podrobně rozebral, byl sport ve starověkém Římě, který je převážně definován takzvanými gladiátorskými hrami. Tyto hry a řada jejich odnoží jsou všeobecně známy, nicméně mnoho propagovaných faktů jsou nepravdy, případně skryté polopravdy, které v nás jsou zakořeněny prostřednictvím filmů, případně občasných fabulací, vznikajících časovou přesmyčkou ze změny všeobecného pojetí života. Na tyto fakta jsem se zaměřil a následně jsem zauvažoval nad paralelou pojetí gladiátorských her s dnešními bojovými sporty, zejména velice populárním smíšeným bojovým uměním.

Jako druhé téma jsem si zvolil starořecké Olympijské hry. Ty jsem, zejména na základě jednotlivých disciplín a jejich časové dataci, podrobně popsal. Následně jsem se zaměřil na jejich novodobé pokračování, tedy současnou akci, jež je pořádána každé dva roky, jednou ve formě letních olympijských her a jednou v její zimní období. Formu tohoto znovuzrození jsem porovnal s její historickou formou.

Jako třetí téma jsem si určil rytířská klání, kde jsem se oproti předešlým kapitolám zaměřil zejména na historickou formu těchto soutěží.

Již jsem nehledal žádný odraz v současnosti, přestože v činnosti mnohých zájmových skupin zabývajících se historickým šermem a zápolem by paralely bylo možno najít. Mým cílem v tomto případě bylo poukázat na spojitosti s předešlými dvěma tématy, ale i na rozdíly, jelikož rytířská forma her byla pořádána na rozdíl od předchozích dvou pohanských témat v dobách hlubokého křesťanství.

Tato tři témata jsem zvolil proto, že nejuvýstižněji vystihují a prezentují cíl mé práce, kterým je interdisciplinární obsahové i didaktické propojení sportu a historie. Zcela zřetelný je směr, kterým by se mohl každý učitel v těchto tématech ubírat, přičemž zdaleka není nutné absolvovat studium této aprobační spíše mít zájem rozšířit historický pohled o zajímavou spojitost s tělesnou kulturou.

Zejména z tohoto důvodu jsem si určil čtvrté téma velice odlišné, nicméně naplněním cílů, zejména co se týče mezipředmětových vztahů, velice významné. V závislosti na způsobu vedení válek v dějinách se vyvíjely různé formy boje, které byly více, či méně v hlubokém souznění s místní kulturou, jež je definovala. Řada forem boje se následně vyvinula v bojová umění, de facto by se daly na mnohých místech světa nazývat národními dědictvími. Některé formy případně systémy řešení sporů se dokonce vyvinuly ve sporty, o kterých dnes řada lidí vůbec nemusí vědět, jak vlastně vznikly. Z tohoto důvodu jsem si vybral příklad jedné z takových kultur, kterou je velice specifický japonský samurajský kodex bojovníka. Japonská historie nemá v tematickém plánu de facto žádné zastoupení, proto navrhuji možnost, jejímž prostřednictvím by se obecná historie středověku dala prezentovat na tomto zajímavém, exotickém a poutavém obsahu, a to bez obávané časové ztráty. Směrodatným vodítkem k výběru této látky a k širšímu osvětlení reality a pojetí boje asijských zemí, přesněji řečeno Japonska, byli pro mě také vojáci Kamikaze – japonští piloti, jejichž sebevražedné nálety na americké letadlové lodě mohou ve vyšších ročníchích dotvářet v představách žáků mnohostranný obraz II. světové války.

Jsem přesvědčen, že takto pojatá problematika mezipředmětových vztahů historie s tělesnou kulturou by se dala rozvíjet prostřednictvím mnohých dalších témat. Jako další možná obsahová jádra pro výuku na ZŠ vidím např. téma Vikingové, spartská výchova, severoameričtí Indiáni, Inkové, Maoři, historický původ národních sportů různých zemí světa a mnoho dalších.

SUMMARY

My long-term interest in the history of sport helped to create an interesting concept which tries to offer a slightly different view of historical topics. Its goal is to cover historical topics which have an indisputable connection with any physical preparation and subsequently to form a combined didactic superstructure which can help pupils at school to see sport as something deeper and more valuable, not only as several competitors. At the same time, I try to take into account the principles of the present rationally.

I specified four historical topics in connection with this aim. Firstly, I tried to capture these topics in historical context and secondly in the context of a certain superstructure, which means the view of sport in this historical context.

I focused on the ancient history in the first and the second topic of the theoretical part, mainly on body culture in ancient Greece and Rome. It is undeniable that famous pagan festivals are connected with these big ancient empires. Furthermore, there are top sports ancient events, the Olympic Games. In the context of ancient Rome history, I chose gladiatorial games which helped to found later forms of sports competitions. I would like to emphasize these parallels with the present Olympic Games and martial art, which means to evoke pupil's interest in history through different children's interests, mainly exercise.

I followed these two topics by the current complex view of medieval European chivalry which afterwards I try to compare with the Samurai Codex or with the archetype of a samurai warrior.

I used a variety of literary sources to create an introductory concept, primarily I drew information from the book *Lidé a hry: Historická geneze sportu* by Věra Olivová, *Dějiny hmotné kultury* and from many publications which map the history of physical education and sports education, such as a book by František Krátký, *Dějiny tělesné výchovy*. I completed these long-standing historical facts by a range of historical television documentaries, internet interviews and video demonstrations, including podcasts with experts on the topics.

In the applied part of my thesis, I deal with the creation of didactic activities to the proposed topics and I create the content of individual lessons. I propose and form various didactic forms. My goal is to clarify more difficult topics from a different point of view, to update their meaning with the point of view of the present and thus to expound them to pupils better.

SEZNAM LITERATURY**Římské gladiátorské hry**

OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.

KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Olympia, 1974.

MANDELOVÁ, Helena, Eliška KUNSTOVÁ a Ilona PAŘÍZKOVÁ. *Dějiny pravěku a starověku*. Ilustroval Jan TICHÝ. Praha: Dialog, 2001. ISBN 8086218570.

AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Jak se žilo ve starověku*. Praha: Albatros, 1989.

PEČÍRKA, Jan. *Dějiny pravěku a starověku: Učebnice pro vys. školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Světové dějiny (SPN).

DUNKLE, Roger. *Gladiátoři: krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-031-2.

NOSSOV, Konstantin. *Gladiátoři: krev a písek*. Praha: Deus, 2012. ISBN 978-80-87408-12-4.

SAUNDERS, Nicholas J. *Gladiátoři a Koloseum*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3731-7.

CONNOLLY, Peter. *Koloseum: římská aréna smrti*. V Praze: Euromedia Group - Knižní klub, 2004. Universum (Knižní klub). ISBN 80-242-1232-3.

LIBERATI, Anna Maria a Fabio BOURBON. *Starověký Řím*. 2. vyd. Přeložil Naďa BENEŠOVÁ. Praha: Rebo Productions, 1998. ISBN 80-85815-57-5.

VANDENBERG, Philipp. *Gladiátor*. V Praze: Knižní klub, 2004. ISBN 80-242-1172-6.

Ilustrované dějiny světa. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN 80-85265-89-3.

PAVEL, Ota. *Proč mám rád sport?*. Ilustroval Jiří SLÍVA. Štítý: Veduta, 2009. ISBN 9788086438276.

BAKER, Alan. *Gladiátor*. Přeložil Daniela MIČANOVÁ. V Praze: Metafora, 2002. ISBN 8086518280.

Řecké olympijské hry

OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.

KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Olympia, 1974.

Ilustrované dějiny světa. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN 8085265877.

MANDELOVÁ, Helena, Eliška KUNSTOVÁ a Ilona PAŘÍZKOVÁ. *Dějiny pravěku a starověku*. Ilustroval Jan TICHÝ. Praha: Dialog, 2001. ISBN 8086218570.

AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. *Jak se žilo ve starověku*. Praha: Albatros, 1989.

PEČÍRKA, Jan. *Dějiny pravěku a starověku: Učebnice pro vys. školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Světové dějiny (SPN).

PARANDOWSKI, Jan. *Olympijský disk*. Praha: Melantrich, 1972. Panoráma (Melantrich).

SÁBL, Václav. *Hrdinové antických olympiád: olympijské příběhy a pověsti*. Praha: Olympia, 1968.

DOVALIL, Josef. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004. ISBN 80-7033-871-7.

Český olympijský výbor: Olympijské hry. Olympic.cz [online]. Praha [cit. 2021-01-09].

ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Vzkříšení Olympie*. 2. přeprac. vyd. V Praze: Erika, 2003. ISBN 80-7190-014-1.

HERBST, Nicola a Thomas HERBST. *Olympijské hry: nejstarší športový sviatok : pre všetkých, ktorí by radi vedeli, kto vymyslel olympijské hry*. Ilustroval Frithjof SPANGENBERG. Uherský Brod: Ditipo, 2012. Benny Blu. ISBN 978-80-87223-80-2.

DUTOUR, Thierry. *Ve stínu středověkých hradů*. Ilustroval Christian BROUTIN. Praha: Gemini, 1994. Ilustrované dějiny světa (Gemini). ISBN 8085820102.

Rytířská klání

OLIVOVÁ, Věra. *Lidé a hry: historická geneze sportu*. Praha: Olympia, 1979.

Dějiny hmotné kultury I (1): Vymezení kulturních dějin. Kultura každodenního života od pravěku do 15. století. Praha: Stát. pedagog. nakladatelství, 1985.

PERÚTKA, Jaromír. *Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu*. 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.

KRÁTKÝ, František. *Dějiny tělesné výchovy*. Praha: Olympia, 1974.

JANÁČEK, Josef a Jiří LOUDA. *České erby*. Praha: Albatros, 1974. Oko (Albatros).

KUBÍN, Václav, Milica STEINOVÁ a Josef POLIŠENSKÝ, NINDL, Oldřich, ed. *Dějiny středověku I. 1*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1952.

ANDĚL, R., M. HROCH, V. HROCHOVÁ, F. ŠMAHEL, M. TEICH, A. TEICHOVÁ a J. VESELÁ. *Dějiny středověku II.: Ediční řada světové dějiny. 1*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. SPUNAR, Pavel. *Kultura českého středověku*. Praha: Odeon, 1987.

Samurajové

MUSASHI, Miyamoto a Jagjú MUNENORI. *Kniha pěti kruhů a Kniha rodinných tradic válečného umění*. Praha: Talpress, 1997. ISBN 80-7197-026-3.

YAMAMOTO, Tsunetomo. *Hagakure: moudrost samuraje z kraje Saga*. Přeložil Bob HÝSEK. [Adamov]: Temple, c2004. ISBN 80-86719-03-0.

Kodžiki: kronika dávného Japonska. Třetí, opravené vydání. Praha: ExOriente, 2017. ISBN 978-80-905211-4-8.

HURNÍK, Zdeněk. *Samurajský meč*. Praha: Naše vojsko, 1995. Mozaika (Naše vojsko). ISBN 80-206-0510-X.

SHAW, Antony. *Druhá světová válka den po dni*. V Praze: Naše vojsko, 2004. ISBN 80-7249-195-4.

CONLAN, Thomas. *Zbraně a bojové techniky samurajů: 1200-1877 n. l.* Přeložil Zdeněk HURNÍK. Praha: Naše vojsko, 2015. Válečníci světa. ISBN 978-80-206-1509-1.

BA, Abdourahmane. *Ilustrované dejiny světa*. Ilustroval Nicole BARON. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN 8071610542.

WILSON, Seán Michael. *Bušidó: duch samuraje*. Ilustroval Akiko SHIMOJIMA, přeložil Ondřej DUHA. Frýdek-Místek: Alpress, 2017. Klokan (Alpress). ISBN 978-80-7543-413-5.

LAMONT-BROWN, Raymond. *Kamikaze*. Praha: Beta, 2004. ISBN 80-7306-108-2.

DRAEGER, Donn F. a Robert W. SMITH. *Asijská bojová umění: historie, techniky a zbraně*. Bratislava: CAD Press, [asi 1995]. Budo. ISBN 80-85349-40-X.

KAISEN. *Budo dharma neboli poučení samuraje*. Bratislava: CAD PRESS, 1992. Budo. ISBN 80-85349-13-2.

SEZNAM OBRÁZKŮ

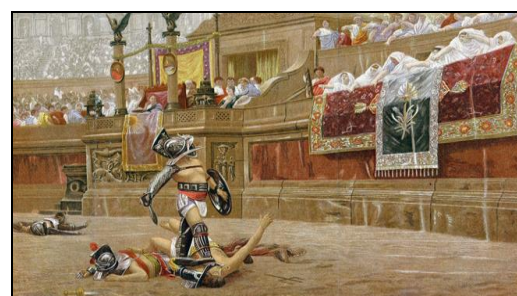
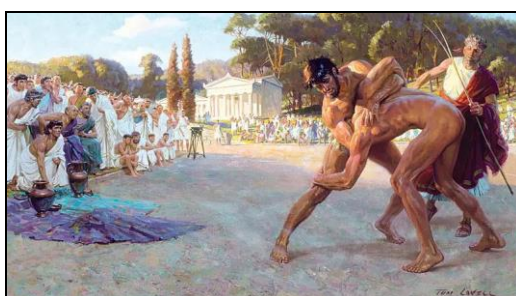
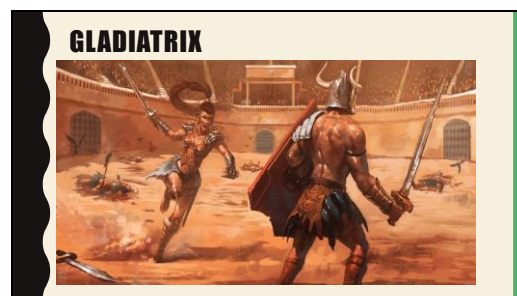
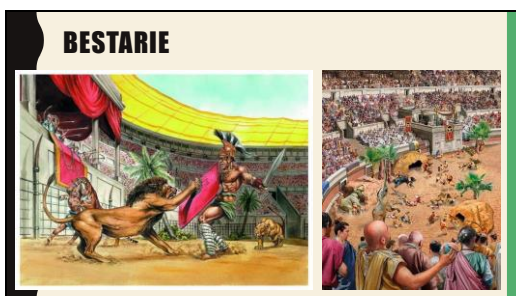
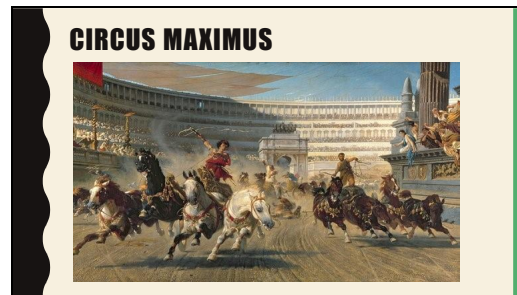
Obr. 1	9
<i>https://www.stoplusjednicka.cz/ferrari-antickeho-sveta-anticti-vozatajove-byli-skutecnymi-atletickymi-bohy</i>	
Obr. 2	12
<i>http://www.unaguidaturisticaroma.com/en/blog2/post/28141/naumachia:-naval-battle-at-the-colosseum--</i>	
Obr. 3	15
PERÚTKA, Jaromír. <i>Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu</i> . 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.	
Obr. 4	16
<i>https://www.google.com/search?q=mma+rukavice&rlz=1C1GCEU_csCZ918CZ918&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiy16LqoPHvAhXk-ioKHRiyBhAQ_AUoAXoECAQQAaw&biw=1280&bih=578#imgrc=v9KI2NJQogBrWM</i>	
Obr. 5	17
AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. <i>Jak se žilo ve starověku</i> . Praha: Albatros, 1989.	
Obr. 6	18
<i>https://cs.wikipedia.org/wiki/Gladi%C3%A1tor</i>	
Obr. 7	21
<i>http://factsanddetails.com/world/cat56/sub399/entry-6338.html</i>	
Obr. 8	27
<i>https://www.novinky.cz/veda-skoly/clanek/kolebku-olympijskych-her-smetlo-nicive-tsunami-129250</i>	
Obr. 9	28
<i>https://www.bareknuckle.tv/</i>	
Obr. 10	29
<i>https://www.ufc.com/</i>	
Obr. 11	30
<i>https://sk.pinterest.com/pin/542331980120285361/</i>	
Obr. 12	31
AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. <i>Jak se žilo ve starověku</i> . Praha: Albatros, 1989.	

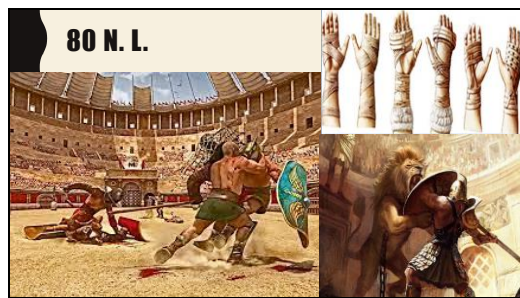
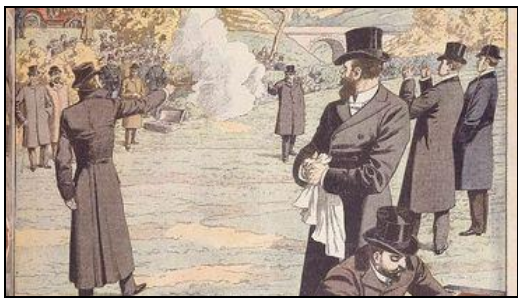
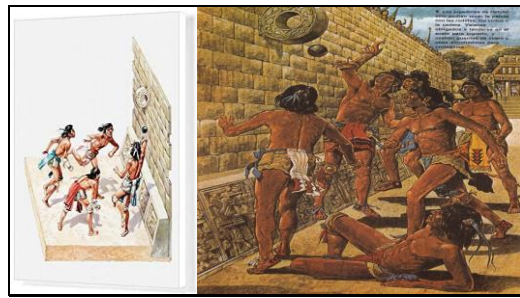
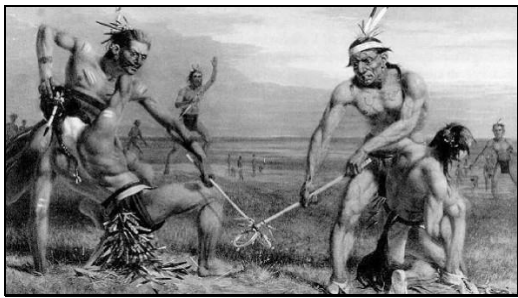
Obr. 13	32
AUGUSTA, Pavel a František HONZÁK. <i>Jak se žilo ve starověku</i> . Praha: Albatros, 1989.	
Obr. 14	33
https://cs.wikipedia.org/wiki/Maratonsk%C3%BD_b%C4%9Bh	
Obr. 15	39
https://sport.ceskatelevize.cz/clanek/atletika/maraton-beh-reckehe-vojaka-se-stal-vzorem-pro-novodobe-atlety/5bdfba280d663b6fe80c8323	
Obr. 16	44
PERÚTKA, Jaromír. <i>Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu</i> . 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.	
Obr. 17	45
https://www.facebook.com/M1Medieval/	
Obr. 18	46
PERÚTKA, Jaromír. <i>Malá encyklopédia telesnej výchovy a športu: dejiny a teória telesnej kultúry, odvetvia telesnej výchovy a športu</i> . 2. vyd. Bratislava: Šport, 1982.	
Obr. 19	49
https://cz.pinterest.com/	
Obr. 20	50
https://cz.pinterest.com/	
Obr. 21	51
BA, Abdourahmane. <i>Ilustrované dejiny světa</i> . Ilustroval Nicole BARON. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN 8071610542.	
Obr. 22	52
https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%BD_lev_(heraldika)	
Obr. 23	55
https://www.pikist.com/free-photo-szfx/cs	
Obr. 24	56
https://czechmag.cz/legendarni-samurajove/	
Obr. 25	58
MUSASHI, Miyamoto a Jagjú MUNENORI. <i>Kniha pěti kruhů a Kniha rodinných tradic válečného umění</i> . Praha: Talpress, 1997. ISBN 80-7197-026-3.	

Obr. 26	62
https://soranews24.com/2012/04/17/how-to-commit-seppuku-now-available-in-english/	
Obr. 27	63
https://historyofyesterday.com/what-happened-when-a-kamikaze-pilot-returned-627f3d75c956	
Obr. 28	65
https://cs.wikipedia.org/wiki/Kamikaze	
Obr. 29	66
https://en.wikipedia.org/wiki/Yokosuka_MXY-7_Ohka	

PREZENTACE

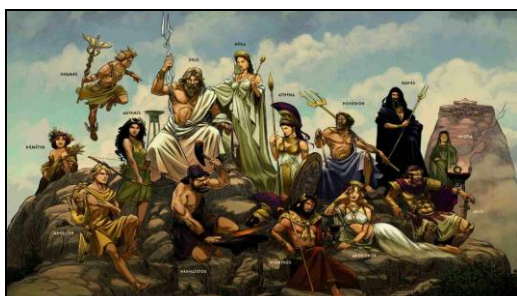
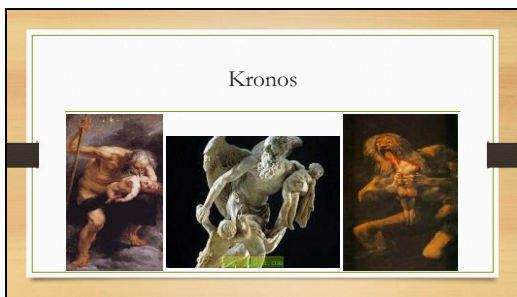
I. Historie tělesné kultury

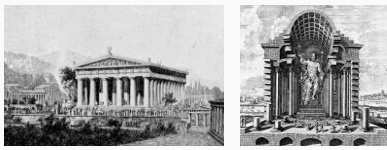

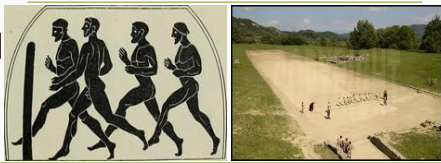
II. Olympijské hry

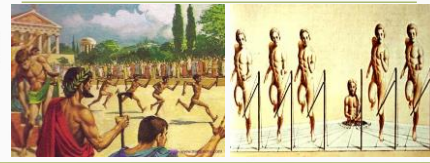
Olympia

Stadio

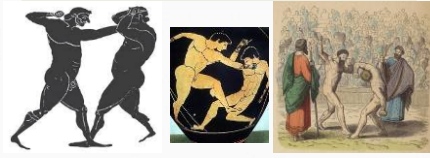
Dialuos , Dolichos

Palé

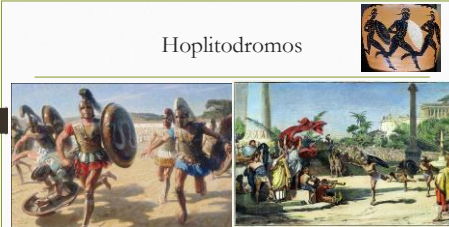
Pygmé, Pankration

Tethrippon

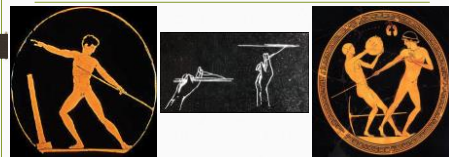
Hoplitodromos

Hod diskem

Hod oštěpem

Skok daleký

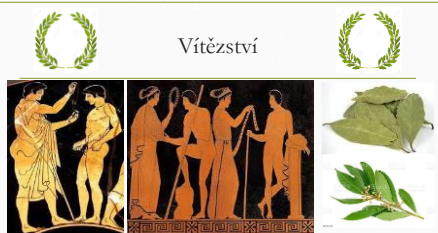
Feidippides

Umělecká zápolení

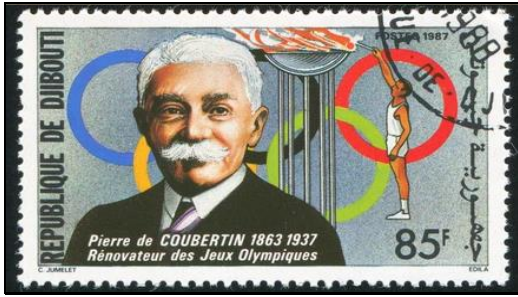

Vítězství

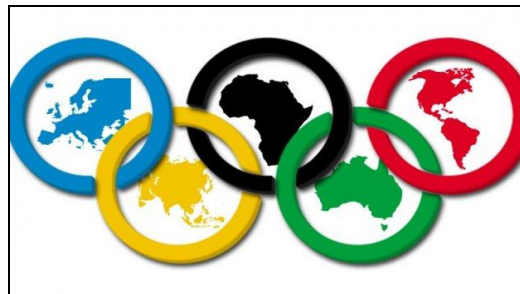

1896

Olympijský oheň

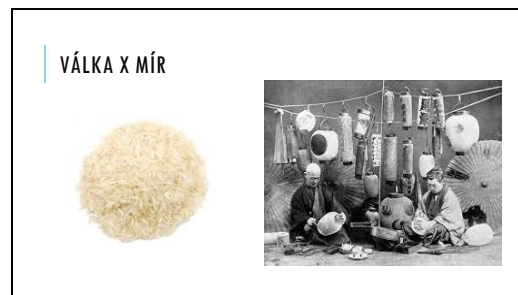
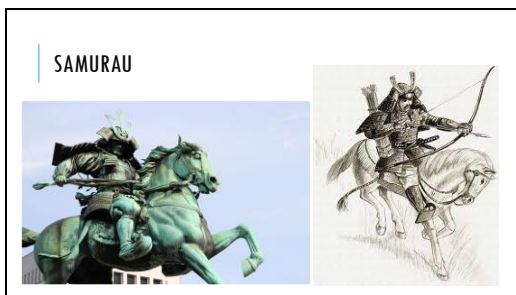
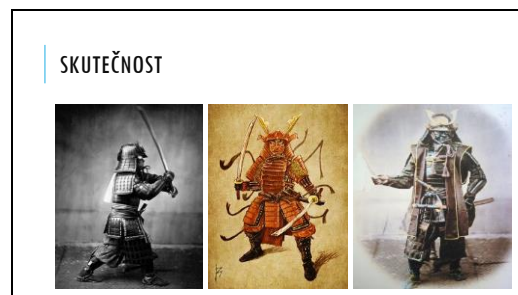
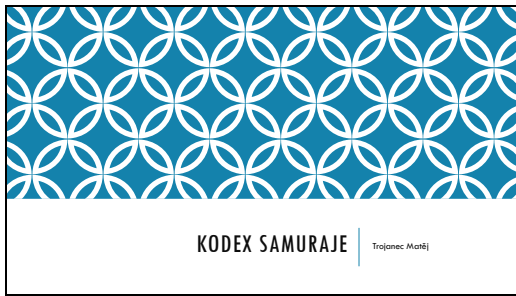

Bedřich Šupčík

Alois Hudec

III. Kodex Samuraje

BUSHIDO

- Gi**- Kladná mysl. Správné rozhodnutí, správný postoj. Když musíme umřít tak musíme umřít.
- Jú**- Odvaha a statečnost zbarvená hrdinstvím
- Džin**- Všeobjímající láska, dobrosrdečnost
- Rei**- Správné chování, pravdivost
- Makoto**- Naprostá upřímnost
- Meijo**- Čest a sláva
- Čugi**- Oddanost a loajalita

MIYAMOTO MUSASHI

DEKUKODO

- Neprotiv se tradičním moravám, zvykům předků
- Nevyhleď své pro sebe potěšení a zábavy
- Zůstávej nestranný uprostřed mnohostí jevů
- Beť sebe sama s humorem a druhé vážně
- V životě nepodléhej žádostivosti
- Neřinuj toho, co jsi kdy vykonal
- Nezávid' druhým ani nebuď škodolibý
- Nepropanej smutku z odloučení
- Nestěžuj si a nepomlouvej a nekřiviz druhé
- Nedopusť, aby ses nechal vést srdcem a zbav se připoutanosti
- Neuplívaj na věcech a povznes se nad rozlišování
- Povznes se nad kůžbu po pohodí a hezkém příbytku
- Nevyhleď své dobré jídlo ani opojné nápoje
- Neuplívaj na starožitnostech a památkách
- Nepokoušej se věštit a pátrat po svém osudu
- Kromě používaných zbraní nevyhleď své žádné jiné nástroje pro potěchu či na okrasu
- Dokud praktikuješ bušidó, nevyhýbej se smrti
- Nepachtí se majetkem, zoopafěním na stáří
- Cítí baňy a Buddha, ale neopléhej jen na jejich pomoc
- I když odvrhneš své tělo, nezapomeň na svou čest
- Neopouštěj nikdy cestu válečníka

SEPPUKU

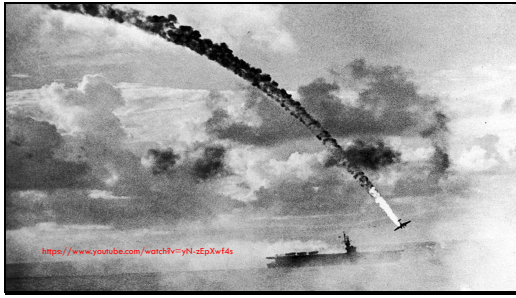

ZMANIPULOVANÝ ODKAZ NÁRODNÍHO DĚDICTVÍ

KAMIKAZE

STÍHAČKY ZERO – 25.10.1944

